VLADIMIR COLIN

TIMP CU CĂLĂREȚ ȘI CORB

VLADIMIR COLIN

TIMP CU CĂLĂREȚ ȘI CORB

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCA
1979

INVOCARE

Uneori îl văd ca prin sită. E seară? E dimineață? Timpul lui nu cunoaşte ora. Pe poteca din piatră, prin fața peretelui de stâncă deasupra căruia fagii au înțepenit pentru a compune decorul menit să-i vegheze trecerea, el vine din ceață şi în ceață se pierde, călare.

Uneori calul e înghițit de cețuri şi, asemenea imaginii cusută pe steagul fantomă al unei invizibile ştafete, de la brâu în sus trupul bărbatului pluteşte prin vreme. (O simplă vorbă,

vreme,

şi din uitarea noastră unanimă – plinul s-a făcut neştiut, neauzit, de-aş putea urmări creşterea treptată a nivelului zguduit de convulsii, pereții fictivi contractânduse ca o cortină pe care invizibilul maşinist a tras-o neînchipuit de încet îngăduind spațiului infim din mine să primească infinitul, dar am spus că totul se petrece în întuneric, neştiut, neauzit, ascunse coloratele vine serpentiniforme ale faptelor irizând fascinație ca vechile fiole de sticlă extrase din buzunarele pământului şi descuamându-se în luciri minerale, foițe de aur, paiete de ametist, aşchii de smarald, ba nu, şerpii apei negre posedă insidioasa

moliciune a păcurii, nimic dur, inflexiuni halucinante, jocuri de curcubee lichide şi, când şi când, argintul viu al unei secunde privilegiate, cântec de leagăn sau țipăt de paloş – din marea interioară a uitării, aşadar, cuvintele țâşnesc vătuite, strigate, cântate, scrâşnite, gungurite, proclamate, insinuate, horcăite, tot ce s-a rostit fără să poată muri pentru că sunt aici, viu, cupă fragilă/durabilă păstrând oameni şi gesturi, obiecte, privelişti, şi toate năvălesc acum încălecându-se, zâmbetul femeii acoperă muntele Kogaion şi în sertarul deschis marea spumegă peste hrisovul cu pecete din care îşi ia zborul steagul cu chipul călărețului negru fâlfâind în ceață, uite lespedea albă pe care doarme stângaci cavalerul francat cu timbrul cap-de-bou pe trei sferturi mistuit de flăcări, la piciorul coloanei de lut cuțitul de piatră caută inima tânărului cu pupilele dilatate de fumul cânepei, fumul suie din jarul rumenind vițelul răsucit în frigare lângă țepile în care se zvârcolesc acângiii, panglici de sânge se desprind din zidul mânăstirii şi se-nfăşoară pe după gâtul pandurului, Io Mircea, Io Ştefan, Io Mihai, pisanii trase la şapirograf, manifeste dăltuite în piatră şi piepturi sfârtecate din care brazii se reped să sprijine cerul, statui decapitate păşind pe fundal de coase şi furci şi securi, palate crescând din bordee, bordee săpate în arena amfiteatrului din Ulpia Traiana, sfântă, Mare Uitare neîncăpătoare eşti, ştiu, când spun *vreme* caut umbra călărețului unui început care pe nedrept îmi apare astfel, dincolo de cețurile lui se ascund cețurile altor începuturi, totul s-a pornit de nenumărate ori şi nici măcar omulețul de lut înalt de o palmă şi muncit lângă Dunăre de gânduri pentru totdeauna şterse de

mileniile ce ne despart nu era un om al începutului, ştiu, şi totuşi călăreţul negru aşa mi se năzare, purtat pe steagul de umbră într-o depărtare a timpului atât de necuprinsă încât n-o pot lua decât drept una deschizătoare de eră, drept un început.)

Şi început de eră e umbra şi într-alte rânduri, când, despicând vălătucii de negură, cal şi călăreț răsar sub cornişa sură şi, dacă închid ochii, îmi spun că aş putea auzi țăcănitul potcoavelor, întâi stins, ciucure de lână bătând piatra, acum de parcă cineva ar izbi cu unghia în geam, apoi ropot trecut în dangătul înviind afunduri-de-vremi, afunduri-de-vremi, şi talgerele țipă deodată, şi tună, şi pământul se cutremură sub copitele frământând veşnicia, vine, e aici, mă clatin în larma pe care cerul o întoarce înmiind tropotul şi făcând din călăreț mulțime, un popor întreg, iată, călăreşte spre mine, iese din vreme şi eu şoptesc ACUM, iar vechea, îndărătnica speranță îmi porunceşte să deschid ochii.

... Sunt numai bătăile inimii mele, de parcă bărbatul de întuneric mi-a galopat prin sânge. În fața peretelui de stâncă, neauzită, pata de beznă goneşte mai departe, şi iese din neguri, şi intră în neguri, tăindu-şi drumul în veşnicie.

Nu o dată mi-am spus: a trăit, a murit. De bună seamă, semnele trecerii lui au rămas, întreabă pământul. Firele de apă şi pintenii de stâncă nu mi-au întors totuşi decât un nume, tot ce s-au priceput să păstreze.

Întreabă legenda, mi-am spus atunci, peşterile ei rotunjesc comori ocolite de vreme peste care cenuşa sau praful se sfiesc să coboare, şi amintirea lui Odobescu vorbea acum, desigur, a lui Tocilescu, Pârvan şi a

celorlalți. Fermecător de capricioase, comorile au jucat pentru mine focuri şi au tremurat impalpabile dantele, dar foamea mi-a rămas aceeaşi: în peşterile legendei vârstele se pierd când zimții li se tocesc în timpul neted şi toate începuturile devin începutul, iar eu vreau să desluşesc un început anume, cel în care silueta întunecată călăreşte prin ceață (dar nu cumva e fum? uitarea mea păstrează traiectoria de foc a săgeților purtând torțele aprinse ce s-au înfipt în paiele, în stuful, în şindrila atâtor rânduri de acoperişuri), un început în care, neclintit, anonimul călăreşte, călăreşte, călăreşte către ținta mereu mai aproape.

Fiindcă atâta mai ştim, mai ştiu: cavalcada acelui început avea o țintă. Şi, atingând-o, bărbatul a descălecat.

Ridicări din umeri, zâmbete, priviri înțelese... încetează. Taci. Sau vino aici, lângă mine. Ca şi mine, deschide-te pentru uitarea atotştiutoare din noi, strigă spre negrul afund al lumii lui negre, caută-i numele cu încăpățânata voință a lungului său tropot prin cețuri (de nu cumva prin fum), cheamă-l cu inima ta care-l caută bănuindu-l şi-l cunoaşte fără să ştie, Negru, e timpul, rosteşte-i numele ca în descântecul repetat până ce vorbele se scutură de înțeles şi se fac sunet, formă, culoare, lanțul în stare să coboare în puțul uitării pentru a extrage din el ciutura cu trecut în care Negru galopează printre stâncile sure, Negru, spune cu mine Negru ca într-o incantație, chemare rituală, formulă sfâşietor reluată, şoptită, strigată, NEGRU, cum negrul revenea în textele obscure ale solomonarilor din vremea începutului în care omul nerepetabil se mişca aievea,

privirile lui sileau privirile să se plece, Negru, spune cu mine Negru şi ai să-l vezi:

PRIVEŞTE !

PARTEA ÎNTÂI
VORBA ŞI GESTUL

UNU

Nu, e prea devreme pentru a-i desluşi faţa, totul e încă negru de-a valma, cal şi armură, de sub coiful negru pletele întunecate se revarsă pe umeri şi saltă în ritmul goanei, priveşte, dar priveşte îţi spun, faţa îi e mâncată de barba neagră, negru e lemnul suliţei de frasin ţinută cu dreapta şi neagră tamgaua de pe scutul prins la oblânc.

Tamgaua? Semnul distinctiv, mai târziu i se va spune blazon. O vorbă cumană... Acum, aici, e vremea modei cumane, deşi numele furtunoşilor cavaleri ai stepelor care au făcut din ţinutul de la Carpaţi şi Dunăre o Cumanie Neagră (neagră în ochii lor migdalaţi, pentru care Cumania asta era una de margine – periferică, am zice azi – spre deosebire de cvasi-legendara Cumanie Albă, patria de origine, lăsată în urmă) nu mai răsună în noi cu alt ecou decât numele atâtor avari, gepizi sau ostrogoţi, neanturi sonore identificând vag talazuri omeneşti revărsate întru suferinţă pentru a primi pecetea pământului şi a-şi întipări pe el pecetea înaintea risipirii lor în zări de praf sau a topirii în cealaltă primitoare tărână vie, a pământenilor.

Astăzi doar marea uitare din noi mai ţine minte vremea când alături de încăpere s-a spus tot mai des *odaie* şi când păstorul se voia *cioban,* deoarece vorbele

de prisos împrumutate atunci se mai rostesc încă, ciudatul mecanism al modei respingând uneori necesarul pentru a primi superfluul. Fireşte, dacă nu cumva doar miopia ne împiedică să desluşim subtilele resorturi ale mecanismului: moda e ambiguă, iar ambiguitatea posedă o redutabilă putere de fascinație... Te-ai fi aşteptat s-o afli la cumpăna veacurilor de smoală şi sânge peste care Negru trece în galop pentru a-şi ajunge din urmă destinul?

Priveşte bine. Neaşteptat de verzi pe fața smolită, ochii lui au acum răceala unor cioburi aburite de ger. Totul e sur, stâncă şi scoarța copacilor, până şi argintul pojghițelor de gheață sclipeşte stins. Cum peste noapte a dat bruma, izbite de primele raze ale soarelui trudind să aştearnă foițe de aur peste lumea ucisă, trunchiurile fagilor scot fuioare de aburi ca şi cum, în marea tăcere străpunsă de ropotul potcoavelor, de sforăitul cailor, pădurea ar arde mocnit. Ca în sufletul meu, îşi spune Radu (aşa a fost botezat, dar porecla s-a lipit de el şi toți îi zic Negru), apoi, mohorât, înalță priviri oarbe spre cerul de păcură pe care steaua destinului său a răsărit, deşi încă n-o ştie, aşa cum nu ştie nici că lungul său galop a început.

Dacă şi Cânde... Bolnave, cuvintele se răsucesc sub frunte ca nişte şerpi striviți şi-i tot mai puțin în stare să le smulgă din el, s-a căscat un gol în inima lui şi acum şerpii se zvârcolesc chiar în cuşca roşie, Cânde, dacă şi Cânde, colții crăcilor îi muşcă fața şi nu se fereşte, durerea venită de afară n-o alungă pe cea adevărată.

Cât timp se poate tremura de mânie? O bună parte din noapte a strigat, blestemat, amenințat, simțind cum

ochii i se înroşesc şi vinele se umflă până le-a simțit alcătuind în el un al doilea schelet, lipsit de articulații, iar după ce mânia l-a ars pe dinăuntru, fierul ei încins a lăsat golul însângerat pe care cuvintele se reped să-l umple zădărând durerea. Până şi Cânde...

...Tamgaua de pe scutul lui Negru înfățişează un corb văzut dintr-o parte, în clipa când îşi înalță capul pentru a asculta un glas sunând în văzduh. Fascinante, înspăimântătoare prin barbara lor frumusețe, tamgalele cu fiare şi păsări de pradă, chipuri ale strămoşilor mitici ai clanurilor, s-au desprins de pe scuturile cumane răspândindu-se pe nesimțite şi cucerindu-i fără luptă pe cei ce încercaseră zadarnic să zăgăzuiască puhoiul năvălitorilor, dar Negru şi-a ales tamgaua într-o dimineață încă neştiutoare, proaspătă ca o poveste cu oameni buni şi răi, împărțiți fără greş pentru ca luarea hotărârii să fie uşoară şi nimeni să nu poată spune că s-a lăsat înşelat.

Depărtarea minte fără voie violentând perspectiva şi înlăcrămând privirile când se încumetă să străpungă veacurile, tunelul timpului întețeşte bezna pe măsură ce cobori spre groapa comună a începutului şi, totuşi, dimineți de aur deschideau şi pentru el zile de cleştar sau catifea, apusurile îşi desfăşurau cu pompă spectacolele făcând loc nopților împodobite cu beteală sau străpunse de capcane, toate apăreau noi într-un timp când culorile vorbeau, când faptele nu se tociseră şi ochi mai ageri decât ai noştri vedeau încă nevăzutul. Fireşte, se murea din te miri ce, un cuvânt, o privire, şi morțile erau spectaculoase, de parcă, mai bogați în sânge, oamenii nu s-ar fi ferit să-l risipească împroşcându-se şi împroşcând în jur, sfârtecând şi

lăsându-se sfârtecați de semeni şi fiare, de iazme văzute şi duhuri ascunse vederii. Într-o vreme a răbojului, obişnuitul se uită, dar fapta răsunătoare deşteaptă ecouri şi, devenind exemplară, durează.

Când ieşise din casă, în dimineața pe care nimic n-o însemna încă, trâmbe de fum se înălțau peste coroanele copacilor, dincolo de ridicătura de pământ întărită cu pari ce împrejmuia curtea.

— Arde Movila Hanului!

— Movila?... Arde-i-ar inima să-i ardă, blestemă o femeie scundă şi uscată sub broboada neagră, dând să intre în casă cu un coş în care adunase ouăle din cuibare. Şi-a şi găsit unde să se oploşească... Maniac, balaurul...

Băiatul încremeni. Despre balauri se vorbea cu glas înfiorat, ştia cum arătau, deşi niciunul nu se pripăşise prin locurile cunoscute de el, dar Sf. Gheorghe răpusese un balaur, icoana de deasupra patului lui stătea mărturie.

— L-a văzut careva?

— Nu l-ar mai fi văzut, spuse femeia trăgând după ea poarta îngustă, grea, croită dintr-o singură blană de stejar.

Şi Cânde care-i la el, la Orlea. Aţâţat, se învârtea prin curte fără a pierde din priviri şuvițele de fum ce pătau cerul. Unele se împuținau, altele răsăreau, întunecate sau sure. Răsuflări. Cine ştie câte capete are. Încercă să numere şuvițele de fum, dar se încurcă, o luă de la capăt, şuvițele se amestecau, împleteau, destrămau, ca şi cum acolo, pe movilă, balaurul şi-ar fi bătut joc de el. Apoi îi trecu prin minte că fiara se fereşte, încearcă să

ascundă câte capete are.

Aruncă o privire în jur, nimic deosebit, iapa cneazului păştea lângă palisadă, era împiedicată şi sărea ridicând amândouă picioarele din față, cumpăna scârțâia, cineva umplea troaca de piatră despre care Stârcea spunea că fusese un sicriu. Nepăsător, ieşi pe poartă fluturându-şi dreapta către străjerul din foişor şi, sperând să nu fie oprit, porni repede pe poteca ce cobora spre pădure. Avu noroc, nimeni nu-l luă în seamă, deşi (sau pentru că) dinspre selişte urcau, singuri sau în ceată, oameni cu fețe mohorâte, aşa că pătrunse nestânjenit în răcoarea pădurii.

Acum nu mai putea vedea fumurile, totul era ca de obicei. Un bondar se învârti de două ori în jurul lui, era limpede că avea ceva de spus, dar nu se pricepu să deschidă vorba şi se repezi bezmetic într-un sul de lumină, doi fluturi se urmăreau, ceva fâşâi printre frunzele căzute, şopârlă sau viperă, altădată ar fi apucat o cracă uscată şi ar fi scormonit după ea, acum n-avea vreme, şi doar când dădu de ulmul trăsnit care străjuia locul unde poteca se desfăcea în trei brațe începu să audă un fel de zumzet, care nu era al pădurii. Mirat, se opri să asculte.

— Nu te duce mai departe, spuse o veveriță.

Coborâse dintr-un brad şi se aşezase în mijlocul potecii, izbindu-şi lăbuțele de parcă i-ar fi cerut alune. Înfoiată, coada ei roşie zvâcnea.

— Îți bate inima, observă Negru. L-ai văzut?

— Nu te duce mai departe, e tot ce-ți spun.

— L-ai văzut? stărui Negru, dar veverița strigă:

— Încăpățânatule, eşti un încăpățânat, şi se repezi spre bradul din care coborâse, înşurubându-se pe

trunchi, în sus, ca o flacără.

De la o vreme nu mai ciripea nicio pasăre. Fluturii dispăruseră, nici măcar gândacii roşii nu mai fojgăiau pe trunchiuri. Şi tot mai puternic se auzea zumzetul neplăcut, străin de zgomotele pădurii.

— Pst, pst, eşti într-o ureche?

Pitită în scorbură, iepuroaica nu-şi arăta decât botul mustăcios care tremura, adulmecând. Negru ştia că, oricât s-ar feri, iepurii nu se pot împiedica să aducă vorba de urechi, deşi se simt foarte jigniți atunci când alții le pomenesc.

— L-ai văzut? întrebă.

— Ferească iepurele de sus! Dar l-am auzit cu urechile mele.

— Şi ce zicea?

— Vorbea o limbă străină, n-am ascultat decât cu o ureche. Dar ce putea să zică? Se ştie...

— Eu nu...

— Pleacă, se stropşi iepuroaica. Mi-ai împuiat urechile...

Şi-şi retrase botul, pierind în scorbură. Nicio altă sălbăticiune nemaiostenind să-l întoarcă din drum, băiatul înaintă furişându-se printre trunchiuri. Glasul balaurului răsuna acum înspăimântător, un fel de hârâit care behăia, țipa, fluiera, bufnea şi necheza, iar Negru îşi spuse că nu era de mirare, fiara având o mulțime de capete din boturile cărora ieşeau răsuflări şuierătoare, dar care totodată răcneau, căscau, cântau, ademeneau sau amenințau.

Până şi izul greu al răsuflărilor se simțea acum, duhoare de fum, de carne arsă, efluvii dulcege, râncede, grețoase.

Movila Hanului nu era cu mult mai înaltă decât turla bisericii din Poienile-Văii şi nu părea uriaşă decât dacă-ți mutai de la ea privirile la un muşuroi de furnici. Cocoaşa ei verde se umfla în mijlocul unei poieni întinse, de care Negru se apropia pe nesimțite, grijuliu să nu se trădeze nici prin trosnetul unei crenguțe frântă sub tălpi. Apoi, săltându-se pe ramura groasă a unui fag, se căță̆ră cât ai clipi pe trunchiul noduros şi se instală pe o crăcană, cât mai aproape de vârf. Dar, ridicând privirile, văzu că nu e singur.

Un corb mare, albastru de negru, îl pironea cu afina ochiului întors spre el.

Tăcut, Negru duse arătătorul la buze. Corbul încuviință plecându-şi pliscul şi amândoi se uitară în jos. Poiana era de nerecunoscut, câteva rânduri de care aşezate roată ocupau aproape tot spațiul dintre movilă şi peretele de trunchiuri ce închidea poiana, iar sus, pe movilă, se înălța un cort bulbucat cum Negru nu mai văzuse şi deasupra căruia flutura o flamură purtând chipul unui lup ridicat în două labe, care scotea limba şi-şi arăta colții. Femei trebăluiau în jurul cazanelor spânzurate deasupra nenumăratelor focuri arzând pe lângă care, bărbați în straie ciudate umblau de colo-colo cu burdufuri şi arme şi scule pentru care Negru nu avea nume, până şi copii se fugăreau printre roțile uriaşe. Băiatul pricepu că balaurul venise cu mulțime de slugi, tartorul se retrăsese în cortul din vârful movilei, poate dormea sau punea la cale fărădelegi, dar se simți dezamăgit. Maniac nu se purta ca un adevărat balaur, tot ce vedea era ciudat, fără a fi destul de înspăimântător. Întorcând capul, privi nedumerit spre corbul de lângă el.

Care bătu de câteva ori din aripi, dar nu se desprinse de pe cracă. Şi se stârni o pală de vânt aducătoare de frunze uscate, perdele de frunze foşnitoare fâlfâiau printre trunchiuri năpustindu-se peste poiana în mijlocul căreia răsărea movila, văzduhul se făcu ruginiu, iar când Negru se dezmetici văzu că poiana şi movila erau de aramă, că se afla în poiana de aramă şi că sus, pe movila de aramă, aştepta un balaur cu nouă capete şi nouă boturi căscate din care țâşneau nouă limbi de flăcări şi fum.

— Te încumeți să te apropii? răcni pe trei glasuri balaurul, în vreme ce cu celelalte şase râdea, sforăia, mugea şi mai făcea şi rotocoale de fum.

— Află, Maniac, că-ți ştiu numele, răspunse Negru învârtind paloşul.

Balaurul încetă să râdă. Limbile de foc se înverziră.

— Mai am opt nume, spuse legănându-şi amenințător şerpii gâturilor, dar corbul se porni să turuie:

— Borz. Uza. Caragea. Telgu. Mamac...

— Taci, hârâi balaurul izbind cu coada movila de aramă din care smulse tunete de clopot.

Totodată, împroşcând nori de pucioasă, lătră cu celelalte boturi, zgrepțănă arama cu ghearele scârțâind şi scrâşnind ca o mie de osii neunse, ca o mie de pile muşcând din fier, într-un cuvânt, făcu o larmă nemaipomenită care acoperi glasul corbului şi-l împiedică să dea în vileag celelalte nume. Dar Negru nu se pierdu cu firea. Se ghemui încordându-se şi, dintr-un salt, fu alături de balaur, în vârful movilei.

— Maniac! strigă, iar, neputând să se împotrivească, unul dintre capete se întinse spre el şi răcni:

— Aici.

Paloşul fulgeră, capul se rostogoli pe arama poienii.

— Borz!

— De față.

Al doilea cap se dădu de-a dura. Balaurul se repezea acum cu labele ridicate, ghearele-i erau cât un braț de om şi scăpărau.

— Uza!

— Eu.

Sărind ca un prâsnel, Negru se ferea de izbitura labelor, de limbile de foc care topeau arama. Unul după altul cădeau capetele după ce îşi auzeau numele şi, din nouă, balaurul nu mai rămăsese decât cu cele trei ale căror nume nu fuseseră rostite. Croncănitul corbului răsuna neînstare să acopere larma, dar balaurul dădea semne de vlăguire, se mişca tot mai greoi. Pierduse mult sânge şi, cu trei boturi, nu-i venea la îndemână să facă zarva pe care o făcuse cu nouă, ba să mai şi lupte.

— Hai să ne tragem sufletul, se rugă de aceea, şi deodată se făcu linişte în poiană.

— Ştiu eu? şovăi Negru. Tot sunt nevoit să-ți vin de hac.

Fireşte, corbul s-ar fi putut folosi de răgaz pentru a-i destăinui şi ultimele trei nume, dar n-ar fi fost cinstit. Aşa că tăcu. Dealtfel, nici nu le ştia pe toate.

— De ce? întrebă balaurul. Cu trei capete tot nu mai sunt cel de altădată...

Şi, într-adevăr, arăta acum destul de jalnic.

— Ştii ceva? se hotărî Negru. Îți mai tai două. Rămâi cu un cap, ca toată lumea, şi te las în pace.

Încercă balarul să-l înduplece făgăduind că-i aduce bogății şi robi şi chiar o domniță abia răpită de care nici nu apucase să se atingă, dar Negru nu se dădu bătut.

Dacă văzu şi văzu, de teamă că-i retează toate capetele, balaurul căzu la învoială.

— Pe care le tai? mai întrebă Negru.

Fără să rostească vreun nume, balaurul întinse supus două gâturi şi Negru le descăpățână, cât ai clipi. Văzuse bine că al treilea cap era mai voinic decât celelalte, dar închise ochii, atâta hatâr putându-i face balaurului.

— Bogdaproste, rosti dihania cu glas stins, am să bolesc o vreme, nimic de zis, cele opt gâturi au să se usuce însă căzând de la sine şi într-o bună zi am să mă bucur iar de soare...

— Bucură-te, se învoi Negru.

Şi nu se miră când se pomeni din nou pe crăcana fagului, lângă corbul cel mare.

Aripă neagră, mantia flutură în goana armăsarului. Cânde a murit. Atâtea amintiri ar fi trebuit să moară cu el, dar nimic din ce-a fost nu moare odată cu omul dinafară şi nu poate fi ucis, anii de demult sunt strigoii pe care-i hrănim fără să ştim în adâncurile ființei, acolo unde voința nu-i ajunge şi unde e destul să te simtă slăbit, cu străjile lovite şi împuținate, ca să se trezească în morminte răsturnând lespezi sub care nici pe departe nu-i bănuiai uitați şi să răsară la fel de vii ca atunci când tot ce e acum aducere aminte era viață, mirare, bucurie sau spaimă nouă, darul proaspăt al zilelor fără capăt, neînstare să-şi închipuie vremea când, ajunse trecut, vor fi privite din prezentul unui viitor.

Băiețandru în rând cu ceilalți (poate doar cămaşa, nepeticită, să-i fi fost mai albă şi pletele mai des spălate, poate chimirul să-i fi avuit ținte de argint), Negru

urmăreşte din coroana unui stejar jocurile războinice ale străinilor pe care-i cunoaşte acum drept cumani.

Mărunți, poartă caftane tivite cu blănuri şi căciuli albe de pâslă cu fund ascuțit. Glasurile le sunt răstite chiar dacă bărbații nu fac decât să sporovăiască între ei, dar comenzile mai-marilor răsună ca nişte lătrături când, călărind în goana mare, străinii se răspândesc şi se adună într-un singur rând, perete duduitor pornit să măture tot ce i s-ar ivi în cale, sar din şa şi aleargă pe lângă cai sau se ghemuiesc sub burțile lor făcându-se nevăzuți pentru a se răsuci săltându-se din nou deasupra şi când, din goana cailor, îşi trimit săgețile în trunchiul ales drept țintă şi-l prefac într-o arătare de spaimă, după care copacul moare şi Fata-Pădurii vesteşte tăietorii de lemne că pot veni să-l doboare.

Într-un rând, şi amintirea-i va rămâne ca săpată cu apă tare sub pleoape, un pâlc de călăreți se năpustise în poiană. Răcneau fluturându-şi săbiile şi doar când şi-au oprit cu toții caii şi au descălecat a văzut bărbatul lungit la pământ, cu brațele legate şi care fusese târât în goana calului. Zdrențele de pe el erau însângerate şi mânjite, fața nu i se desluşea. L-au legat de un trunchi, dar atârna în legături şi capul îi căzuse pe piept. Nu l-au adus în simțiri nici loviturile, nici împunsăturile. Atunci au venit cu două găleți şi au turnat peste el apă şi bărbatul a început să geamă, apoi, neînchipuit de încet, şi-a ridicat fruntea. Pe fața jupuită, umflată, albul ochilor sclipea înspăimântător. Omul s-a zbătut în frânghiile petrecute peste piept, peste brațele trase de o parte şi de alta a trunchiului şi prinse la spate, peste picioare. Mulțumiți, cumanii au încălecat. Chiuind, dădeau ocol poienii, se apropiau şi se depărtau de cel ce

bolborosea printre gemete, apoi, din goana cailor, au început să-şi sloboadă săgeţile.

Ascuns printre frunze, Negru privi până la capăt. Tremura şi-şi încleştase mâinile pe crăcile aspre, îi curgeau lacrimile şi-şi auzea dinţii clănţănind. Trupul îi zvâcnea aşa cum zvâcnea trupul schingiuitului când era străpuns de o săgeată, călăii trăgeau pe rând ferindu-se să-l ucidă prea devreme şi fiecare dintre urletele lui de durere le stârnea hohote de râs, săgeţile şuierau în văzduh, lemnul le zbârnâia când vârful izbea vreun os, şi chinul dură până ce trupul necunoscutului se prefăcu într-un mare arici stropit cu sânge. Ultimile două săgeţi îi străpunseră ochii.

Călăreţii părăsiseră demult poiana şi Negru mai plângea încă, izbindu-şi fruntea de trunchiul stejarului. Nu se putu hotărî să se apropie de omul ucis. Hohotind întruna, coborî anevoie, ajunse acasă, intră în curte fără să poată scoate un cuvânt şi se prăbuşi pe treptele de piatră ale cerdacului. Două zile şi două nopţi fu zguduit de friguri. Aiură, îl descântară de sperietură. Când deschise ochii şi văzu icoana cu Sf. Gheorghe răpunând balaurul, şopti:

— Trebuia să-l ucid.

*

N-avea să afle niciodată numele bărbatului străpuns de săgeţile cumanilor, dar înţelesese că lupta cu balaurul fusese zadarnică, nici victoria n-ar fi slujit la nimic, Maniac nu era decât căpetenia stăpânilor cu grai lătrător care, în locul lui, şi-ar fi ridicat altă căpetenie. Dacă nu te plecai în faţa lor erai bătut, te luau de pe câmp sau din bordei să le munceşti şi uneori nu-ţi mai îngăduiau să te întorci. Viclean, balaurul luase chip de

om păstrând numele celui dintâi cap pe care Negru i-l retezase şi ascunzându-şi cu grijă numele adevărat, pe care nici corbul nu-l aflase. Dar taina îşi pierduse din însemnătate, cu un balaur se putea lupta, cu o oştire nu. Cele şase nume nu-i spuseseră nimic atunci când corbul le dăduse în vileag, sunau ciudat cum se putea aştepta să sune nişte nume de balaur, acum însă ştia.

Cumanii sosiseră într-un amurg de sânge pe care numai străbunii străbunilor l-ar mai fi putut descrie, dar ei dormeau sub crucile risipite demult şi nu puțini păstrau în coliviile prăbuşite ale piepturilor câte un vârf de săgeată. A fost atunci o toamnă cu mere prea dulci şi cu dovleci cât roata carului. Ivirea hoardei fusese vestită de o întunecime de soare care i-a făcut pe bărbați să-şi repeadă săgeţile spre cer, femeile şi copiii izbiseră în butoaie şi tingiri, toată seliştea strigase lărmuind şi, până la urmă, vârcolacii îşi luaseră tălpăşița scuipând soarele, care străluci de parcă limbile întunecaților l-ar fi lustruit. Dar se dovedi că nimeni nu pricepuse tâlcul semnului, se aşteptau la molimi, la secetă, la foc, şi doar peste câteva zile, în amurgul acela de sânge, un freamăt se auzi de parcă pădurea ar fi oftat, inima pământului începu să bubuie şi vântul aduse miros de fum. Soseau cumanii.

Amintirea luptei şi pârjolului din noaptea tot mai împinsă în trecut, a morților de atunci, a jafului şi celor înrobiți a stăruit în amintirile supraviețuitorilor, dar s-a amestecat în minţile urmaşilor cu amintirea cețoasă a altor lupte, morți şi pârjoluri legate de numele căzut în marea uitare a pecenegilor, pentru că noi-veniții mai purtau în ei neastâmpărul pribegilor şi, după câțiva ani de la năvală, îşi porniră carele în urmărirea soarelui. În

Poienile-Văii nu se mai arătaseră. Şi răsăriseră din nou în jurul Movilei Hanului, ca nişte strigoi, şi odată cu ei înviară amintirile, devenite legende.

Neputându-l uita pe bărbatul ciuruit de săgeți, Negru îi urăşte acum pe străinii care se închină la duhuri şi se fac draci în nopțile când încep să bată din tobe jucând în jurul focurilor, el nu i-a văzut dar bătrânii spun că atunci le cresc coarne şi cozi şi adevărata înfățişare li se dă în vileag, se poate, din pricina asta, pesemne, nu se aşează ca oamenii în bordeie sau case de lemn şi se mulțumesc cu carele şi corturile lor de pâslă, da, Negru îi urăşte, îi urăşte chiar dacă noianul care a fost balaur se mulțumeşte acum cu iasacul, darea în grâne, poame, brânzeturi, vite şi miere şi piei şi lemne şi câte altele (poate că o face totuşi pentru că atunci, cu ajutorul corbului, i-a slăbit puterea, lăsându-i un singur cap?), îi urăşte... dar ore în şir, ca fermecat, le pândeşte jocurile războinice.

Balauri sau draci, cumanii sunt liberi. Ca neprevăzutul. Ca aventura. Nu dau socoteală nimănui.

Dacă vor, îşi strâng corturile, adună în care tot ce au şi se pierd dincolo de munți, acolo unde lumea e alta şi întâmplările altele, ştiu eu, poate că dau de palate de cleştar şi ape de foc, rostesc un descântec şi zboară sau se fac nevăzuți, află vorba oare despică munții şi vorba care-l împietreşte pe vrăjmaş, tu ce crezi, Cânde?

— Să am eu un cal ca ăsta, spune Cânde arătând spre călărețul ce trece țanțoş, l-aş hrăni numai cu jăratec şi să vezi tu ce scot din el...

Dolofan, cu fața ca o lună plină, Cânde face de obicei pe Han-Tătar în jocurile în care Negru conduce românii. Şi Cânde îşi stăpâneşte cu atâta iscusință ceata încât nu

întotdeauna izbuteşte Negru s-o pună pe fugă, deşi zdrobirea păgânilor e regula jocului şi tătarii de-o şchioapă se aşteaptă chiar ei la victoria celor peste care năvălesc. Dacă nu vă plecați de bunăvoie, declară Han-Tătar şezând picior peste picior atunci când Negru, cneazul, încearcă să-l înduplece să-i ocolească aşezarea, am să umplu nouă saci cu urechile voastre din dreapta (ecoul luptelor de lângă depărtata Mare Baltică nu s-a stins şi până şi copiii ştiu ce-au pățit acolo oştile ducilor Sileziei, ai palatinilor Poloniei şi ai marelui maestru al Ordinului Teutonic).

Mai apoi, în luptă, călăresc bețe mai nărăvaşe decât armăsarii cumanilor, încrucişează paloşe de lemn, ciocnesc scuturi dintre care, unele, de piele. Toate poartă, în mijloc, inevitabila tamgà.

... pe scutul lui Negru tamgaua înfățişează un corb, dar băiatul de demult nu şi-a ales semnul numai pentru că atunci, în lupta cu balaurul, s-a bucurat de ajutorul corbului. Porecla lui e numele culorii singurei dintre păsările cerului atât de înțeleaptă încât atinge vârsta patriarhilor. Apoi, corbul rezistă. Ca o sfidare aruncată naturii, îşi cloceşte ouăle pe gerul Bobotezei.

Dar corbul e singur, gândeşte Negru în dimineața sură pe care o străbate alături de strigoii anilor duşi, iar durerea de cuvântul singur are nevoie pentru a renaşte şi a-şi desface ghearele. Fără Cânde e singur. Nu ştie că singurătatea şi sfâşierea orelor de acum sunt uneltele unui destin zorit să-l împingă spre lungul galop al legendei, niciodată nu ştim ce ne pregăteşte destinul şi Negru nu-i încă decât un om ca orişicare, suferință anonimă şi aparent lipsită de rod în perspectiva numită

istorie. În valea plângerii înfruntă durerea şi, numai lui arătându-se, umbrele amintirilor ţâşnesc fără voie, împroşcând seve apuse...

... anii jocurilor au rămas în trecut, aşa cum în pământ a rămas trupul binecredinciosului cneaz Toader sub crucea de piatră peste care o salcie plânge, legănându-şi pletele verzi. Movila Hanului a ajuns Movila Noianului şi Radu Negru Basarab e cneaz la Poienile-Văii, într-un răsărit de lume tânără, faţă de năstruşniciile căreia bătrânii se simt zi de zi mai bătrâni, mai înţelepţi şi mai trişti.

— Fătul meu frumos, spune Stârcea, care a fost mâna dreaptă a cneazului răposat şi, pentru că i-a pus lui Negru paloşul în mână, îşi îngăduie să-i vorbească de parcă i-ar fi părinte, flacăra mea neagră, crijacii au venit şi s-au dus, opt cruciade au pornit falnic să semene vânt şi au cules furtună. Nu uita că păgânii noştri sunt aici, la o bătaie de săgeată, şi că nu eşti nevoit să străbaţi ţări şi mări ca să le vezi corturile...

Dar, plin de tinereţea lui dispreţuitoare, deşi milostivă faţă de bătrânul lipsit de viitor, mereu mai înghesuit de lespezile anilor în strâmtul orizont cuman cu care s-a deprins şi în care n-au cum să încapă palatele de rubin închise în sipetul grădinilor tăiate de alei prundite cu mărgăritare, nici corăbiile cu flamuri de foc şi zeci de vâslaşi tuciurii, nici cetăţile de aur în care lâncezesc prinţesele captive din visele lui, Negru clatină din cap.

— Aşa-i, cumanii sunt aici, repetă, iar fiecare pricepe altfel cuvintele, pentru tânărul cneaz ele nu spun decât că păgânii de departe, de la Sfântul Mormânt, sunt duşmanii adevăraţi, singurii cu care merită să te măsori

împreună cu floarea cavalerimii din tot atât de îndepărtatul Apus, şi nu prăpădiții călăreți ai noianului Maniac pe care îi ştie din totdeauna şi care au prins rădăcini aici, făcând parte din lumea atât de cunoscută.

Lui Stârcea cuvântul departe nu-i spune nimic, sau deşteaptă în el doar împotrivirea instinctivă a celui care ştie că tot ce a venit de departe, dintr-un necunoscut întotdeauna amenințător, nu i-a adus decât amărăciune şi spaimă. El nu era un boț de om la sosirea hoardei lui Maniac şi nu i-a pândit jocurile războinice închipuindu-şi că pleacă pe urmele ei spre depărtări unde totul era cu putință, altfel, ispititor şi plin de primejdii colorate, tărâm căruia îi era de ajuns să se afle aiurea pentru a se încărca ademenitor cu fantasmele plămădite de copilul devenit adolescent, apoi de tânărul în vinele căruia fierbea presimțirea faptei răsunătoare. Aflat dincolo de jumătatea vieții la noua ivire a cumanilor, Stârcea îşi amintea vremurile când oamenii nu datorau decât cneazului partea cuvenită prin legea din bătrâni. Că fuseseră nevoiți să se plece în fața puterii hoardei, învoindu-se, el alături de cneaz, la plata iasacului, era rana neînchisă cu care Toader coborâse în mormânt, dar care sângera încă în inima lui. Pentru Negru iasacul însemna o povară moştenită şi acceptată cu o ridicare din umeri, ca o răceală.

Ziua de toamnă avea farmecul împlinit şi sigur de sine al femeii care îşi alăptează întâiul prunc. Nepăsător, simțindu-şi tinerețea în fiecare mişcare şi bucurându-se de ea, Negru cerceta în grabă carele înşirate în curtea apărată de ridicătura de pământ întărită cu pari. Gândul că toți sacii de mei şi orz, putinile cu miere şi

unt şi brânză, calupurile de ceară, pielicelele de oaie şi blănurile de jder, de râs, de vulpe, de lup, de urs, lâna şi cergile, potcoavele şi caielele, tot ce se afla acolo cu grijă adunat, rânduit, stivuit reprezenta iasacul impus de fostul balaur Maniac nu-l apăsa mai mult decât unul pe care-l putea pricinui o corvoadă oarecare, iasacul trebuind trimis an de an şi intrând în rânduiala firească a lucrurilor. Uneori, e drept, zăbovea o clipă.

— Blana asta e prea frumoasă pentru Maniac, spunea şi, la porunca lui, o slujnică se grăbea să aducă altă blană din casă, înlocuind-o ca să iasă la număr.

Dar se grăbea, cercetarea nu era decât tot un obicei de la care nu se putea da în lături, aşa că, în straiele lui pe jumătate apusene (purta pantaloni strânşi pe pulpe şi încinşi cu un brâu de care atârna pumnalul cu plăsele de os), trecea sprinten de la un car la altul în vreme ce, posomorâți, în picioare şi cu căciulile în mâini, bărbații aşteptau lângă boii pierduți în vise de păşuni nesfârşite, excluzând prezența oamenilor. Toamna se arătase mai darnică decât altele, dar nepăsarea tânărului cneaz, oricum nelalocul ei, îndurera prin jignirea muncii de un an de zile, jefuită de bună parte din roade.

— Gata, Dobrotă, dați-i drumul, porunci Negru după inspectarea ultimului car, dar în clipa aceea un tropot se apropie şi, ivit de nicăieri, un nor de smoală întunecă soarele.

Lipsa căldurii lui pe față şi pe piept fu atât de neaşteptată încât Negru se înfioră. O pală de vânt îi răscoli pletele crețe. Călărețul se şi năpustise pe poarta deschisă şi doi bărbați se grăbeau să țină calul înspumat care-şi tremura muşchii, ca şi cum nu s-ar fi putut opri din goană.

— Solie de la Orlea, strigă omul sărind de pe cal, dar Negru recunoscuse călărețul.

— Dobrotă, mai aşteptați, porunci neliniştit. Îngrijiți de cal.

Şi, făcându-i lui Coman semn să-l urmeze, intră în casă, unde totul se întunecă la aflarea veştilor, aşa cum şi afară soarele se întunecase. Cândea îi dădea de ştire că, odată cu iasacul, Maniac o ceruse pe Mana, fata cneazului din Orlea. Porunca venise atât de neaşteptat încât, la repezeală, nu se găsise altă ieşire decât să i se trimeată, spălată, împodobită şi îmbrăcată cu straiele jupâniței, o roabă țigancă pripăşită la curte. Roaba fusese suită pe cal şi, în fruntea carelor ce duceau iasacul, încredințată cumanilor. Dar cineva nu-şi ținuse gura sau Maniac o văzuse pe Maria. Jurând pe duhurile strămoşilor să se răzbune, împlântase chiar el jungherul în inima roabei, apoi pusese să fie legată pe calul care o purtase până la tabăra lui şi o trimisese astfel îndărăt. Era de aşteptat să se pună acum în fruntea războinicilor săi pentru a şterge de pe fața pământului curtea şi seliştea vecină. Şubrezit de boală, Petre, cneazul din Orlea, se zvârcolea în pat cerând să i se dea paloşul, dar se prăbuşea când încerca să se ridice şi rămânea căzut în fața icoanelor. Negru să chibzuiască dacă şi în ce fel îi putea da ajutor lui Cânde, pe umerii căruia apăsa răspunderea hotărârilor. Însoțită de străji, Maria fusese adăpostită în Peştera Schivnicului, Cânde se îngrijea de apărare.

Tânărul cneaz ascultă până la capăt. Dacă în clipele acelea trecu pragul unei vârste lăsând pentru totdeauna în urmă nălucile alteia, trecerea se vădi numai în încordarea cu care primi solia. Nu-şi dădea seama câte

fire se înnodau acum şi poate că nu le-ar fi putut urmări înapoi în timp nici dacă i s-ar fi îngăduit răgazul: lupta de pe vremuri cu balaurul, omul străpuns de săgeți, frăția de cruce cu Cânde, presimțirea faptei răsunătoare şi, nemărturisit, atât de bine ascuns în ungherul cu vise încât nu-şi dădea nici el seama că se ivise acolo, chipul domniței captive.

— Să-ți dea să mănânci, spuse. Aştepți porunca.

Iar după retragerea lui Coman îl chemă pe Dobrotă, mâna lui dreaptă, după ce fusese tovarăşul de joacă şi căpitanul uneia dintre cetele cu care înfrunta mărunții tătari ai lui Cânde. Dobrotă îl ajută să-şi pună cămaşa de zale şi fața lui, de pe atunci scofâlcită, cu ochi căprui de câine credincios, nu vădi decât grijă şi supunere câtă vreme Negru îi destăinui ce avea de gând, nu grija care înseamnă nelinişte, ci grija de a înțelege întocmai. Apoi se face nevăzut.

Când cneazul se ivi în capul scării de piatră ce domina curtea un murmur străbătu mulțimea. Oamenii se clătinară bătuți de un val, apoi, ca la un semn, bărbații se înghesuiră în fața treptelor.

— Maria-ta, şopti Stârcea.

Era singurul care înțelegea. Bărbatul din capul scării era altul decât tânărul învârtindu-se uşuratec printre carele încărcate. Din schimbarea îmbrăcăminții oamenii pricepură că solul vestise o primejdie, dar Stârcea simți că Poienile-Văii aveau acum un cneaz.

— Carele rămân pe loc. Aduceți arme, topoare, joagăre.

— Doamne, îndură-te de noi, spuse Stârcea, dar glasul nu i se potrivea cu cuvintele, era în el o mare linişte. Cumanii.

— Cumanii, încuviință Negru. Dobrotă aşteaptă la ulmul trăsnit.

Apoi coborî treptele şi bărbații se dădură în lături şi el trecu repede printre trupurile cărora le simțea încordarea. Din casă se auzi glas de femeie, era un țipăt care se prefăcu în tânguire şi soarele se ivi neaşteptat. Negru ieşise pe poartă. În urma lui, bărbații porniră spre bordeiele seliştei.

Straja cumană păzea poteca, un războinic tânăr rezemat de trunchiul unui jugastru şi ținând o suliță. Negru văzu, legat de lănțugul petrecut pe după gâtul strajei, cornul de berbec în care trebuia să sufle pentru a da alarma şi-şi duse instinctiv mâna la pumnal, dar îşi luă seama. Ocolind primejdia, se îndreptă spre fagul în care corbul îl aşteptase cu ani în urmă şi, ca atunci, se cățără privind de sus către tabăra lui Maniac.

Deşi cunoştea acum obiceiurile cumanilor, se simți uşurat văzând că nu se înşelase şi tabăra arăta aşa cum îşi închipuise. În vârful movilei, înaintea cortului boltit peste care lupul rânjea pe flamura îngustă, noianul şedea pe o mare pernă sub care fusese aşternut un covor. Scund şi gras, Maniac privea încruntat, cu ochi piezişi ce dădeau un aer parcă nepotrivit, de pitic răutăcios, feței lui rotunde, cu mustăți pleoştite blajin, la fel de albe ca barba. Lângă el, cu capul acoperit de căpățâna unui lup în a cărui blană se vârâse şi căruia-i spânzura coada ca un al treilea picior flocos, şamanul bătea din tobă şi mormăia tărăgănat cuvinte nedesluşite, într-un fel de melopee aspră, întretăiată de țipete. De jur împrejur, războinicii răcneau scuturându-şi scuturile.

Fără să se trădeze, Negru coborî din ascunzişul frunzelor şi, neapucând pe potecă, ajunse la locul de întâlnire unde Dobrotă aştepta cu calul şi armele şi unde se adunaseră bărbaţii din selişte. Se afla acolo şi Coman, solul lui Cânde.

— Avem vreme, spuse cneazul.

Un singur drum ducea spre Orlea. Bizuindu-se pe cunoaşterea obiceiurilor cumane, abia verificată (cumanii nu porneau la luptă şi nici măcar în ceea ce trebuiau să considere drept o simplă expediţie de pedeapsă fără a invoca în prealabil spiritele strămoşilor şi a le cere ocrotire) era sigur că războinicii lui Maniac aveau s-o ia pe drumul bătut, pentru că se socoteau stăpânii locurilor şi, încredinţaţi că nimeni nu poate îndrăzni să-i înfrunte, nu le trecea prin minte să se ascundă: ţara era împânzită de cumani şi atacarea unui noian atrăgea riposta forţelor împrăştiate. Era pricina pentru care bătrânul cneaz Toader fusese silit la plata iasacului şi împrejurarea pe care Negru se înverşuna să şi-o şteargă din minte. Fapta răsunătoare spre care tinereţea lui tindea îl aştepta acum, aici. Pe urmă... pe urmă nu ştia şi nu voia să ştie. Dacă s-ar fi dovedit însă nevrednic de încercarea pe care soarta i-o trimetea, ştia, n-ar mai fi putut privi în ochii nimănui şi şi-ar fi făcut sieşi silă.

Mai neobişnuită era reacţia celorlalţi. Teama de cumani fusese sădită în inima fiecăruia (şi nu se putea spune că teama dispăruse), dar, printr-una din aparent ciudatele răsturnări de simţire de care oamenii sunt în stare, teama veche făcuse loc aţâţării îndârjite, voioase şi totodată neliniştite cu care cei adunaţi în jurul tânărului cneaz îi îndeplineau poruncile. Cei mai mulţi

erau şi ei tineri, foşti tovarăşi de ceată în luptele cu Han-Tătar, dar se aflau acolo şi oameni trecuți de vârsta elanurilor necontrolate, iar Stârcea nu rostise cuvintele înțelepciunii, ci se înghesuise cu bătrânii şi femeile în biserică, unde se ruga pentru biruință asupra păgânilor. Să se fi umplut cupa umilințelor? Să-şi fi spus fiecare că, dacă Maniac îşi ridica privirile la o fiică de cneaz, nicio fată de rând nu mai putea avea linişte? Clipa declanşării resortului nu va fi fost nici ea lipsită de greutate, vederea carelor pregătite să ducă iasacul răscolind amărăciuni şi uri adunate de-a lungul anului în care toți munciseră, întrebându-se cu ce se vor alege. În sfârşit, neaşteptata schimbare a cneazului, trecerea lui de la nepăsare la hotărâre fusese probabil catalizatorul necesar.

— Ce-o fi să fie, oftă un flăcău năsos, cu ochii de un albastru vioriu, apoi chicoti stânjenit simțind privirile celorlalți, scuipă în palme şi apucă toporul înverşunându-se asupra trunchiului ce trebuia retezat.

Potrivit vicleşugului folosit de străbuni împotriva pecenegilor şi de bunici împotriva tătarilor, copacii fură tăiați pe trei sferturi şi oamenii se pitiră pe după trunchiurile din rănile cărora mustea seva. Dacă se pregătiseră pentru faptă, aşteptarea îi găsi nepregătiți. În codrul a cărui splendoare de purpură şi aur se desfăşura inutil se simțeau dintr-odată vulnerabili. Îi apăsa tăcerea. Flăcăul năsos oftă şi-şi şterse fruntea cu mâneca, trăgând cu coada ochiului spre Dobrotă, care se nimerise lângă el.

— Ziceam să mă-nsor şi eu, şopti cu un fel de ciudă, parcă mirat de prostiile ce-i trecuseră prin minte într-o vreme îngăduind un viitor şi care se prăbuşea în

depărtări tot mai inaccesibile cu fiecare bătaie a inimii.

Printre buze veştede, Dobrotă strecură un singur cuvânt:

— Bine.

Şi liniştea lui, pe care celălalt o simți nefirească, la fel ca vorba rostită cu gândul într-altă parte, îl înspăimântă pe flăcăul a cărui față păru brusc albită cu var. Trupul i se plecă înainte ca şi cum ar fi dat să fugă, şi tânărul ar fi fugit, poate, dacă nu răsuna atunci, apropiindu-se, croncănitul străjilor.

Totul se petrecu apoi neînchipuit de repede, degetele pădurii strânse peste nechezul cailor şi răcnetele celor prinşi în capcană, săgeți şi topoare şi învălmăşeală, loveşte, dumnezeul şi paştele şi grijania cui v-a adus pe capul nostru, fierul împunge, zdrobeşte, sfârtecă şi trunchiurile doborâte se înroşesc şi se fac lunecoase, oamenii icnesc scoțând din ei amestecul de spaimă şi pizmă şi ură, loveşte, vezi că scapă unul, loveşte şi, odată cu ai lui, Negru se trezeşte frustrat, capetele se răsucesc într-o năuceală şi privirile încă mai caută, Doamne, atât de puțini au fost, prea în grabă am apucat să-i sfârşim, brațele mai vor să izbească, urechile ne vâjâie de atâta tăcere şi încordarea stăruie şi nu ne putem descleşta fălcile şi pumnii, deşi s-a isprăvit, cu rânjete de sânge cumanii şi caii lor stau țepeni, şi Dobrotă râde primul, chicot buimac, încă neîncrezător, şi altu-i răspunde, şi altul, şi altul, se bat cu toții pe umeri, chiuie, țopăie cheltuind energia cu care nu mai au ce face şi hohotesc frângându-se din şale, mutra lui Maniac, dar când l-am pălit pe ăl cu steagul, pădurea vuieşte, îşi scutură hlamida de purpură şi aur şi doar într-un târziu e descoperit,, cu țeasta despicată, flăcăul

năsos care vroia să se însoare. Şi din nou se face tăcere şi toți îl privesc.

— Iasac de sânge, spune Negru lăsându-şi bărbia în piept. Îl duceți acasă. Împresurați locul, nu se apropie nimeni. Nu vă atingeți de nimic. Dobrotă, răspunzi cu capul.

Apoi, poruncindu-i lui Coman să se întoarcă la Orlea pentru a vesti sfârşitul lui Maniac, se înalță în şa pornind către Peştera Schivnicului ca s-o încredințeze pe Maria că nu mai e în primejdie şi s-o însoțească spre casă. Poate că dacă simțurile nu i-ar fi tulburate de lupta abia încheiată şi ar fi mai deprins să-şi scruteze gândurile (dar cneazul se află la vârsta nestăvilirilor şi sabia îi țâşneşte în pumn înainte de a da răgaz gândului să cumpănească dacă-i nimerit s-o scoată din teacă) ar înțelege că intervenția lui Maniac în viața lui a fost providențială, aducând la lumină bărbatul netrezit în tânărul uşuratec şi revelându-i chipul îndelung aşteptatei prințese captive, eliberate, spre care goneşte sub impulsul nedesluşit dar imperios care i-a poruncit gesturile din clipa aflării soliei. Plecat peste gâtul armăsarului nedeprins cu arsura pintenilor simte doar marea învolburare din el, răscoala amețitoare a sângelui tunând în goana ce sileşte pădurea să se năpustească asupră-i pentru a se despica făcându-i loc în vuietul şi tropotul din care se încheagă muzica sălbatecă glorificându-i fapta, triumful. Cea spre care se avântă într-o dezlănțuire asemănătoare patimei ce-l repezise împotriva lui Maniac, de parcă în vremea goanei, întocmai ca în răstimpul încleştării, s-ar fi zvârlit cu ochii închişi dintr-un pisc ştiind că tumultul norilor nu-l va trăda şi brațele lor de scamă se vor îngriji să-l depună

teafăr pe iarba bătută de soare, este şi nu este Maria, cea cu ochii mereu plecaţi sub arcul sprâncenelor îmbinate, e ea şi totuşi alta, aşa cum el însuşi e Negru dinaintea sosirii solului şi totuşi un altul.

De aceea, desigur, în prima clipă n-o recunoscu. Plin de larma din el, încă pătat de sânge, sări din şa strigând-o pe nume şi, când străjile priviră prin deschiderea îngustă a peşterii pentru a ieşi îndată şi a i se închina, când înveşmântat ca într-o mantie sură în lungile-i plete şi-n barba neatinsă de foarfeci bătrânul schivnic se ivi ţinând-o de mână pe jupânița cu gâtul înalt, atât de albă sub broboada întunecată încât Negru o asemui cu o lebădă şi lebădă avea să-i spună de atunci înainte, lebăda mea, în clipele de dezmierdare, cneazul o privi lung, şovăi şi ochii lui verzi avură nevoie de timp pentru a contopi cele două chipuri ale Mariei, cel pe care-l purtase sub pleoape şi imaginea lebedei albe decupată pe stâncă înverzită de muşchi şi peste capul căreia răsărea, fragil, neverosimilul nimb al cupelor unor flori viorii.

Mai târziu, la curtea din Orlea, după strigăte de bucurie şi îmbrăţişări, după ce bătrânul cneaz Petre îl binecuvântă şi Maria se retrase, nu înainte de a-i înmâna o năframă numindu-l cavaler şi mântuitor al meu, Cânde, greoi, parcă mereu gata să adoarmă, întârzie în faţa pocalelor cu vin.

— Şi acum? întrebă.

Cele două cuvinte îl aduseră pe Negru cu picioarele pe pământ. Înfruntându-l totuşi, rosti întunecat:

— Sunt clipe când nu poţi sta cu mâinile în sân.

— Dar clipele trec. Apoi?

— Cum o vrea Dumnezeu.

Cânde duse pocalul la buze. Sorbi încet, închise ochii. Şi aşa, cu ochii lui bulbucaţi feriţi de pleoapele grele, începu să născocească un plan, singurul, preciză ţintuindu-l fulgerător pe Negru şi îndată retrăgându-se din nou în întunericul unde planul lua fiinţă, singurul care-i putea pune la adăpost de răzbunarea cumanilor. Ai fi zis că citeşte, totul părea scris, gândit dinainte.

— Asta-i, încheie simplu. Am uitat ceva?

Apoi se uită la Negru, zâmbind pe sub mustaţa roşcovană umedă de vin şi-şi plecă uşor capul înainte.

— Noi doi, răspunse Negru, am putea schimba lumea.

Cânde înălţă spre el pocalul şi, cu ochii în ochii lui, bău.

Potrivit planului, armele, podoabele şi parte din veşmintele cumanilor lui Maniac fură îngropate la loc ferit. Apoi, încărcând într-un car trupul căpeteniei şi-n alte câteva leşurile războinicilor săi, Cânde însuşi se duse la olacul celui mai apropiat noian, unde vesti că, odată cu vitejii săi luptători, preabunul Maniac fusese răpus de tâlhari necunoscuţi pe care cneazul din Orlea avea să-i caute şi să-i pedepsească, dacă nu cumva puternicul noian poruncea să-i fie înfăţişaţi chiar lui, spre dreaptă judecată. Oricum, cneazul trimitea neînfricatului noian câteva butoaie cu brânză, saci cu ovăz, putini cu miere şi alte mărunţişuri menite să sprijine rugămintea ca măritul han să numească un alt noian în locul celui plecat să se adune cu duhurile strămoşilor săi.

Fireşte, cumanul se sumeţise ameninţând şi primise darurile. Tâlharii rămaseră nedescoperiţi, noul noian sosit în locul lui Maniac nu se arătă nici ei prea grăbit să-i caute. Iasacul însă fu sporit.

Caii trec acum râul prin vad, copitele fărâmă pojghița de gheață şi totul ar putea fi ca de obicei, noi şi codrul. Dar Vlaicu s-a apropiat de mine şi mă fură cu coada ochiului, el singur a auzit vorbele lui Cânde şi ce i-am răspuns, ceilalți se răspândiseră prin încăperile slujitorilor unde au prieteni, doar au copilărit împreună şi mulți s-au înrudit apoi cum eu m-am înrudit cu Cânde, Maria, lebăda mea, cine ar fi crezut, aşa că niciunul nu ştie ce s-a întâmplat şi se întreabă de ce am plecat de la Orlea fără a aştepta barem să se lumineze, deşi ceva tot or fi auzit, că de la o vreme începusem să răcnesc şi-mi simțeam vinele ca nişte otgoane, dar Cânde nu, stătea în jilț, mare şi gras, cu aerul lui de urs adormit nimerit din greşeală într-o casă de om, mă privea clătinând din cap şi vorbea domol, niciodată nu l-am auzit strigând, atâta namilă de om şi n-a ridicat glasul nici când făcea pe Han-Tătar, nici când cu pălirea lui Maniac, nici la beție şi nici la nunta Mariei, care are să mă întâmpine cu ochii pe care-i simt în suflet şi cum să-i spun că fratele, cumnatul meu Cânde, m-am dus să ne sfătuim ca în atâtea rânduri şi nu l-am mai găsit, doar trupul lui ne-a întâmpinat la Orlea.

Nu-şi dă seama că a rostit ultimele cuvinte cu glas tare.

— Cneazul de la Orlea a murit, şopteşte Vlaicu, şi pe fața lui uscățivă, față de sfânt aspru şi trist, menit asprimilor şi tristeții, ochii întunecați ai Măriei ard.

— În ce lume ți-e dat să trăieşti?

Drept şi întunecat în şa, Vlaicu răspunde apăsat:

— Corbul e singur.

Nerăbdători, armăsarii scurmă în malul înghețat.

Singur, Vlaicule, flacăra mea neagră. Cercul se strânge. Cine e pentru tine Cânde? Naşul care te zvârlea spre grindă şi te prindea şi te învârtea prin odaie? Care ți-a dăruit un mânz, o cingătoare cu cheutoare de argint? Strângând din dinți, dă pinteni armăsarului şi se avântă spre culmea golaşă, iar ceata se urneşte în tăcere. Să-ți spună Dobrotă, noi doi îl ştim pe Cânde. Dacă i-aş povesti noaptea asta, nu m-ar crede. Ştie că ne-am certat, da, de ciorovăit ne-am mai ciorovăit şi întotdeauna s-a făcut luntre şi punte să ne împace, dar nu-i poate da prin minte...

Fac prinsoare că de pe acum, călărind în urma noastră, se şi frământă cum să facă să mă întoarcă la Orlea, unde n-am să mai pun niciodată piciorul.

Venise la Orlea să se sfătuiască, să aleagă cu Cânde drumul de urmat. Vremurile se schimbaseră. Din anii lui Ştefan cel tânăr al V-lea, care-şi zisese duce de Ardeal şi Domn al cumanilor pentru că, din arcul Carpaților, unde se adăpostise, luptase multă vreme împotriva tatălui său Bela al IV-lea, Ardealul începuse să capete însemnătate. Regii unguri se văzură nevoiți să-i ia tot mai mult în seamă pe valahi, cumani şi saşi şi secui. Pe lângă voievodul Ardealului, tot felul de cnezi, de bani, de comiți şi magiştri aveau de spus un cuvânt mereu mai greu în treburile statului, slăbiciunea ultimilor arpadieni îngăduind naşterea unor tendințe centrifuge legate de speranța autonomiei provinciilor.

Încredințat că nu mai putea cârmui fără sprijinul nobilimii, al tuturor nobililor, Andrei Venețianul, noul rege, îi invitase să colaboreze cu regalitatea. Politica lui împăciuitoare (mama regelui era o Morosini şi el crescuse la curtea marchizilor de Este şi a lui Iacob de

Aragon, îndeplinind la un moment dat şi funcția de podestà pentru republica venețiană, la Ravena) nu rezulta numai dintr-o neputință, dar şi din concepția venețiană a guvernării unui doge în colaborare cu diverse consilii, concepție nefirească în lumea pestriță peste care fusese chemat să domnească. Şi totuşi, la scaunul episcopal din Bălgrad se pomeniră astfel chemați la un prim sfat ardelean toți nobilii saşi, secui şi români, iar Negru luase parte la ciudata adunare alături de Cânde şi ceilalți cnezi, văzând în convocarea lor mai ales semnul recunoaşterii dreptului de a fi ceea ce erau şi putința asigurării unui viitor. Nu la fel gândea voievodul Ardealului, pentru care adunarea nu era decât încercarea disperată a regelui de a preîntâmpina proclamarea autonomiei menite să-l transforme într-un adevărat stăpân, un Domn independent de coroană. Drept care răscoalele urzite de el împotriva lui Andrei se țineau lanț şi regele se văzu nevoit să convoace un al doilea sfat ardelean. De astă dată însă, spre mirarea lui Negru, nici el, nici ceilalți cnezi români nu mai fură chemați.

Iată de ce, tulburat, s-a dus la Orlea să vadă dacă nu cumva Cânde ştia la ce trebuiau să se aştepte şi, oricum, să hotărască împreună ce aveau de făcut. Ca de obicei, Cânde i-a întâmpinat cu dragoste, a poruncit să se vadă de cai, i-a trimis pe slujitori la rosturile lor, a întrebat de Maria şi n-a uitat să-i dăruiască lui Vlaicu un pumnal curbat, adus din părțile Răsăritului. Apoi i-a îmbiat la masă.

— Dar popa Neacşu? a tresărit Negru amintindu-şi că încă nu dăduse cu ochii de bătrânul care sfințise biserica de curte pe vremea răposatului cneaz Petre şi-şi

avea locul la masa cneazului.

— Cu treburi, a răspuns moale Cânde.

Pe masa de stejar bătrân lumânările ardeau în sfeşnice de lemn zugrăvit şi limbile lor, pe care mişcarea bărbaților le făcea să se zvârcolească, jucau pe talere de cositor şi pocale de argint. Patru facle prinse în scoabe de fier împrăştiau mireasmă de răşină şi însângerau pereții văruiți pe care aurul icoanelor deschidea tainice ferestre către amintiri. Deasupra uşii răsăreau coarnele rămuroase ale celui mai mare cerb vânat de Cânde, pe vremea când Vlaicu nici nu se născuse. Cu pocnituri de harapnic, lemne groase ardeau în vatră.

— Binecuvântează, Doamne, a spus simplu cneazul când se aşezară cu toții şi gustările se iviră pe masă.

S-au schimbat vorbe puține câtă vreme tipsiile s-au perindat cu mereu alte feluri de vânat, pentru că rânduiala la masa lui Cânde era să vorbeşti puțin, să mănânci mult şi să bei pe măsură. Tăcute, două femei aduceau tăvile, le aşezau în fața cneazului,, care tăia cărnurile cu un cuțit vânătoresc având un mare colț de mistreț în chip de plăsele şi-şi îmbia apoi oaspeții cu bucățile mai gustoase. Totul se petrecea în bună rânduială, deşi stăpâna de la Orlea murise la naşterea Anei, care nu lua niciodată parte la ospețe. De astă dată, dealtfel, Negru şi Vlaicu sosiseră târziu.

După inevitabilele plăcinte Cânde a răsuflat adânc şi a făcut semn ridicând o sprânceană. Pe masă au rămas doar pocalele cu vin negru, femeile s-au făcut nevăzute.

— Să bem, fraților, şi să stăm de vorbă, a zis cneazul înălțând pocalul şi muindu-şi în el mustața roşcovană, dar numai Negru i-a urmat pilda.

Vlaicu, flacăra neagră, mânca puțin şi nu bea mai

deloc.

— N-am mai fost chemați la Bălgrad, începu Negru de-a dreptul. De ce?

Cânde îşi trecu palma peste barba mai împestrițată cu fire albe decât pletele. Apoi, lăsându-se pe spătarul jilțului, spuse rar:

— Numai nobilii au fost poftiți la Bălgrad.

— Ce vorbă-i asta? Noi nu suntem nobili? Nu ca nobili am luat anul trecut parte la adunare?

Tăcut, Vlaicu nu-şi lua privirile de pe fața lată a lui Cânde.

— Craiul, urmă acesta liniştit, a ținut de prima dată seama de părerea noastră.

Încruntat, Negru se silea să înțeleagă.

— Şi şi-a schimbat craiul părerea? Pentru el cnezii şi jupanii sunt acum oameni de rând? izbucni amenințător, în vreme ce Vlaicu îşi încleşta buzele.

— Părerea craiului Andrei... Cânde ridică din umeri. Până la Dumnezeu, frate, te mănâncă sfinții.

— Apor, scrâşni Negru.

— Voievodul Ladislau Apor țintește departe, încuviință celălalt vorbind tărăgănat, parcă dus pe gânduri. Deocamdată ia venitul sării de pe Mureş o treime din cele cuvenite craiului. Dar pofta vine mâncând...

Sorbi o gură din vin. Vântul bubui în horn, trimise în încăpere o pală de fum. Flacăra crescu, Jarul învie sub stratul de cenuşă şi lemnele trosniră.

— Ştiu, spuse din nou Negru arătând spre vatră, suflă şi ațâță focul răzmeriților.

— Suflă, încuviință şi Cânde. Dar prea e deştept să nu-şi dea seama că singur nu poate face mare lucru... înțelegi, Corbule? Singur nu face nimeni nimic.

Atunci, ca vorbiți, cei doi cnezi se priviră lung, străjuiți de tăcuta flacără neagră, Vlaicu. Şi dintr-odată aerul încăperii se schimbă. Mirat, Negru se uită la ştergarele şi icoanele de pe pereți, totul era la fel, dar o pânză nevăzută i se lăsase pe ochi. Sau se ridicase.

— Urmează, şopti înfiorat, iar Cânde oftă şi vorbi mai departe.

— Apor râvneşte coroana, ştii şi tu, iar craiul n-o fi având destulă putere să-l împiedice s-o apuce, dar nimeni nu-şi pune singur coroana pe creştet... Singur, repetă Cânde, te ridici stăpân, Domn. Regalitatea însă coboară din cer, regele e unsul Domnului... Bunicii bunicilor noştri îşi aminteau că însuşi Ioniță, împăratul care stăpânea noroade, atâta a fost socotit, Domn, câtă vreme nu primise coroana...

— De la papă, se posomorâ Negru.

— De la singurul care i-o putea da. Şi Ioniță nu era papistaş, ca Apor.

— Dar nici de legea lui nu s-a lepădat, spuse deodată Vlaicu şi glasul lui tânăr zbârnâi ca o coardă.

Niciunul dintre bărbați nu păru să-l audă.

— Ca să fie luat în seamă la Roma, urmă Cânde cu un fel de oboseală plină de răbdare, Apor are nevoie de sprijinul episcopului. Dacă ar fi după inima voievodului... el e omul puterii şi numai putere râvneşte. Dar episcopul s-a legat să-l sprijine doar după ce Apor, la rândul lui, s-a învoit să-i dea o mână de ajutor. Mâna care spală pe alta, Negrule, că episcopul se vrea şi el cardinal.

— Un târg. Între voievod şi episcop.

— Făcut pe spinarea noastră. De aici înainte poți fi cneaz cât pofteşti, dar nici episcopul şi nici voievodul nu

te mai țin de nobil, câtă vreme nu eşti catolic. Prețul plătit de Apor... Şi n-am mai fost chemați la adunare.

— Dar cumanii? se răzvrăti Negru.

— Nu toți noianii iau parte la sfat. Doar cei ce s-au lăsat botezați de frații călugări cerşetori.

Şi, ridicându-şi mâinile a neputință, Cânde le lăsă să cadă pe masă, după care tăcu. Iar Negru şi Vlaicu schimbară priviri întunecate. Neliniştea stăruia în încăpere, lipsa de tulburare a gazdei nu se potrivea cu ştirea abia împărtăşită, Negru îl cunoştea pe Cânde prea bine pentru a nu bănui că masca indiferenței lui uşor plictisite ascundea luarea unei hotărâri.

— Cum de le-ai aflat pe toate? întrebă încet, cu un fel de băgare de seamă.

— Oamenii mei fac cărăuşie. Umblând, i-am învățat să iscodească. O vorbă de aici, o vorbă de colo... la urmă ajunge să pui unu lângă unu ca să vezi că-ți dă doi.

Şi tăcerea se lăsă din nou, amenințătoare. Ca şi cum ar fi urmărit dincolo de perete, în noapte, o țintă numai de el ghicită, palid, Vlaicu îşi mijea privirile.

— Să facem ceva! izbucni Negru izbind cu pumnul în masă, adunase în el prea multă amărăciune ca să n-o simtă prefăcându-se în altceva, încă nu ştia ce.

— Să facem, se învoi Cânde. Eu am chibzuit. E rândul tău... Sau pierdem tot ce suntem, sau primim să pierdem ceva, în nădejdea că am putea păstra ce-i mai de preț.

— Ştiu ce-i mai de preț, rosti Negru. Dar ce să pierdem?

Cânde îşi ridică privirile spre fața smolită a prietenului, a fratelui. Fără a se clinti în jilț, cu un glas care nu răsună nici mai tare şi nici mai stins decât de

obicei, vesti:

— Am să fiu Kendeffy.

Salturile neîntrerupte în şa sunt salturi în timp, galopul amestecă trecut şi prezent în ritmul bubuitor al copitelor care trezeşte căţeii-pământului în tainiţe de piatră, taci să-i auzim cum latră spunea Cânde şi ne ciuleam urechile într-o înfiorare închipuindu-ne că râşcâim cu ghearele în pereţi de criţă, eram vietatea oarbă opintită în beznă ca să-şi sloboadă lătratul şi prin pădure hălăduiau Netoţii, Căpcăunii îşi pileau colţii şi Ielele jucau la răscruci, numai primejdii, mereu mă întorc la copilărie, de ce, poate pentru că şi ea a murit în mine şi mi-e milă de copilăria moartă cum mi-e milă de Cânde, care a murit cum a spus Vlaicu, mort are să bea şi să mănânce, încerc să nu mă mai gândesc la el cu mânie, să nu mai simt decât durere pentru fratele căzut fără luptă în luptă, de bunăvoie despuiat de armură se va îndrepta către arcaşii cu săgeţi înstrunate, peste scutul numelui tău, Cânde, păşeşti fără grabă, arcaşii nu se grăbesc nici ei, pricepi, e timpul arcaşilor care nu pierd nimic şi dobândesc totul, odată ce s-au hotărât să aştepte. Ana va fi soţie de arcaş. Feciorul ei va trage cu arcul în feciorul feciorului meu.

Mânie? Durere? Galopul le amestecă de atâtea ceasuri de când Negru se zbuciumă în şa. A rămas în el numai istovirea care depărtează strigăte, învinuiri, blesteme, tot ce se rostise la masa nefericit încheiată, unde Cânde se păstrase cel dintotdeauna, gesturi măsurate, glas domol şi vorbe puţine. Dar Cânde a murit, dincolo de adevărul înspăimântător nu mai încap nici strigăte, nici învinuiri, nici blesteme.

În dimineața sură, cu lumină zgârcită şi rece, aerul plictisit şi parcă îngăduitor al lui Cânde, în care i se năzărise că desluşeşte un dram de dispreț, s-a risipit şi fața lui nu mai trădează decât tristețe. O față de mort, obosită şi tristă, cum obosit şi trist e Negru. Mort şi viu, aici am ajuns. Aceeaşi oboseală, aceeaşi tristețe. Totul se încâlceşte, drumurile se întretaie şi se împletesc, cel bun, cel rău, care e drumul adevărat, pentru că un drum trebuie să fie, dincolo de oboseala şi tristețea care-l întunecă ascunzându-l, o dreptate trebuie să fie, a mortului sau a celui viu.

E Cânde neînstare să deosebească între întreg şi parte? se întreabă deodată, înfiorat de noua înțelegere, care e a durerii. Sfâşiat, descoperă cât de greu se va fi oprit Cânde la hotărârea de a se lepăda de el însuşi. Vlaicu se putea înşela, cine era Cânde pentru el, o prezență, bradul din fața casei, la care ții, desigur, dar nu piere lumea dacă-l doboară furtuna, pe când eu, da, m-am pripit repezind învinuiri, orb i-am strigat şi orb eram eu, care ştiam că niciodată nu-şi iese din fire şi le cumpăneşte pe toate, poate că nici prea multă stăpânire de sine nu-i întotdeauna bună, nimic nu te mai zguduie şi, uite, eşti gata să te învoieşti la orice dacă totul poate fi cercetat cu aceeaşi nepărtinire, asta-i aşa şi asta altminteri, judeci cu sânge rece şi te pomeneşti alegând chiar şi când ți se răpeşte putința de a chibzui, când, înghesuit în malul de stâncă, nu mai ai unde da îndărăt.

Atunci? oboseală şi tristețe, hotărârea lui Cânde n-a fost luată cu inima uşoară. Dacă a ales drumul ruşinii, a făcut-o încredințat că oricare altul nu duce nicăieri. Cum, nicăieri? se mai răzvrăteşte, în ciuda oboselii, în ciuda tristeții. Şi ce înseamnă nicăieri?

Neîndurătoarea luciditate a dimineții îi descoperă răspunsul şi priveliştea se şterge dinaintea ochilor verzi şi nici nu-şi dă seama că tamgaua a dispărut de pe scut când corbul s-a desprins din strânsoarea metalului şi fâlfâie acum în jurul coifului său, croncănind poruncitor, aspru, nemilos.

DOI

Când a încetat ropotul? Armăsarul izbeşte din copite fără a smulge vreun sunet potecii de câlți, poate pentru că, rămânând aceiaşi, goana lui e încetinită, picioarele i se avântă molatec de parcă s-ar întinde în somn şi s-ar retrage cu sfiala unor tentacule, galopul leagă unul de altul salturi largi, line ca o nesfârşită plutire ducând la imateriala revenire pe pământ, zbor sau străbatem un văzduh de apă nevăzută care lungeşte mişcările şi ne iartă de greutate îngăduindu-ne prelungile desprinderi, îmi mişc brațul şi văd cum lunecă într-o parte cu o lâncezeală care n-a fost şi nu e a mea, până şi privirile mi se rotesc încetinit descoperindu-mi că mă aflu singur, Vlaicu, Dobrotă, ceilalți au dispărut, galopează fără mine şi aş zice că m-am pierdut dacă n-aş fi *fost* pierdut, rătăcit anume în ochiurile impalpabile ale acestui năvod de tăcere.

Nici spaimă, nici păreri de rău. Trecere. Deplasare atât de greu perceptibilă încât mi se pare că nu fac decât să mă nasc pe mine însumi prelungindu-mă, acelaşi, întreg, în poziții succesive, abia decalate pentru a mă repeta în spațiul identic sieşi, pe care îl simt mereu altul, fără ca nimic să-mi îndreptățească bănuiala. Şi cu toate astea, ştiu, înaintez ca în somn, ca în nebuloasa unui basm deschizător de improbabil, la fel şi tot altul nedesluşitul se schimbă în jurul meu când mă afund, nu, mă implânt pe orizontală plutind spre marea aşteptare pe care o presimt netulburat şi calm, de parcă

tot ce sunt a uitat să se mire, a încetat să se întrebe şi să se îndoiască, de parcă tot ce sunt *ştie* ceea ce încă nu ştiu.

Atunci, poruncitor, aspru, glasul corbului despică tăcerea. Armăsarul îşi strânge nevăzutele aripi şi, încheindu-şi ultimul zbor, coboară lin, lung, pentru a încremeni în faţa haoticului perete de piatră ivit de nicăieri, sur, pierzându-se sus şi în lături într-o nefiinţă care nu e nici măcar ceaţă, nelume cu contururi apuse sau nerăsărite încă, deşi ghicite, fantoma unei geografii moarte sau harta unor privelişti nenăscute. Buzdugan sumbru şi dur, corbul ţâşneşte peste capul lui Negru, se izbeşte de peretele de piatră şi stânca se crapă. Dacă nelumea se zguduie, nimic nu se aude când crăpătura se dilată în tăcerea pe care o sparge doar fâlfâitul rar al corbului bătând din aripi, ca şi cum, pironit în văzduh, ar sili buzele verticale ale pietrei să se descleşteze. Când spărtura devine intrare, gură de peşteră în care stăruie penumbra lăptoasă de afară, corbul croncăne iar şi se avântă sub boltă. Fără ca Negru să fie nevoit să-l îndemne, armăsarul se urneşte la pas.

Din piatra netedă, goală, potcoavele smulg acum sunete de tobă. Sunt tunete scurte ce bubuie răspicat şi ecourile le înmulţesc izbindu-le de pereţi nevăzuţi, le reped asupra călăreţului cu mers de statuie vie şi muntele se umple de clocotul infernal în vacarmul căruia recunosc trăsnetul miilor de trunchiuri care pârâie şi se prăbuşesc detunând, şuierul puhoaielor de săgeţi şi duduitul călărimilor ciocnite piept în piept, urletul talazurilor de flăcări, fier scrâşnind pe fier, urale, buciume şi horcăituri amestecate în nimicitoare vârtejuri de larmă prin care trec împietrit, cu ochi uscaţi

– un singur răgaz! dar chinul nu are capăt – mereu alte urgii dezlănțuie paroxisme înverşunate să zbrobească frăgezimea buzelor, să sfârtece sclipirea ochilor pentru ca totul să treacă în mineral, încremenire devenită obiect şi neînstare nici de zvâcnetul de voință necesar afirmării unei identități, pustiu cu uragane năpustind vârtejuri de praf peste întinderi moarte, ucise...

NU!
Vacarmul se curmă,
tăcere,
în urechile rănite
haosul sonor vuieşte încă şi torturează până şi prin absență când copitele armăsarului par deodată înfăşurate în cârpe şi paşii nu i se mai aud în marea sală de piatră
ai cărei pereți
s-au depărtat brusc.

Fuioare de cețuri se înfăşoară în lumina lăptoasă, ascund, scot la vedere şi trag din nou mişcătorul lințoliu peste chipurile ivite de o parte şi de alta, bărbați (de carne şi sânge? de piatră?) se înalță pe degetele neomeneşti ale stalagmitelor şi toți sunt măreți în tăcere, închişi în armura destinului lor. Cel dintâi – (dar ştiu fața asta de sfânt aspru şi trist, față bătrână, Doamne, chinuită de anii ce-i vor măcina făptura până la piele şi oase cruțând doar flacăra neagră a privirilor tale, Marie) asta-ți va fi deci soarta, Vlaicule, şi se îngrozeşte de anii necunoscuți şi de încercările lor şi se bucură înfiorat că Vlaicu îşi are locul acolo, deşi încă nu înțelege, cum ar putea? – cel dintâi îl întâmpină

nemişcat de parcă nu l-ar cunoaşte şi nemişcat e al doilea, care într-adevăr nu-l cunoaşte, şi nemişcaţi rămân cavalerii purtând pe frunte coroane şi în palme biserici, spade lungi le spânzură la şold, dar unii ţin biserica într-o mână şi-n cealaltă propriul lor cap, veşmintele îşi schimbă croiala şi mi-e frică să înţeleg, bărbile se scurtează, coroanele fac loc căciulilor şi căucelor până se pierd şi ele lăsând să se ivească frunţile, şiruri de frunţi printre care Radu Negru trece călare, cneazul de la Poienile-Văii, începutul, Deschizătorul de Drum, cel din care viitorul se naşte, care şi-a văzut viitorul şi nu se mai teme să-l înţeleagă, prin tăcerea istoriei trec călare şi liniştea ei e în mine, ochiurile năvodului m-au adus acolo unde, fără să ştiu, tot ce sunt ştia că voi ajunge.

Ai rămas departe în urmă, Cânde, mortul meu viu. Sunt toţi aici, uite-i, urmaşii urmaşului meu Vlaicu, şi e pace în inima mea. Nu mă privi dintr-o parte cu ochii tăi bulbucaţi, am văzut bine că trupul meu nu se înalţă pe niciunul dintre degetele de piatră şi nu ştiu de ce şi nu vreau să ştiu. Nu vreau, auzi? Nu vreau. Voi afla la vreme. Sau nu voi apuca să aflu. Dar ei sunt aici. Vor fi aici, Cânde. Au fost aici.

Asta e pacea.

Corbul n-a încetat să-i deschidă calea? Iată, se roteşte pentru a i se lăsa pe umăr. Armăsarul înţelege că se cuvine să se oprească şi certurile mişcătoare îşi adună vălătucii într-un uriaş perete unind cele două şiruri de bărbaţi încremeniţi în gândurile vremii lor ajunsă veşnicie, acoperindu-i cu faldurile veşniciei. Apoi, pe nesimţite, forme se încheagă în unduitorul perete prefăcut într-o gigantică tapiserie cu imagini vii, în care

Negru vede un vânător jupuind fiara cu nări de sânge. Vede fata trecând suveica printre firele războiului de țesut. Vede călugărul scriind la lumina opaițului. Vede meşteri robotind pe schele. Vede bătrânul amestecând licori în tuburi de sticlă. Vede tânărul urmărind mersul stelelor. Vede nunți şi înmormântări şi hore. Vede drumuri şi holde. Vede oamenii cântărind, arând, pescuind, cântând. Vede chipuri visătoare, încruntate, scofâlcite, vesele, un întreg popor sub ochii mei şi-i vor fi date truda şi tihna, râsul şi plânsul şi slava, după cum mie mi-e dat să fiu cheia care descuie puhoiul veacurilor ce țâşnesc din mine încălecânduse, timp, n-am timp, oameni şi ani şi tot ce vor dura sub soare se învălmăşeşte, pe când timpul meu s-a oprit pironindumă în şa ca să privesc caleidoscopul ce-mi descoperă viitorul, nu m-aş mai desprinde din clipa smulsă timpului stând la pândă în afara peşterii ca o fiară ce bântuie lacomă de prada pierdută, neliniştită, cu ghearele şi colții în alertă. Dar, tristă sub pleoapele grele, privirea lui Cânde străbate din nou pereții de piatră şi îndoiala din apele ei căprii fulgerate de mărgele de sânge otrăveşte clipa pe care orologiul nevăzut o ține în loc. Va fi aşa? Sau doar ar putea fi? Şi numai dacă voi fi în stare să ridic stăvilarul din calea veacurilor, numai dacă voi şti să pregătesc *acest* viitor încă ascuns privirilor, dornic să fie, zbătându-se să fie, dar atârnând de vorba încă nerostită şi gestul încă nesăvârşit?

Atunci, poruncitor, aspru, corbul croncăne şi Negru călăreşte din nou în fruntea cetei sale, în dimineața posacă.

— Ce tânăr eşti, Vlaicule, oftează.

Pe fața prelungă, cu pielea netedă, arde flacăra neagră

a privirilor Mariei. Vlaicu zâmbeşte.

Vei fi piatra de temelie, Vlaicule. Nu bănuieşti încă şi nici eu nu ştiu cum. Ani de flăcări, de smoală şi pucioasă îți vor stoarce vlaga, pielea fragedă îți va fi asemenea pergamentului vechi şi n-am să aflu niciodată încercările pe care le vei scrumi la flacăra neagră a privirilor tale, dar mă leg, fiule, să rostesc vorba şi să fac gestul pe care destinul le aşteaptă pentru a făuri din tine cea dintâi verigă. Iasacul pe care-l vei plăti va fi de nopți nedormite şi sânge. Ce mi s-o cere mie voi afla la soroc.

— Ajungem, spune Vlaicu.

Palid, soarele de februarie cositoreşte cerul.

— Cine?

Negru n-a coborât de pe cal. Toate sufletele aşezării risipite pe firul văii sunt acolo, bărbați şi femei cu fețe împietrite, copii tăcuți, cu ochi înspăimântător de mari. Doar aburii răsuflărilor arată că sunt vii.

— Oamenii episcopului. Ne-au scos din bordeie. Aveau oaste şi cu sulițele ne-au mânat, să fim de față. Mai-marele a desfăşurat un pergament şi a citit din el, n-am priceput, zicea pe latineşte. Când a ajuns la *amen* a dat semn. Au scăpărat din amnare.

— Popa Ioan?

— Dacă au început să arunce faclele aprinse, s-a smucit din mâinile lor şi s-a repezit spre poartă. Un ostaş a zvârlit sulița. Popa Ioan a primit-o între umeri, vârful i-a ieşit prin piept, s-a înfipt în lemn şi el a rămas țintuit de poartă. Atunci ne-am urnit de unde stam ca de piatră, dar pe al lui Tatu care ajunsese lângă popă l-au săgetat şi nouă ne-au pus sulițele în beregăți şi

flăcările apucaseră să muşte şindrila. Bârnele vechi, uscate... A ars repede.

Un fel de mirare, de parcă omul îşi dă seama abia acum de repeziciunea cu care flăcările mistuiseră biserica. Ceilalți nu se clintesc, nici pe chipuri nu li se clinteşte un muşchi. Nenumărați ochi de piatră privesc spre cneaz.

— Târgul. Dintre voievod şi episcop.

Gândeşte cu glas tare? Vlaicu întoarce capul. În seliştile cător cnezi s-a dat foc bisericilor? Câte sunt arse chiar acum? La Orlea, nu. Vai de nebunia înțeleptului Cânde, care ştie ce face, fiind înțelept. Eu nu. Nu. Nu. Primeşte, Doamne, sufletele robilor tăi, Ioan şi al lui Tatu, apoi, curând, sufletele celorlalți robi ai tăi, Negru şi Maria şi Vlaicu şi Dobrotă şi... Robi. Robi ai robilor. Cum țiganii sunt robii cumanilor. Asta vrei, Doamne?

Ochi, aşteptare, atâția ochi de piatră. O vorbă, un gest.

— Nu vom fi robi.

Cuvintele s-au alcătuit singure, fără voie i s-au desprins de pe buze sunând aspru în tăcerea străpunsă de trosnetul unei bârne ce sfârşeşte să ardă, împroşcând scântei. Mulțimea se clatină, oamenii nu fac decât să-şi mute greutatea trupului de pe un picior pe altul, dar mişcarea e primul semn al ieşirii tuturor din amorțire.

— Popa Ioan... adunați-i oasele. Împreună cu al lui Tatu, la biserica de curte. Îi îngropăm diseară.

Şi-şi cârmeşte armăsarul îndemnându-l spre casă, în vreme ce Vlaicu, Dobrotă, ceilalți îl urmează. Nicio întrebare. Au înțeles tâlcul vorbelor rostite de cneaz?

— Cu moarte pre moarte călcând, şopteşte întunecat Vlaicu, dar Negru se încruntă, spune apăsat:

— Cu viață, fiule.

Şi strânge între pulpe armăsarul care zvâcneşte înainte, pe când murgul lui Vlaicu îl urmează la pas, nestrunit de tânărul adâncit în el însuşi. Moarte şi viață. Respingând soluția lui Cânde cneazul a ales moartea, e limpede, de ce vorbeşte de viață?

La vârsta când moartea e întotdeauna a celorlalți, Vlaicu a văzut sălbăticiuni ucise, porci înjungheați şi orătănii tăiate, l-a văzut murind pe Lăbuş şi a fost de față la înmormântarea lui Stârcea, neînchipuit de bătrân, a cărui față albă se făcuse de ceară impură, de parcă din plămada ei răzbătea lutul. Cândva, demult, se silise să înțeleagă. În codru, lângă Izvorul Rece, s-a prăbuşit strigând, a dus mâinile la rana de la piept. A bâțâit un timp din picioare, apoi a înțepenit cu ochii holbați şi gura căscată. Căzuse prost, o muche de piatră îl înțepa în coastă, dar a răbdat o vreme ştiind că moartea e dureroasă (clipa morții sau moartea însăşi? clipa, a hotărât, despre moarte zicându-se că e somn veşnic, izbăvit de dureri, aşa că s-a tras nițel într-o parte) şi s-a silit să nu gândească. Au început să-l usture ochii, din păcate de astă dată nu putea face nimic, morții rămân cu ochii deschişi până se milostiveşte careva să-i închidă, îi curgeau lacrimile şi ar fi fost atât de uşor să strângă din pleoape sau să ridice mâna şi să se frece la ochi, dar morții nu mişcă şi a înțeles cât e de greu să fii mort, nici vorbă de somn, moartea e un chin de care nu poți scăpa până nu ți se apasă pleoapele. Trişând puțin, a închis ochii şi s-a răsucit cu fața spre cer încrucişând brațele pe piept, acum mai mergea, întins aşa se putea într-adevăr dormi, îşi aminti însă că morții nu răsuflă şi-şi opri răsuflarea.

Cum de puteau morții să rămână atâta vreme morți? O lespede tot mai grea îi apăsa pieptul, Doamne, e cu putință să fii mort? de ce chinul ăsta, încremenirea care te opreşte să tragi aer în plămâni când ar fi atât de simplu, nici nu bagi de seamă...

A fost prima intâlnire a lui Vlaicu cu propria lui moarte şi a trecut o vreme până s-o uite. A rămas însă cu tristețea întrebării la care nu primise răspuns. Apoi anii au adăugat asprime tristeții şi tânărul a prins să semene tot mai mult cu unul dintre sfinții fără nume de pe icoanele afumate din altarul bisericii, obişnuit cu moartea, necăutând-o dar neferindu-se de ea, privind lumea la neagra ei lumină lipsită de iluzii.

Acum popa Ioan murise, al lui Tatu murise. Călcând amândoi cu morțile lor pre moarte se izbăviseră, deschizând poarta veşniciei pentru seliştea cneazului Negru. Vlaicu era pregătit să-i urmeze alegând să se numere printre cei ce vor trăi veşnic, spre deosebire de Cânde, mortul în viață, gata să-şi jertfească nemurirea pentru câțiva ani de umilință şi ruşine. La Orlea totul păruse limpede. Dar cneazul vorbea acum de viață. Ce fel de viață?

Uluit, Vlaicu îşi dădu seama că înțelesese bine. Nu la viața de apoi se gândise cneazul. Omul întunecat şi apăsat de gânduri pe care le simțea depăşind granițele, dealtfel incerte, ale micului său cnezat, gânduri cutezătoare, nu întotdeauna limpezi, lui însuşi inaccesibile şi de aceea greu de împărtăşit, nu-i dăduse niciodată prilej de îndoială. Acum, totuşi, Vlaicu trecu absent pe poartă, descăleca. Cineva îi luă calul. Cu capul în piept, tânărul se îndreptă spre biserică.

— Cânde nu s-a înşelat niciodată, repetă Maria.

Din pricina arderii bisericii, a uciderii celor doi, plânsese. Aflând de sosirea cneazului, pe care nu-l aştepta atât de repede, îşi dăduse cu apă pe ochi şi-i ieşise în întâmpinare pe cerdac, lebădă cernită, înspăimântată.

— Ai aflat?... Te-ai întors degrabă.

— Am aflat. Nu de asta m-am întors.

Maria tresări. Inima-i zvâcni şi bătu deodată repede, dar cneazul intrase în casă. Neliniştită, îl urmă cu un fel de nedumerire căreia nu-i pricepea rostul, ceva se petrecuse, Negru se purta ciudat, nu ciudat, altfel, era firesc să fie nedumerită şi mirarea era totuşi prea adâncă, de parcă s-ar fi ridicat din afundul ființei, însoțită de neliniştea la fel de nepotrivită cu pricina care o stârnea, uşoară bruschețe a bărbatului istovit de călătorie şi îndurerat de fărădelegea episcopului.

Stăpânindu-se îl ajută să se dezbrace şi să se spele, aşa cum făcea întotdeauna când Negru venea de la drum, dar ceva străin plutea în încăpere şi neliniştea nu se risipea. Cu toate astea nu întrebă nimic. Văzându-l posomorât, nu voia să-l tulbure, îl cunoştea prea bine pentru a nu simți că, dincolo de oboseală şi amărăciune, se ivise în el ceva neobişnuit, neliniştitor.

Atunci, fără să vrea, îşi aminti de Stârcea fie iertatul şi, turnând din vasul de aramă apa caldă peste umerii plecați (totodată o altă Marie se înduioşa în ea la vederea spatelui păros al bărbatului, ursul meu negru, simți năvala sângelui în obraji şi se înciuda, apoi zâmbi, pe spinarea lată firele de păr se culcau după cum plimba şuvoiul apei şi tresăreau îndreptându-se când muta şuvoiul, era o joacă de demult, fusese nevoită să-l radă

mai jos de omoplatul drept ca să-i oblojească rana atunci când căzuse de pe cal, cicatricea abia se mai vede, câți ani să fi trecut, Vlaicu începea să umble de-a buşilea, Doamne, uite cum fug anii), se întrebă de ce se gândise la Stârcea, care murise în patul lui, nu ca popa Ioan sau flăcăul meşter la cântat din fluier care nu va mai cânta niciodată, Stârcea, mâna lui pătată de pistrui mari mângâind barba atât de albă de care-l simțea mândru – şi deodată îşi aminti povestea felului în care cneazul se schimbase cu prilejul ticăloşiei lui Maniac, şi înțelese, şi rămase cu vasul în mâini.

— Ştergarul, ceru Negru.

Dar trebui să-l mai ceară o dată, Maria tresări, puse vasul pe tipsia lui de aramă şi-i întinse pânza la capetele căreia cususe cu ață roşie două şiruri de călăreți ce se înfruntau, plecându-şi sulițele.

Acum, ca şi atunci, Negru se schimbase. Nu era o părere, nici urmarea oboselii sau amărăciunii bărbatului. Nu-şi dădea seama cum, dar întreaga lui făptură iradia într-un fel neobişnuit, până şi mişcările i se încărcaseră de ceva nou, aspru şi triumfător, şi se miră singură şi se înspăimântă de cele două cuvinte, aspru şi triumfător, atunci când biserica din selişte fusese arsă, nu de cumani, nici de tâlbari, dar care credincios ar fi ars o biserică, fie şi pentru a o jefui, ci din porunca episcopului de la Bălgrad, de oamenii episcopului, care nu se dăduseră în lături să ucidă doi creştini, printre care şi un slujitor al Domnului.

Aspru. Dar triumfător?

Pironindu-l cu privirile în timp ce se îmbrăca, încerca să-şi lămurească presimțirea că omul de lângă ea lăsase încă o dată în urmă o parte din cel ce fusese. O nouă

încredere în el însuşi? Negru credea în tot ce făptuia. Dacă nu crezi în ciocan, nu bate cuie... Zâmbi, chiar aşa spusese cândva, părea o glumă, deşi nu glumise, glumea tot mai rar, dar nu era asta, încrederea lui căpătase o putere ciudată, îşi spuse petrecându-l cu privirile în vreme ce-şi încingea brâul cu gesturile ştiute, felul cum îşi apleacă fruntea, mişcarea asta din umăr fără să se răsucească din mijloc, totul e atât de al lui şi parcă-l îmbracă o mantie nevăzută, veşmânt de glorie, de triumf, are ceva triumfător, nu, nicio ostentaţie, nimic supărător, dimpotrivă, calm, împăcat cu el însuşi, atât de ştiutor, da, am găsit cuvântul, ştie ce n-a ştiut la plecare şi, în ciuda celor petrecute, asprimea e a hotărârii, încrederea a izbânzii, de parcă pentru ei nimic nu mai are însemnătate, nici moartea, nici flăcările, de parcă nimic nu-l mai poate întoarce, de la ce, de la fapta răsunătoare visată cândva, mântuitorule şi cavaler al meu din tinereţe? Cu cât vă schimbaţi rămâneţi mai mult aceiaşi, duceţi cu voi nălucile pentru care sunteţi în stare să va daţi viaţa şi viaţa altora, ştiu, nici această a doua schimbare la faţă n-a înlocuit sâmburele de foc din tine, ci doar l-a împlinit, cum, Dumnezeu ştie, dar tu eşti acelaşi, degeaba m-am neliniştit, am să te recunosc oricând, oriunde şi în oricâte mantii nevăzute de glorie ai să te înfăşuri, pentru că te-am iubit încă înainte de a-ţi da năframa şi am să te iubesc şi când iarba va creşte peste oasele noastre şi nimeni nu-şi va mai aminti că am fost cândva.

— Ce s-a întâmplat? întrebă mai apoi.

Se aşezaseră faţă în faţă lângă vatră, pe cele două jilţuri cu spătar înalt ce veneau de la Orlea şi fuseseră trecute în foaia ei de zestre. Cu mâinile pe rezemătoarele

sfârşite cu două capete de urs, Negru tăcea. În cele din urmă oftă:

— Lebăda mea...

— Ce face Cânde? mai întrebă ea, încercând să-l ajute.

— Bine. Ne-am certat.

Şi se uită la Maria trist şi istovit, înfruntând-o şi cerându-i iertare.

— V-aţi mai certat, spuse ea găsind puterea să schiţeze un zâmbet chinuit, deşi ştia că nu-i va fi dat să afle doar atât.

— Şi ne-am mai împăcat, da. Dar Cânde nu mai e. A rămas Kendeffy.

Dintr-odată tăcerea, şi răsuflarea femeii, atât de fragilă.

— Cânde nu s-a înşelat niciodată, spuse cu un glas alb, puţin, care tremură între cele două jilţuri. Ai văzut...

— Îi îngropăm diseară.

Strângând din pleoapa, strângând din dinţi, Maria gemu. Iată fapta răsunătoare, acesta era pragul şi nu m-am înşelat, viaţa ta şi viaţa altora pentru năluca visată în copilărie, iată-ţi asprimea şi iată-ţi triumful. Hohotul oprit în gât îi aspri glasul când întrebă:

— Pe noi cine ne va îngropa?

— Nu vom muri, răspunse Negru şi, privindu-l înfricoşată, Maria înţelese că triumful alcătuind mantia lui nevăzută nu era al morţii.

Puternic, sigur de el, cneazul şedea drept în jilţ şi focul din vatră îi punea lumini jucăuşe pe faţă. Când Maria întrebă din nou:

— Ce ştii? el rosti simplu, dar întunecat:

— Că nu vom fi robi.

Era, poate, vorba. Nu-i împărtăşi totuşi că nu aflase

gestul menit să dea viață viitorului. Femeia oftă.

— Cânde...?

— Trei morți îngropăm diseară. Un trup întreg, altul numai oase, al treilea lipsă.

E nebun. Flăcările se zbătură, negre, şi se făcu frig. Cu ce drept, cine eşti tu să judeci, era toată țipăt şi spaimă şi simțea nevoia să sară din jilț, să alerge între pereții dintr-odată străini.

— Mai gândeşte-te, se rugă, repetând stins: Cânde nu s-a înşelat niciodată...

— Fekete, zise cneazul.

Şi începu să râdă şi Maria simți cum i se încrâncenează carnea şi îşi spuse că mai cumplită înverşunare şi deznădejde decât în râsul lui nu puteau fi, şi-şi mai spuse slavă Domnului că nu puteau fi, omul în stare să le îndure nu se născuse. Se apropie de Negru şi-i puse mâinile pe umeri.

— Să-mi fii aproape, şopti el, acum gâfâia şi degetele i se încleştaseră pe boturile de lemn ale urşilor.

Maria se plecă şi-i atinse fruntea cu fruntea. Începu să plângă. Negru se ridică încet, o strânse la piept. Şi se regăsi deodată, ca şi cum din lacrimile femeii ar fi renăscut, aspru şi puternic, deznădejdea se risipi lăsând în el doar o îndârjire descumpănită, flămândă de gestul presimțit, dar nehotărât să i se descopere.

— Mi-e frig, scânci Maria. Pentru noi... pentru Cânde...

Mărunt, slab, cu fața unui viezure de bronz pe care ochii se adânceau în pungi de grăsime sub care pleoapele de sus dispăreau, noianul Uza nu-şi găsea locul. Poziția neobişnuită (şedea în jilț şi picioarele îi

spânzurau de la genunchi în jos, ceea ce nu era numai urât, dar şi neplăcut) îngăduia totuşi neliniştii care-l adusese în casa cneazului să treacă drept nerăbdare. Uza îşi dădea bine seama de nefirescul prezenței sale acolo unde niciunul dintre glorioşii lui înaintaşi nu s-ar fi coborât să pătrundă, de aceea exagera mişcându-se întruna pentru a căuta o poziție mai comodă şi zvârlea priviri dezaprobatoare spre bârnele înnegrite ale pereților, spre grinzile şi scândurile tavanului, ca şi cum s-ar fi întrebat când aveau să se prăbuşească. Exagera, dar nu-i venea greu s-o facă. Tot ce vedea îl supăra şi, în spațiul rigid al odăii, tânjea după curbele armonioase ale cortului său, după cupola boltită închipuind cealaltă mare cupolă, a cerului şi după țăruşul înfipt în mijlocul ei pentru a aminti de osia lumii. Trăgându-se de barbă, mormăi ceva.

— Puternicul noian zice: în casa cneazului e cald, traduse tălmaciul.

Fața inexpresivă proclama funcția de obiect vorbitor atribuită tânărului aflat acolo pentru a mijloci comunicarea cu prețul cât mai desăvârşitei sale absențe. Folosiți-vă de mine ca de un stâlp de care vă sprijiniți sau peste care vă lăsați privirea să lunece, eu nu am suflet, proclama trupul lui, țeapăn la adăpostul spătarului înalt pe care noianul îşi lăsa din când în când capul acoperit de căciula albă, sub care firele negre şi drepte ale pletelor răsăreau ca smocurile unei bidinele.

În jilțul lui, Negru îşi plecă fruntea. Simțea în spate prezența lui Vlaicu, rezemat de spătar şi făcând față tălmaciului. Înțelegând stânjeneala lui Uza, nu dorea să-l ajute. Cu un fel de veselie posomorâtă, aştepta ca noianul să-i dezvăluie pricina neobişnuitei vizite.

Cu puțin timp înainte, când i se vestise că, însoțit de un pâlc de războinici, Uza se apropia de curte, poruncise alor săi să pună mâna pe arme. Poarta fusese închisă, străjile aşezate îndărătul împrejmuirii de pământ întărit cu pari, Maria şi femeile coborâseră în beci. Cumanii veneau răcnind. Ajunşi în dreptul porții se rotiră cu caii, râseră, scoaseră chiote. Apoi tăcură deodată şi glasul tălmaciului se înălță răguşit, cuvintele româneşti căpătând o neaşteptată asprime în gura lui:

— Puternicul noian spune: pacea strămoşilor asupra ta, mărite cneaz Basarabă. Am vânat prin preajmă şi m-am întrebat în inima mea de ce ocolesc casa cneazului, dacă duhurile bune mi-au scos-o înainte. Mai spune puternicul noian: porunceşte, deci, să se deschidă poarta.

— Puternicul noian să intre în pace, răspunse Negru din cerdacul unde aştepta alături de Vlaicu şi străjile traseră bârnele şi aripile porții se desfăcură.

Cu arcurile în mâini, străjerii se întoarseră spre călăreții, vreo zece, care intrară tăcuți. Negru coborî treptele, făcu un semn şi, punând arcul jos, unul dintre străjeri apucă de căpăstru armăsarul alb al noianului, care se aştepta să-l vadă pe cneaz ajutându-l să descalece. Încet, întinse în lături brațul pe care purta şoimul de vânătoare şi unul dintre războinicii săi îl luă şi şi-l aşeză pe mănuşa de piele. De pe cal, Uza fulgeră spre Negru cu privirea, dar cneazul se uita în gol. Noianul îşi muşcă buzele şi sări din şa.

— Cine vine în pace n-are a se teme, spuse atunci Negru, dominându-l cu două capete.

Părea destins, deşi purta coiful şi cămaşa de zale, deşi spada îi atârna la şold şi, cu stânga, ținea scutul pe

tamgaua căruia corbul îşi întorcea capul ca şi cum ar fi tras cu urechea. Cumpănindu-i vorbele, Uza rămase în picioare, uşor plecat din spate şi fu deodată neînchipuit de fragil şi de neapărat, biet omuleț în caftan îmblănit şi căciulă albă. Apoi spuse ceva şi oamenii lui descălecară lepădând pe rând arcurile şi tolbele cu săgeți, peste mormanul cărora ridicară piramida sulițelor. Descumpăniți, cu zâmbete parcă vinovate, făcură în sfârşit față oştenilor încremeniți, puşi să măsoare depărtarea dintre spaima pe care o deştepta simpla pomenire a cumanilor şi zâmbetele stingherite, puțin nătângi, ale acestor războinici pe care abia îi văzuseră năvălind în goana cailor şi împotriva cărora îşi încordaseră arcurile.

— Puternicul noian spune: nu intrăm, traduse neutru tălmaciul prefăcând întrebarea în negație şi, ca scuturați de sub apăsarea unui farmec, Negru întinse brațul în semn de poftire, noianul se urni, iar în urma lor oştenii cneazului se apropiară de cumanii ce se mutau de pe un picior pe altul, nehotărâți.

— Cuman, hai? zise un bărbat cu fața ciupită de vărsat, privind spre omul în caftan, cu doi dinți lipsă şi care-şi sugea buza. Încă uluit, ciupitul îl bătu pe umăr: Vai de curul tău... şi cumanul râse, întâi cu un fel de sfială, apoi din ce în ce mai tare.

Față în față, minunându-se amândoi, râdeau şi se pocneau cu încântarea unei descoperiri, pe când cercul celorlalți se strângea în jurul lor.

În casă, o slujnică înspăimântată aduse cana şi ligheanul pentru ca oaspetele să se spele, apoi intrară cu toții în încăperea unde un singur perete fusese tencuit şi, de la jumătate în sus, acoperit de meşterul

care sfârşise de împodobit biserica de curte, începută de bătrânul cneaz Teoader, cu o zugrăveală înfăţişând vânarea unui mistreţ. Uza se opri în faţa picturii, atinse cu degetele căpăţâna mistreţului, duse degetele la buze.

— Puternicul noian spune: carne mult, traduse şchiop tânărul comentariul admirativ al stăpânului său.

— Poftească să ia loc, îl îndemnă Negru schimbând o privire cu Vlaicu.

În faţa vetrei în care ardea focul, între cele două jilţuri de la Orlea, pe lemnul lustruit de vreme al mesei de stejar aşteptau pocale şi cana cu vinul fiert. Uza se aşează înfrânându-şi pornirea de a ridica picioarele şi a le încrucişa sub el.

— În casa cneazului e cald, spuse, dar aşteptă zadarnic un cuvânt din partea gazdei care se mulţumi să se încline, nebinevoind măcar să întrebe cum fusese vânătoarea.

Fireşte, nu fusese nicio vânătoare, era un simplu pretext şi până şi un orb ar fi văzut că niciunul dintre războinici nu căra vreo sălbăticiune ucisă, dar întrebarea cneazului putea deschide drumul vorbelor neîngreunând poziţia, şi aşa dificilă, a noianului. Valahul însă se încăpăţâna să tacă. Umilit, furios pe el însuşi mai mult decât pe cneaz, Uza izbucni vorbind răstit, dar, fără să-şi dea seama, tălmaciul descărcă vorbele cumane de încărcătura lor emoţională şi nu transmise decât simpla informaţie:

— Puternicul noian zice: n-a fost vânătoare.

— Aşa, constată Negru, fără urmă de mirare.

Atunci, blestemând ziua când văzuse lumina soarelui, puternicul noian se hotărî să facă ultimul pas. Fără a se mai strădui să-şi deghizeze neliniştea în nerăbdare

întrebă deci dacă măritul cneaz fusese poftit la marea adunare vestită de craiul Andrei. Nu? Ei bine, acest câine de crai nu-l poftise nici pe Uza, luceafărul Cumaniei Negre, în schimb se îngrijise ca la prăpăditul lui de sfat să nu lipsească ruşinea noianilor, renegatul Aba. Ce părere are Basarabă, luminatul cneaz? Niciuna, spune tălmaciul, dar Uza bănuieşte că ticălosul traduce anapoda. Cine a nimicit casa de lemn în care şamanul din seliştea cneazului vorbea cu nevăzutul? Strămoşul glorios, Marele Lup al începutului, nu i-a poruncit niciodată lui Uza să se ridice împotriva duhurilor străine şi sub oblăduirea sa şamanul valah şi-a putut întotdeauna desfăşura vrăjile în voie. Acum însă undeva pământul s-a despicat, fără doar şi poate, scuipând din măruntaiele sale o primejdie care n-a mai fost, iazma care a luat chip de om şi-şi îngăduie să poruncească fărădelegi. Iată, s-a ridicat mai întâi împotriva duhurilor, dar măritul cneaz să nu se lase înşelat, după duhuri va veni rândul oamenilor, iar oamenii vor fi jefuiți şi ucişi. Va aştepta cneazul cu mâinile încrucişate şi capul plecat? Sau i se va alătura puternicului noian, va răscula valahii precum Uza cumanii şi va readuce pacea pe pământul unde cumani şi valahi au trăit alături, după legile lor, în corturi şi case?

Asudat, cu fața încinsă, Uza ascultă sunetul ultimelor sale cuvinte în traducerea lipsită de suflet a tânărului şi se strădui să citească efectul lor pe chipurile celor doi valahi, dar amândouă îi rămâneau străine. Ochii verzi ai cneazului, ochii negri ai feciorului său îl țintuiau cu priviri ce nu se plecau. Sângele iute al călărețului se răzvrăti răscolind drojdiile mâniei şi ruşinii, ar fi trebuit să-l cheme pe cneaz la el pe movilă şi nu să-i calce

pragul punându-se la cheremul valahului care avea acum să dicteze condiții, iasacul, robii, se aflau între ei destule pricini de învrăjbire şi nu le pomenise, dar cinstea pe care i-o făcea aşezându-se în jilțul lui blestemat şi oferindu-i alianța le cumpăneau pe toate. Atunci?

— Puternicul noian zice: atunci, traduse din nou obiectul vorbitor, eliminând interogația.

Cu gesturi măsurate, Negru turnă din cană şi umplu pocalele. Apoi, închinând, sorbi din vinul fierbinte. Mulțumi noianului pentru bucuria pe care i-o făcea vizita lui neaşteptată şi pentru încrederea dovedită de spusele sale. În sfârşit, socoti că nu trebuiau să se pripească şi că toate se cuveneau cântărite cu grijă. La timpul potrivit, nădăjdui el, se vor întâlni din nou. Până atunci, în semn de prețuire şi prietenie, cneazul dorea să dăruiască o amintire puternicului noian. Şi, ridicându-se, Negru luă de pe perete un arc din lemn scump, cu capetele prinse în manşoane de argint pe care erau săpate şiruri de căprioare şi îl puse pe genunchii lui Uza.

Alianța fusese refuzată cu toate semnele prețuirii şi cu o bună-cuviință care-l găsi pe cuman nepregătit. Darul era o palmă (ascultând de primul impuls, Uza sărise pe cal şi sosise la curte fără să aducă vreun dar), Negru lăsa totuşi porțile deschise. Jignit, furios, noianul rămase în jilț. Într-un târziu rosti câteva cuvinte.

— Puternicul noian zice: bine, comunică laconic tălmaciul.

Apoi, la semnul stăpânului său, îl ajută să se ridice. Urmați de Negru şi Vlaicu, cei doi ieşiră în curtea unde românii şi cumanii păreau să se înțeleagă mai bine

decât căpeteniile lor. La ivirea acestora cetele se despărțiră, străjerii luându-şi locurile lângă împrejmuirea de pământ, ceilalți arătând din nou la fel de stânjeniți ca la sosire. Noianul lătră o poruncă şi careva îi aduse calul, în vreme ce oamenii lui se repezeau la arme, încălecau.

— Puternicul noian zice: tot bine, repetă diplomatic tălmaciul ieşind pentru a doua oară din rolul de obiect vorbitor, sau, mai probabil, nepricepându-se să traducă întocmai spusele noianului.

Uza plecă.

— Vino, Vlaicule, porunci Negru.

Maria trecuse prin cerdac, umbră îndoliată. Străjile se împuținaseră, curtea îşi recăpăta înfățişarea obişnuită. O femeie cu donița pe cap se îndreptă spre uşa bucătăriei, dinspre acareturi răsunau loviturile barosului pe nicovală. Scăpătând, soarele palid tivea cu găitan de aur o spărtură ivită în norii plumburii.

Deşi îi poruncise să-l urmeze în casă, Negru zăbovea în cerdac şi Vlaicu aşteptă lângă el, tăcut. Cneazul respinsese oferta cumanului şi tânărul se simțea încă amețit de mândria care-l îmbătase asistând la umilirea lui Uza, nevoit să se retragă ca un cerşetor ce pleacă nemiluit şi nu cutează să schițeze un gest de protest, necum de amenințare, dar amețeala nu era lipsită de păreri de rău. Neprimind drumul lui Cânde, cneazul alesese calea luptei, în ciuda faptului că nu putea duce la izbândă (Vlaicu înțelegea raportul de forțe, nu uita vorbele cneazului de la Orlea şi, dealtfel, să fi vrut să le uite, arderea bisericii şi uciderea celor doi dovedeau puterea şi necruțătoarea hotărâre a vrăjmaşului), iar

tânărul primise fără şovăire gândul morții, mai mult, îl îmbrățişase cu grava înflăcărare a tinereții lui austere, disprețuind compromisurile şi gata să se jertfească. Era, în gamă minoră, poate, ecoul prin timp al dorului după fapta răsunătoare care nu încetase să vibreze în inima celui ce-i dăduse viață. Dar în fața ruinelor fumegânde ale bisericii, Negru îl nedumerise vorbindu-i despre o viață care nu era cea de apoi şi acum respinsese propunerea noianului de a-şi uni puterile în lupta împotriva duşmanului comun, ceea ce însemna că Vlaicu se înşela, că nu înțelesese gândul adevărat al cneazului. Între viața în genunchi şi moartea în libertate nu era totuşi de ales şi, cunoscând şi respectându-şi părintele, Vlaicu nu şi-l putea închipui hotărându-se pentru cea dintâi. Plecarea de la Orlea, dealtfel, însemna un răspuns. Atunci?

Tăcut, Vlaicu aştepta muncit de îndoieli. Lângă el, neclintit în cămaşa de zale, cneazul părea cufundat în gânduri. Şi Vlaicu s-ar fi mirat aflând că Negru nu se gândea la nimic, deschis pur şi simplu priveliştii cunoscute a curții, a palisadei şi porții străjuite de cele două foişoare cu acoperişuri țuguiate, a pădurii urcând valuri de trunchiuri spre cer. Din toate se desprindea o calmă armonie, totul era leagăn de certitudini. Vine seara, îşi spuse cu un zâmbet lăuntric, o nemăsurată recunoştință pentru faptul că din nou, ca în atâtea rânduri, seara venea la întâlnire, iar lumea şi oamenii se estompară pentru a-l lăsa să guste clipele şi o mare pace se pogorî în el. Mă copilăresc, îşi spuse, dar se bucură simțind în el copilul ce fusese, ca şi cum anii nu făcuseră decât să-l înfofolească în vorbele şi gesturile de împrumut sub care crescuse în ochii celorlalți,

ascunzându-l atât de bine încât până şi lui i se păruse că nu mai era decât o amintire. Rămăsese însă acolo, în străfundul cel mai adevărat, şi i se arăta acum, îngăduindu-i să se descopere. Se simți uşor, gata să plutească peste întinderea curții, peste poarta abia închisă în urma cumanului, liber şi desprins de toate poverile, departe erau Uza şi Cânde şi tot ce... Doamne, greu atârn dintr-odată, de parcă aş avea oase de stâncă, a fost doar un răgaz şi timpul nu mă iartă, Uza şi Cânde şi episcopul, pe umerii tăi apasă cu toții, cneaz singur în fața apusului, cneaz al Răsăritului.

Oftând, întoarse spatele priveliştii şi, întâlnind întrebarea din ochii lui Vlaicu, îi puse mâna pe umăr.

— Vino în casă, spuse cu o tristețe ce nu scăpă tânărului, deşi nu ştia că era a ieşirii din nefirescul răgaz consimțit de destin.

Îl ajută pe Negru să-şi scoată cămaşa de zale, să rânduiască armele.

— Alde Uza vin şi pier, fiule.

Vorbise liniştit, legând parcă spusele de gestul cu care rezemase spada în colțul încăperii.

— Îngăduie-mi totuşi întrebarea: nu ne-ar fi fost de folos? Vrăjmaşul ni-i acelaşi.

— Te-ai împăcat cu gândul morții, constată Negru.

Pe masa din fața vetrei rămăseseră pocalele cu vin. Îşi turnă în cel din care băuse, vinul mai era cald.

— Avem altă ieşire? întrebă Vlaicu.

Cneazul sorbi din nou. Cu ochii la jarul din care mai țâşneau limbi albăstrui, întrebă şi el:

— Ce vrem noi? apoi, pentru că Vlaicu tăcea aşteptând, îşi răspunse singur: Să fim. Înțelegi, fiule? Să fim *noi.*

— Cânde nu va mai fi niciodată *el.*

— Pe Cânde îl îngropăm acum, cu popa Ioan şi cu al lui Tatu.

— Atunci?

Vlaicu îşi încleştase palmele pe spătarul jilțului şi părea gata să-l zgâlțâie.

— Morți, n-am mai fi. Nici noi, nici urmaşii noştri, nici urmaşii urmaşilor noştri. Lupta alături de Uza înseamnă moarte.

— Alături de Uza, ai spus?

Tânărul strigase.

— Va fi tot o luptă, se învoi Negru, parcă mânios.

Şi mânios era, dar pe el însuşi. Unde se ascundea gestul menit să ridice zăgazul din calea veacurilor vuind în pieptul lui? Cât timp îi va mai fi dat să orbecăie, căutându-l?

— Mai mult nu-ți pot spune, adăugă încruntat, dar Vlaicu nici nu cerea mai mult.

Apucând dreapta cneazului, o duse la buze.

— Nu vom fi robi, şopti pătimaş, iar cuvintele rostite de Negru în fața bisericii arse sunară ca un jurământ şi cneazul privi lung chipul atât de tânăr sub coiful pletelor inelate.

— Nu, flacăra mea neagră, nu vom fi robi, repetă tot în şoaptă.

Peste chipul tânăr se suprapuse masca pergamentoasă a acelui Vlaicu din viitor pe care-l văzuse în peşteră şi Negru îşi plecă privirile. Nu ştii ce te aşteaptă, fiule, şi inima i se umplu de tristețe şi totodată de mândrie la gândul că urmaşul lui se va pricepe să înfrunte ce-i va fi dat şi-şi va sili trupul să se facă verigă pentru ca din el să crească lanțul de voințe al păstorilor

de norod. Nu-şi putu înfrâna însă simțământul de vinovăție, de parcă el, cu mâna lui, l-ar fi împins spre capcana în care aşteptau ani de flacără şi ani de zgură. Cu viața pre moarte călcând, n-avem de ales, chiar dacă trebuie să astupăm cu viețile noastre gurile mereu flămânde ale morții, chiar dacă trebuie să-i jertfim hălci din trupul nostru, chiar dacă trebuia să ne smulgem inima şi să i-o dăm în schimbul vieții celorlalți. Cândva, sângele nostru va fi răzbunat. În flori.

Toaca începu să bată.

— Deocamdată, zise, ne îngropăm morții.

Cei mai mulți oameni rămaseră afară, biserica de curte fiind mult prea mică pentru a putea cuprinde suflarea din Poienile-Văii. Începută de răposatul cneaz Gelu, sfârşită de răposatul cneaz Toader, care adusese cu cheltuială meşteri pentru zugrăvirea icoanelor, biserica fusese durată din piatră, mărturie a evlaviei ctitorului, dar şi a faptului că nu era un om de rând. Obişnuiți cu lipsurile şi deprinşi să folosească tot ce mai putea găsi întrebuințare, constructorii nu se sfiiseră să recurgă la materialele pe care întâmplarea li le dăruia. Alături de blocuri anume cioplite de ei, înălțaseră astfel zidurile din pietre ce păstrau urmele unor dălți mâncate de rugina veacurilor, ba aşezaseră la unul din colțuri şi o coloană de marmură, lângă ea un altar consacrat cândva lui Silvanus, iar, mai încolo, piatra de mormânt a unui veteran roman al cărui nume mai putea fi citit, dacă cineva s-ar fi priceput să-l citească, deşi lespedea fusese prinsă în zid în aşa fel încât şirurile literelor se aflau răsturnate.

— Maria-ta, mai gândeşte-te, şopti popa Daniil. E

mare păcatul...

— Păcatul e al lui, spuse Negru păşind peste pragul bisericii şi plecându-se pentru a putea trece pe sub tocul de piatră al porții scunde.

Nelinişţit, popa clătină din cap. Urmat de Maria şi de Vlaicu, cneazul înaintă printre oamenii care le făcură loc. În fața altarului se aflau trei sicrie încropite la repezeală, două deschise şi unul peste care capacul fusese lăsat. În cel dintâi se afla sacul cu oseminte calcinate ale preotului din selişte, într-al doilea trupul neînsufleţit al unui flăcău căruia abia îi dăduseră tuleiele. În dreptul fiecărui sicriu, câte o cruce pe care popa scrisese cu litere strâmbe numele popii Ioan, al lui Stan al lui Tatu şi al lui Cânde, cneaz de Orlea. Maria îşi înăbuşi un hohot şi scâncetul ei răsună în tăcerea dintre zidurile întunecate. Cuprinzându-i umerii cu brațul, Negru făcu semn din cap şi popa începu slujba.

De câte ori rostea numele lui Cânde se poticnea pierzându-şi răsuflarea şi Maria se zgârcea, ca şi cum făptura i s-ar fi împuținat sub brațul care o strângea tot mai tare. Lumânările de ceară fumegau. Lipsa de aer adâncea o toropeală întunecată, în care glasul tânguitor al popii răsucea dureri vechi şi noi. Cea dintâi începu să bocească mama flăcăului, apoi hohotele de plâns se înmulțiră şi, ca şi cum o molimă s-ar fi întins de la o femeie la alta, izbucniră şi afară, printre cele ce ascultau slujba în curtea bisericii, la lumina stelelor.

Atunci, nemaisocotindu-se obligată să-şi stăpânească suferința şi găsind un fel de alinare în vaietele celorlalte femei, Maria se risipi într-un plâns fără sughițuri, sfâşietor şi continuu ca o pierdere de sânge. Gândul că fratele îi trăieşte îşi făcea din când în când drum în

conştiința ei întunecată şi îl regăsea cu o mirare incapabilă de bucurie, ca şi cum s-ar fi întâlnit, la mari răstimpuri, cu amintirea unui om drag.

Te-am pierdut, Cânde, te-ai dus după tata, pe mama abia de mi-o amintesc, toți ai noştri s-au risipit la loc de verdeață şi m-ați lăsat singură să vă jelesc, doi ochi am şi nu pot plânge îndeajuns, o inimă şi mă doare pentru trei, Cânde, mortul meu viu care nu s-a înşelat niciodată, nu-i păcat mai mare decât să trăieşti în moarte, Dumnezeule, tu trăieşti, frate, şi eu jelesc a mort, mort şi sufletul mi se rupe în două, că niciodată nu te-ai înşelat şi eu sunt a omului meu la bine şi la rău şi plâng înaintea crucii tale, mortule drag, şi plâng durerea ce va să-mi vie prin Negru care-şi caută fapta răsunătoare şi-i aspru şi triumfător până şi aici, unde mă ține strâns, lipită de el, una cu el pe care nu-l pot trăda şi pentru care te-am trădat pe tine, m-am lepădat de tine şi-ți plâng la căpătâi şi am să-ți fac pomeni, deşi trăieşti şi poate că ai să şi auzi cum am murit noi, ştiu, tu nu te înşeli, dar te-ai înşelat acum, mortule viu, şters din cartea vieții în cer şi pe pământ, Doamne, te-am pierdut, Cânde, nu te amăgi, nu-mi spune că sicriul e gol, numele tău e scris pe cruce pentru totdeauna şi popa îți cântă veşnica pomenire şi dacă te-ai ivi acum oamenii te-ar primi cu săgeata cu vârf de argint şi ți-ar înfige parul în inimă ca să mori de-a binelea, Cânde, nu mai ştiu ce spun, fereşte, frate, fugi, pierdut eşti şi în vecii vecilor nu te voi afla...

Sicriele fură ridicate şi duse, la lumina lumânărilor, în cimitir, unde gropile fuseseră săpate în pământul înghețat. Primii bulgări răsunară pe lemnul crud şi toate privirile se îndreptară spre Negru.

Între el şi Vlaicu, sfârşită, Maria abia se mai ținea pe picioare.

— Ni-i dată bezna, spuse cneazul. Şi cupa cu fiere. Fie-vă țărâna uşoară, morților. O zi cu soare va veni, mă jur.

Şi în clipa aceea lumini jucară pe creştetul şi pe umerii lui şi cu toții le văzură țâşnind din făptura întunecată a cneazului pentru a țese în jurul ei un nimb de aur cu creastă albăstruie. Popa Daniil înalță crucea, dar crucea se făcu de aur. Oamenii căzură în genunchi. Şi aburii răsuflărilor le erau luminoşi, de parcă fiecare ascundea în el câte o comoară.

Urmară zile mohorâte. Negru rânduise străji care se schimbau la răstimpuri egale, nu numai la curte dar şi în selişte, fierarul căpătase ajutoare şi porunca să topească fiare de plug, securi şi coase pentru a făuri vârfuri de suliță şi vârfuri de săgeți, spade şi paloşe, iar dulgherii croiau scuturi ce aveau să fie acoperite cu pieile ce aşteptaseră alte întrebuințări în magazii. Încruntați, oamenii vorbeau puțin. Vlaicu veghea la buna rânduială a străjilor şi cerceta atelierele, cneazul lăsând în seama lui îndeplinirea poruncilor şi pierzându-se tot mai mult într-o muțenie care-i îngăduia să se cufunde în gânduri pe care nu le putea împărtăşi nimănui. Cernită, Maria trecea neauzită prin încăperi.

Toți cred că ştiu ceva, mă bizui pe ceva, şi tot ce port în mine e amintirea unor năluci. Mi-aş da şi sângele să hrănesc cu el nălucile de care nu-i putere să mă rupă, dar cine m-ar urma de dragul unor năluciri? Vlaicu? Da. Fără să-i spun ce-l aşteaptă? Ştiind ce-l aşteaptă. Da. Şi Maria. Dobrotă? Da, numai pentru că i-aş da eu

poruncă. Deşi de la înmormântarea lui Cânde mă ocoleşte, cum să priceapă? Trebuie să-i vorbesc. Şi lui Vlaicu.

Dar nu vorbea cu nimeni, stând ceasuri întregi în jilț, cu ochii pironiți în gol. Se scutura apoi şi, împovărat de tăcere, sărea pe armăsarul cu care gonea fără să ştie pe unde trece, orb la privelişti şi la oamenii întâlniți, surd, sloi de tăcere.

Când, într-o zi cu soare tânăr care deşteptă miresme îndelung amorțite în pământ, în coaja nuielelor, până şi în pietre, martie sosi cu cârlionți de vânt. Sute de pârâiaşe îşi repeziră apele pe umile făgaşe regăsite fără greş şi sporovăiră însoțind larma păsărilor, îmbătate de văzduhul dintr-odată nesfârşit. În vizuini neştiute urşii mormăiră prin somn. Se iviră primii ghiocei şi primele brânduşe. Amețiți de aer, oamenii urmăriră cu zâmbete înduioşate cerbul care străbătu curmeziş aşezarea săltându-şi coarnele ca un duh al pădurii şi topindu-se ca o speranță. Nimeni nu puse mâna pe arc. Şi, aruncându-şi privirile spre scut, Negru văzu că de pe el tamgaua pierise: desprinzându-se din cercul de fir, corbul se făcuse nevăzut.

Atunci, în dimineața de aur, cneazul zâmbi. Inspecta străjile şi le găsi la locuri, cercetă atelierele şi află de la Vlaicu numărul armelor şi scuturilor adunate în magazii.

— Bine, spuse făcându-i semn să vină cu el.

Şi nu-şi mai vorbiră câtă vreme li se înşeuară armăsarii şi nu-şi vorbiră nici când, încălecând, vântul le zvârli în față miresme de muguri. Pământul mustea sub copite, clipocea, ochiuri de apă explodau sub ei în țăndări fluide şi amândoi galopau cizmă lângă cizmă,

fără țintă sub cerul dureros de albastru, liberi şi nespus de apropiați, comunicând fără vorbe, împărtăşind în beția goanei bucuria de a fi, dintre sute de oameni, tocmai ei doi, atunci, între acel cer nepătat şi acel pământ înviat, ei şi nu alții, ei fără alții. Privind fiecare înainte se simțeau plini de prezența celuilalt, ca şi cum, de la unul la altul, adevăruri simple ar fi trecut nestingherite, calde şi proaspete. Erau clipe privilegiate, cunoscute şi dorite, rodul anilor unor apropieri îngrădite de false asprimi, ciuntite de tăceri cenzurând elanurile potrivit unui precis şi nemărturisit cod viril, stupid şi necesar şi inviolabil, dar goana spulbera codul sau făcea parte din el încă dintr-un început justificându-l în spirit şi ei redescopereau tocmai spiritul bărbătesc al relațiilor stabilite cândva sub cerul liber şi strămutate nepotrivit între pereți morți ce opreau vântul şi ploaia, împiedicau primejdia şi riscul. Una cu caii, mai apropiați decât dacă s-ar fi atins sau strâns în brațe, zburau împreună.

Ajunşi pe buza râpei, traseră în acelaşi timp de frâie, scurt şi sălbatec, silind caii să se ridice în două picioare. Râzând, descălecară. Încă ațâțați, simțind în toți muşchii ecourile galopului, bătură pe grumaji caii care mai sforăiau neliniştiți, le legară frâiele de două crengi, ude de preaplinul sevei țâşnind prin scoarță.

Curând, aşezați alături pe o buturugă, îşi odihniră privirile pe lumea albastră şi fumurie ce se întindea departe, sub ei, până la munții ale căror zbârcituri se desluşeau ca şi cum ochii le-ar fi regăsit agerimea sălbăticiunilor.

Cu aripile desfăcute, un vultur luneca într-o parte, şi amândoi îi urmăriră plutirea lină, nesfârşită, sfidând pământescul.

Gustul fericirii, îşi spuse Vlaicu fără să se mire că Negru îşi lasă palma peste mâna lui, soarele era cald şi aerul catifelat, în fața lor se deschidea infinitul. Ar fi vrut să poată plânge şi râde, alerga şi rămâne pe buturugă, ar fi vrut să se arunce în prăpastie, nu ştia ce voia, poate nu-i decât primăvara şi, simțind că-l podidesc lacrimile, strânse din dinți.

Dar lumea se recompunea. Cu capul întors spre tânărul fascinat de biruința zmeului viu lunecând pe pârtii nevăzute, cneazul se simți dintr-odată bătrân. Adresându-se profilului pur, încadrat de cărbunele pletelor crețe, spuse apăsat:

— Am ales pentru tine, fiule.

— Poruncă, măria-ta, rostiră buzele tinere, dar vorbele nu căpătară îndată înțeles şi Vlaicu se despărți cu greu de pasărea în libertatea căreia se pierduse.

Apoi simți umezeala buturugii. Văzu firele albe din barba cneazului. Şi, clătinat între speranță şi teamă, regretă comuniunea frustă de adineauri, care se dispensa de cuvinte.

— Am... ales... pentru tine, repetă cneazul, vorbele se înşirau greoi, rostite dintr-o inerție care le golea de înțeles şi Vlaicu nu află mai mult.

Cu ochi mijiți, Negru privea în zarea unde albastrul pălea. Dusese mâna streaşină la frunte. Mirat, tânărul îşi răsuci capul. Şi iată, vulturul se întorsese şi, descriind un arc în văzduh, se îndrepta acum spre munții închişi în încăpățânata lor tăcere, dar atât de prezenți, stavile înălțând metereze de piatră spre cer, sprijinind cerul. Tăcut, Vlaicu urmări cu pizmă zborul păsării întrebându-se ce descoperea de cealaltă parte a munților, unde totul era altfel sau, cine ştie, la fel, popa

Daniil avea poate dreptate să spună că lumea e mare în ochii celui neînvățat şi mică în ochii înțeleptului, vulturul însă nu era nici prost nici învățat, cum arăta lumea în ochii lui? Şi se întrebă totodată la ce alegere se oprise cneazul, dar, cum toată tăcerea lumii se adunase în jurul lor, tăcu.

Vulturul nu se mai vedea. Cu privirile fixe, Negru răsufla scurt şi repede.

— Feciorul lui Dobrotă, spuse. Care a ucis un cuman şi a trecut dincolo...

— Manea?

— A mai dat semn de viață?

— Parcă, şovăi Vlaicu.

Dar Negru se ridică de pe buturugă, se îndreptă spre armăsarul care-şi scutura coama, nechezând uşor. Cu mâna pe grumazul încordat, spuse:

— Fiule, întăreşte-ți cugetul şi brațul. Am ales pentru tine. Viitorul.

Veniră zile cu ploaie şi vânt, una cu soare şi alta în care fulgui mărunt şi des, de nu se vedea la doi paşi. O femeie născu un copil cu cap de câine. Ridicată în două labe, o oaie spuse desluşit: „Oameni buni...", după care se prăbuşi fără suflare şi nimeni n-o jupui şi nu se atinse de carnea ei, care nu făcu viermi. Arătări înspăimântătoare răsăreau în codru, uneori tuna din senin, alteori răsunau vaiete în fundul pământului şi, treziți din somn, oamenii năvăleau din bordeie. Popa Daniil citi din scriptură după ce porunci o zi de post negru, dar un frasin se prăbuşi în fața lui şi din trunchiul frânt curse sânge. Nici descântecele n-aveau putere. Şerb solomonarul merse prin fumul semințelor

de cânepă zvârlite pe lespezile încinse şi nu întâlni decât duhuri rânjitoare şi leşuri spânzurate. Întocmai ca în anul de demult, al năvălirii cumanilor, semnele nu lipseau.

Şi trecură şi Babele.

— Făgăduieşte să mă asculți, spuse Maria.

Cina lua sfârşit. Vlaicu ieşise din încăpere, seara se retrăgea întotdeauna devreme, acum avea de cercetat şi străjile. Era răgazul de linişte pe care Negru şi-l îngăduia, când i se părea că se face una cu jilțul ale cărui picioare de lemn creşteau din duşumele şi când, cu brațele lăsate moi pe cele două rezemători, acoperind cu palmele boturile patinate ale urşilor, simțea cum se contopeşte cu încăperea, cu casa, *era* bătrâna casă de bârne cu temelii de piatră şi, de la tălpi de-a lungul picioarelor, o mare linişte suia în el prinzându-i pieptul în care inima îşi rărea bătăile, plămânii se umflau şi se goleau prelung, ca în ore de somn, limba şi buzele se îngreunau, iar ochii se închideau deşi nu adormea niciodată, dimpotrivă, gândurile i se limpezeau atunci, strecurate, despovărate, traduse în imagini ce defilau într-o ordine arbitrară, poate, dar nu mai puțin plină de înțeles, ca şi cum, devenit lemn şi piatră fără a se pierde în ele, ar fi dobândit temeinicia de care lemnul şi piatra nu se leapădă nici după ce omul le răpeşte adevărul, schimbându-le rostul.

Sub pleoapele lăsate cuvintele deşteptau imagini, i-am impus viitorul (şi peştera cu bărbați înălțați pe coloane de piatră îşi deschise adâncurile şi văzu mulțimea oamenilor prinşi în îndeletniciri paşnice şi văzu flăcări şi văzu sânge), i-am răpit moartea pentru a-i da viața (şi,

cum era una cu lemnul şi piatra, se simți munte şi se înveli cu păduri şi avu deodată cerul deasupra, imens şi singur crescuse cât o lume, glas îi era tunetul şi răsuflarea vântoasă, un vultur îi plutea în dreptul frunții, dar când începu să bată din aripi îşi dădu seama că se înşelase, era un corb şi, urmărindu-l cu privirea, se simți fulgerat de întrebări, nu el, ci Cânde le rostea fără a ridica glasul, bolnavule de trufie, te încumeți să împarți viață şi moarte? Cine eşti tu, biet cneaz al unor selişti neştiute? Eu nu m-am înşelat niciodată... Cneazul oftează şi suflul lui îl împinge pe Cânde, care se împleticeşte de-a-ndăratelea bălăbănindu-şi brațele când Negru porunceşte: înapoi în groapă, sunt munte şi pădure, hoitule care nu mai simți, cer viitorul şi pentru viața viitorului dau moartea prezentului, iată, mă ridic şi stau la judecată, dar unde-s judecătorii şi cine sunt ei? Tu, mort şi îngropat sub numele de care te lepezi şi trăind piezişş sub nume schimbat? Episcopul? Voievodul? Frații dominicani din umbra lor, pentru care legea noastră nu e lege? Cine judecă pământul şi apa şi muntele, cine judecă pădurea? Cine judecă sufletele pământului şi apei şi muntelui şi pădurii? Cine?).

— Făgăduieşte să mă asculți, spune Maria şi Negru se simte dureros de micşorat în trupul înțepenit şi i se pare că-i îngrămădită în el o putere pe care alcătuirea omenească n-o va putea stăpâni şi care va detuna, sfârtecându-l.

Deschide ochii. Nu se întâmplă nimic. Oftând, se potriveşte în jilț. A regăsit încăperea, liniştea de după cină, liniştea spulberată de după cină. Şi privirea Mariei, mândră şi rugătoare, da, sărmană lebădă rănită, dar nu mai e înlăcrămată, încă înainte de cină părea că nu-şi

află locul, ar fi trebuit s-o întreb.

— Făgăduiesc, rosteşte vinovat şi-i întinde dreapta peste masă.

Cu mâna în mâna lui, Maria vorbeşte.

— Primejdia se apropie. De când ținem minte, din pământ am crescut şi-n pământ ne-am întors, ca stejarul şi brânduşa.

— Suntem oamenii pământului, încuviințează Negru zâmbind, şi eu mai mult decât toți. De ce crezi că-s negru?

— Râzi... Dar dacă ne fuge de sub picioare?

— Pământul?

Nu mai zâmbeşte. Fără să vrea, mâna i s-a încleştat peste mâna Măriei şi femeia încearcă să-i slăbească strânsoarea.

— Mă doare...

Acum îşi freacă mâna amorțită. Pumnii cneazului s-au ivit pe masă, trupul repezit înainte se sprijină în ei şi, cu coatele împinse în lături ca nişte aripi, Negru pare o pasăre întunecată, gata să-şi ia zborul.

— Vorbeşte.

— Primejdia... primejdia pe care vrei s-o înfrunți, pe care o aştepți îngrămădind arme în magazii şi aşezând străji....

— Ştiu ce fac. Primejdia?

Maria îşi pleacă fruntea. Şopteşte:

— Te-ai gândit că poate fi dintre cele cărora nu le faci față cu spada?... Un petec din piele de vițel, o panglică de care spânzură pecetea...

Tăcerea încăperii e o tăcere moartă, totul a înghețat, până şi focul. Alungite, lăbărțate, lucrurile se schimonosesc, plesnesc trădându-şi ura ascunsă şi

înțepenesc hidos, e războiul guzganilor, triumful viermilor înfruptându-se din putregai şi năclăială puturoasă.

— Au să ne ia pământul, spune Maria. Fără pământ...

— Fără nume. Fără lege.

— Un simplu hrisov. Deposedare... Poate că te-ai pripit, totuşi. De ani de zile ştiai că el nu se înşeală şi uite că nu s-a înşelat nici acum... L-ai îngropat şi tot el ne dă de veste, l-a trimes pe Coman. Ne aduce scăparea...

Glasul Mariei pe câmpul de luptă al guzganilor, viață, viața cea pre moarte călcând pentru ca viitorul să-şi rostogolească talazurile, veacurile, unde? În cer? Mințeau nălucile de slavă. Pleacă-te până cazi în genunchi, târăşte-te pe pragul şerbiei, îndobitoceşte-te ca să ți se îngăduie pomana răsuflării, a gurii de apă, a scrâşnetului împerecherii de pe urma căreia sporeşte turma de robi. Da. Vlaicule, aveai dreptate, flacăra mea neagră, cu moarte pre moarte călcând.

— Taci? întreabă Maria şi ochii lui se despietresc şi văd din nou încăperea în care nici măcar nu s-a schimbat nimic.

Toate sunt la locurile lor, până şi pumnii lui au rămas pe masă, uitați, caraghioşi, ei într-adevăr nelalocul lor. Nu în lucruri, în el a murit ceva.

— Taci? repetă neîncrezătoare Maria.

— Nu te teme. Nu ține mult. Vom fi împreună.

— N-ai ascultat... şi mi-ai făgăduit...

— Am ascultat, spune Negru. Mortul ne-a trimis solie de moarte.

Dar:

— Dimpotrivă, strigă femeia şi-i tremură buzele şi-şi

frânge degetele, n-ai înțeles...

Apoi, îmbujorată, înghițind cuvintele, arată din nou cum de la Cânde le vine scăparea. Ca răsplată pentru... ca răsplată, se încurcă şi se împleticeşte în vorbă, Cânde a cerut cnezatul lui Negru. Şi l-a primit. Rămânem aici, pricepi, nu s-a schimbat nimic, doar în înscrisurile pe care oricum nu le vede nimeni a fost însemnat...

— Nu.

N-a ridicat glasul. Un munte se prăbuşeşte peste masă, Maria se trage îndărăt să nu fie strivită şi amândoi urmează să-şi vorbească tăcând gânduri ce se întretaie, se acoperă şi-şi răspund. Cânde a mijlocit totul sluga lui Cânde şi în loc de mulțumire îngăduit la firimiturile mesei lui de unde abia aşteptam să te bucur cnezatul lui Negru oh cerbicia şi trufia pentru care vei plăti cu capul a fost al părintelui şi bunului şi străbunului şi dacă la mine nu iei aminte atunci la Vlaicu toți au stat cu frunțile în soare la copiii şi femeile şi bătrânii şi şi-au păzit libertatea de pecenegi şi cumani şi tătari iarăşi asprimea şi iarăşi triumful şi vrei ca eu oh fapta ta răsunătoare care începe într-un mormânt fără cruce din mila lui Cânde fie iertatul să trăiesc neştiut şi nepomenit asta vrei da şi ai să mă poți privi în ochi da şi da şi eu am să te mai pot privi da şi da şi da.

Atunci tresar amândoi pentru că o umbră fâlfâitoare se roteşte peste capetele lor.

— Ce-ai adus? întreabă Negru, iar corbul lasă să cadă în dreptul lui, pe masă, o floare.

Faclele luminează mai viu? Când corbul şi-a reluat locul, în cercul de fier de pe scut a răsunat un țăcănit.

— *Şi a venit la el porumbelul în faptul serii,* spune cneazul, *şi iată avea în ciocul său o frunză de măslin*

ruptă atunci... încăperea a devenit prea mică, pereții cântă. Negru s-a ridicat împingând jilțul. Vremurile s-au schimbat, lebăda mea, până şi tu eşti astăzi o lebădă neagră. Şi pe la noi nu cresc măslini.

— Fă-mă să înțeleg, tremură Maria. Ai ales moartea, adineauri încă mureai sub ochii mei şi ne târai pe toți după tine...

— Veți înțelege cu toții.

Pereții cântă, cântă într-adevăr, oare ea nu-i aude? Cu mişcări încete ia floarea de pe masă, ştie că n-a mai văzut-o, şi i-o întinde. Nu-i încă gestul, dar lumânarea îşi scutură feştila când aurul i se scurge în floarea speranței pe care femeia o duce, înfiorată, la buze.

TREI

Iată-l deci în dimineața zilei neînsemnată în niciun calendar. E ziua pregătită de miile de zile care şi l-au trecut una alteia împlinindu-i trupul, lungindu-i brațele şi picioarele, modelându-i pomeții, asprind tăietura buzelor şi a cioburilor verzi cu care priveşte, noian de zile atât de repede spulberat încât nu-i vine să creadă că au încăput în ele fabuloasele nemărginiri numite curiozitate, speranță, teamă, şi dragoste, şi mândrie, parcă ieri mă cățăram în copaci căutând cuiburi, tot ieri am purtat-o pe Maria peste prag şi s-a născut Vlaicu şi am întins mâna apăsând pleoapele, calde încă, peste ochii morți cu care tata se uita la mine din depărtarea fundului de groapă ce nici săpată nu fusese, toate zilele s-au micşorat şi s-au strâns într-un singur ieri unde faptele trăiesc concomitent şi nu se amestecă, dar fiecare a fost o treaptă şi fiecare m-a împins, mereu mai sus, pe culmea zilei viitoare.

Nu ştie că ziua asta e ziua, deşi în cerdacul de unde-i place să-şi oprească privirile pe culmile înpădurite nu face decât să aştepte. De ce, altminteri, ar purta întruna cămaşa de zale? Cu mâna pe lemnul stâlpului ale cărui cioplituri au căpătat netezimi de mătasă, pândeşte sfârşitul, condiția oricărui început.

Nu ține să provoace destinul. *Părinte, de voieşti, înlătură de la mine acest pahar. Dar nu voia mea ci voia*

ta împlinească-se... Şi-i o zi calmă, nuielele sălciilor s-au umplut de muguri catifelați de parcă le-ar fi năpădit mulțimi de şoricei minusculi ce-şi ascund boturile şi cucul se strigă pe nume.

Atunci răsună semnalul. Ca unul dintre glasurile presimțite ale primăverii, strigătul corbului s-a înălțat firesc şi numai gesturile pe care le declanşează nu se înscriu în şirul gesturilor zilnice. Negru intră în casă, încinge spada. Îşi pune coiful. Apucă scutul.

— Vin? strigă Maria răbufnind pe uşă.

— Ştii ce ai de făcut.

Puternică şi neînduplecată, unda de linişte care se desprinde din el o izbeşte ca un val negru.

— Ia seama, şopteşte femeia, dar cneazul s-a şi răsucit pe călcâie.

Apoi, în capul scărilor, încremeneşte cu picioarele depărtate şi mâinile sprijinite pe spadă. Pe scutul lăsat lângă perete, cu capul întors, corbul ascultă. Porțile curții sunt larg deschise.

Curând aude larma celor ce se apropie, tropot de copite, clinchet şi zăngănit. Niciun zvon de glasuri, ca şi cum larma ar vrea să-şi proclame caracterul impersonal, manifestare sonoră a puterii, tăvălug sub greutatea căruia pământul geme. Nicio pasăre nu mai cântă.

Şi se ivesc, în vârful sulițelor, flamurile înguste, despicate ca nişte limbi de şarpe. Oamenii voievodului, fireşte. Se înscriu pentru o clipă în golul porții, apoi cei din frunte dau pinteni cailor şi, împlătoşați, amenințători, pătrund în curte oprindu-se în dreptul treptelor, în vreme ce oştenii se răspândesc umplând tot locul cuprins de împrejmuirea de pământ. Şi nimic nu se clinteşte pe fața lui Negru când recunoaşte, între

trimisul voievodului şi dominicanul în mantie neagră, făptura măruntă a lui Uza.

Cumanul şi-a lepădat straiele împodobite şi poartă acum o armură strălucitoare din care capul lui de viezure răsare neaşteptat. Cum n-a vrut să se despartă de căciula albă, pare un colaj, cap de cuman pe trup de războinic apusean, jumate-om-călare-pe-jumate-iepure-şchiop. Nesigur, se tot ridică în scări şi-şi suceşte gâtul încercând să-şi dea seama dacă, în urma ostaşilor, călăreții lui s-au putut şi ei strecura în curte, dar nu-i poate vedea, deşi sunt acolo, în caftanele lor colorate. Neliniştit, Uza recade în şa. Înfundați în pungi de grăsime, ochii îi ocolesc cu grijă privirile cneazului. Dominicanul, în schimb, îl priveşte cu blândețe prefirându-şi mătăniile, iar trimisul voievodului, un bărbat între două vârste, aspru şi parcă plictisit, cu fața numai cute, îl măsoară fără să-şi ascundă nerăbdarea.

Şi iată, timpul se opreşte în loc şi toți cei care au umplut curtea cneazului înțepenesc ca şi cum, murind pentru o clipă, s-ar reculege, ca şi cum ar bănui că dintr-un viitor în care toate întrebările şi-au primit răspunsurile, noi, cei de azi, îi judecăm în prezentul lor, ce nu se mai poate schimba. A fost nevoie de noi, par a spune, ni s-au atribuit rolurile ingrate şi ni le-am asumat până la capăt, priviți, asta am avut de făcut pentru ca povestea să se depene cum o cunoaşteți, fără noi nimic n-ar fi fost cu putință şi nălucirile Negrului ar fi rămas simple năluciri, e întotdeauna nevoie de personaje ca noi pentru ca eroul să devină erou, spuneți că n-am avut niciun merit într-asta de vreme ce nu înțelegeam de ce eram de fapt acolo, în dimineața senină, ştim, dar noi am *fost* acolo şi ne-a asumat

rolurile, trimisul ursuz, opac şi grăbit să-şi facă datoria, dominicanul pornit să predice şi să convertească până şi cu sabia o dată ce papa Inocențiu al III-lea vestise că ereticii trebuiau socotiți mahomedani şi, după albigensi, venise rândul celor ce nu mărturiseau *filioque,* cumanul care ajunsese să se îndoiască de atotputernicia duhurilor strămoşilor săi şi, nevoind să rămână de căruță, primise botezul pentru a căpăta un statut într-o lume străină, cu legi străine, de noi s-a folosit destinul ca de nişte unelte, pe noi ne-a avut la îndemână şi pe noi ne-a jertfit.

E poate mai mult decât un dram de adevăr în vorbele lor, dar privirile mi se întorc spre bărbatul din capul scărilor. De atâtea ori şi-a închipuit scena în care are de jucat rolul principal încât i se păruse că nimic nu-l mai putea surprinde. Uneori, în versiunile cele mai sumbre, alături de trimisul voievodului se ivea Cânde. Cerul l-a scutit de asemenea înfruntare şi, deşi în niciuna dintre variantele pe care le-a jucat în minte Uza nu se numărase printre protagonişti, mirarea primei clipe în care se îndoise de identitatea celui ce-i râvnea cnezatul face loc unei bucurii întunecate, rele. Mulțumescu-ți ție, Doamne, niciunul dintre ai mei.

Dominicanul îşi desprinse de la gât crucea de os pe care se afla răstignit un Isus de plumb şi o înălță.

— *În nomen patrii et filii et spiritus sancti...* încă nu-i prea târziu, spuse el deodată într-o românească dură, cu vocale străine. Primeşte, fiule, botezul întru dreapta credință apostolică şi romană, leapădă-te de erezie şi vei fi mântuit pe lumea cealaltă şi întărit în stăpânire în această lume a vremelniciilor.

În spatele lui Uza, tânăra unealtă vorbitoare îşi

apropie capul de capul noianului. Traduse şoptit şi Uza se foi în şa.

— Nu te teme, luceafăr al Cumaniei Negre, rosti cneazul. Întărit în stăpânire am fost de ai mei şi altă întărire nu-mi doresc.

— De trei ori mi-e îngăduit să te conjur, spuse dominicanul şi Negru văzu abia acum cât era de tânăr. Gândeşte-te la sufletul tău nemuritor...

— Sufletul mi-e împăcat.

— La suferințele ce-i aşteaptă pe cei care-ți sunt apropiați...

— Ar suferi mai mult trăind în genunchi.

Dominicanul îşi petrecu lanțul crucii după gât.

— Dumnezeu şi-a întors fața de la tine. *Procede, filie.*

Trimisul voievodului ascultase nepăsător. La îndemnul dominicanului făcu un semn şi un ostaş zdravăn, cu mustăți de motan, îşi împinse calul în față. Înălțând cornul, încremeni pentru o clipă ca un mare soldat de plumb, apoi îl duse la buze şi, suflând prelung, slobozi un răcnet amenințător. Trimisul scoase din cobur sulul de pergament, pe care îl desfăşură ținându-l departe de ochi. Cu un glas ce făcea să-i tremure pielea parcă prea multă a feței, începu să citească:

— *Andreus Dei grada Hungariae, Dalmatiae, Croaciae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Comaniae, Bulgariaeque Rex, Princeps Salernitanus et Honoris Montis Sancti Angeli Dominus, fidelibus suis universis Prelatis, Abbatibus, Praepositis, Prioribus ceterisque ecclesiasticis personis; item Baronibus, Comitibus, castellanis, nobilibus et possessionatis ac iliis cuiuscuis condicionis et preheminencie hominibus, salutem et gradam...*

Încruntat, Negru asculta strângând din dinți. În

curtea plină de oşteni şi de războinici cumani tăcerea nu era spartă decât de sforăitul cailor, de zgomotul copitelor frământând pământul. Glasul aspru se izbea de bârnele pereților şi inflexiunile lui metalice pluteau peste coifurile şi căciulile de pâslă, se loveau de palisada împrejmuind curtea şi se întorceau într-un amestec de ecouri spre trimisul ce-şi strunea calul între pulpe citind din pergamentul pe care îl desfăşura cu amândouă mâinile. Dominicanul părea că se roagă, Uza se tot potrivea în şa.

— *Quia Basaraba kenez terrae Blacorum tanquam immemor beneficiorum a nobis receptorum et ingratus fidem suam et litteras utrobique super certis pactis...*

Asta am aşteptat. Minciuna. Nu mi-ai dat nimic, ai luat, şi luat, şi acum vrei totul. Nu asculta decât cu o ureche cuvintele latineşti, dealtfel nu le înțelegea pe cele mai multe şi n-ar fi putut prinde decât sensul hrisovului pe care, oricum, îl cunoştea. Se miră când îşi dădu seama că-şi stăpâneşte anevoie mânia, trupul îi vibra şi mâinile zvâcneau pe mânerul spadei, cneazul din mine nu rabdă năvala nepoftiților, trufia şi credința că-mi pot porunci nepedepsiți, dar mânia nu izbutea să sugrume beția triumfului, tremurul muşchilor era al ațâțării, al aşteptării împlinite sau urmând să se împlinească şi, în timp ce trimisul voievodului răcnea de-a surda, cuvintele se îmbulzeau în el: mi-ați umplut curtea cu neobrăzarea şi fala şi asprimea voastră, neghiobilor, voi singuri închideți o poartă şi deschideți pentru mine o alta cât un arc de triumf, nu-mi lăsați nicio alegere şi ar trebui să vă mulțumesc dacă nu v-aş urî fățărnicia şi grosolănia şi încrederea oarbă în puterea celui ce v-a miluit cu o fărâmă din puterea lui şi mâine vă va strivi

ca pe nişte lindini... Ciudat, îşi mai spuse, nicio nelinişte. Doar nerăbdarea, doar mânia şi sila, da, nici măcar ură, şi foamea de tot ce va veni.

Atunci, simțind nedesluşit o schimbare, bătu din pleoape. Trimisul isprăvise cu citirea pergamentului şi-l făcea sul. Zdrahonul cu mustăți de motan suflă din nou în corn. Negru trase aer în piept. Se plecă. Şi, apucând scutul, înălță spada.

În liniştea amenințătoare un corb croncăni de trei ori. Trimisul întoarse capul la timp pentru a vedea mulțimea celor ce răsăreau pe palisada înconjurând curtea. Când se închiseseră porțile? Scoțând spada din teacă, răcni o poruncă, dar capcana fusese desăvârşită, săgețile începuseră să şuiere şi vacarmul îi acoperi glasul. Urletele răniților care se prăbuşeau pentru a fi îndată pisați de copitele cailor săltați în două picioare, nechezând, sforăind, izbindu-se unii de alții în nori de praf, bufniturile surde însoțind căderea oştenilor pe care armurile îi împiedicau să se ridice, răcnetele cailor cu grumajii străpunşi de săgeți, totul se învălmăşea. Spațiul îngust nu îngăduia nicio manevră, călăreții se stânjeneau, împiedicând până şi complicatele acrobații ale cumanilor. Cei câțiva care se încumetaseră să descalece fuseseră zdrobiți de caii înspăimântați, strigătele răniților se pierdeau în chemările deznădăjduite ale celor vii. Şi, de pe culmea palisadei, săgeți şi suliți plouau fără încetare.

Urlând, trimisul îşi repezi calul spre treptele în capul cărora Negru veghea, dar obloanele ferestrelor se deschiseră atunci şi o nouă rafală de săgeți țâşni din casă. Calul se prăbuşi prinzând sub el trupul împlătoşat al trimisului voievodal. Dominicanul nu se mai vedea,

nici noianul cu cap de viezure, încet, ca şi cum toată greutatea pământului i-ar fi atârnat de braţ, cneazul coborî spada. Şi corbul croncăni din nou.

*

— Douăzeci de cai, treizeci de coifuri, scuturi şi sulițe şi spade, armuri şi şei şi flamuri, bănet şi podoabe...

Vlaicu gâfâia, nu-şi găsea locul. Încâlcite de praf şi sudoare, pletele i se împâsliseră. Ca şi Negru cu ani în urmă, când luptase împotriva lui Maniac, i se părea că totul durase prea puțin, abia apucase să imite croncănitul corbului, să sloboadă câteva săgeți. Fericit, dezamăgit şi mândru, ar fi vrut să mai facă ceva, orice, chiar să se suie din nou pe palisada de pe culmea căreia luptase.

— Câți au scăpat cu viață?

— Doi cumani teferi. Alți trei răniți. Unul rău.

— Pierderile noastre?

— Doi răniți. Prosteşte. Au căzut de pe întăritură şi şi-au rupt unul o mână, altul un picior.

Vorbea scurt, ostăşeşte. Nu-i venea uşor, dar până şi înfrânarea era prilej de mândrie, se simțea bărbat.

— Pregătiți carele, aşa cum ne-am înțeles. Toată ziua de azi, toată noaptea. În zori pornim. Şi țineți prinşii sub pază, mai spuse Negru.

Zâmbi scurt şi sui în cerdac. În mijlocul curții se şi săpau două gropi uriaşe. Atunci, urmărind mişcările lopeților, săpătorii coborând în pământ până la glezne, până la genunchi, cneazul îşi aminti deodată că pe locul unde săpau stătuse cândva, într-o iarnă a copilăriei, alături de fie iertatul cneaz Toader. Bătrânul înălțase cu mâinile lui un cuptor de zăpadă, turnase apă peste movila albă şi o lăsase să înghețe, apoi, spre încântarea

băiatului, făcuse foc şi-l învățase să coacă mere mari, cu pielița aurie. Era ger, fierbințeala jarului topea un strat al pereților, dar pereții erau groşi şi apa înghețа din nou şi mirosul merelor coapte avea dulceața dragostei bătrânului cneaz, mereu umbrită de tristețe. Întocmai ca Negru, mai târziu, se va fi întrebat şi el de destule ori ce viitor îi pregăteşte feciorului său şi nu-i fusese dat să-şi spulbere neliniştile şi împovărat de ele închisese ochii, pe când eu am fost găsit vrednic să rostesc vorba şi să fac gestul descătuşând viitorul (înfiorat, înțelese că gestul fusese făcut în clipa când, încruntat, înălțase spada acolo, în capul treptelor) şi neliniştile mele sunt altele, tot nelinişti, dar altele, era poate nevoie de mai multă asprime şi hotărâre şi încredere, tata a fost prea milos, prea bun, şovăia să rostească vorba şi să facă gestul sau era prea devreme şi, ştiind asta, se resemnase să aştepte năpădit de tristețea care avea să-l doboare. Dezmințit de priveliştea săpătorilor lucrând cu tăcută îndârjire, mirosul merelor coapte plutea în cerdac şi cneazul se afla în acelaşi timp acolo şi în copilărie, împlinindu-şi destinul.

Când gropile fură gata coborâră într-una trupurile ostaşilor şi aşezară peste ele leşul dominicanului cu fruntea zdrobită de o potcoavă, în cealaltă rămăşițele cumanilor. Fața de viezure a lui Uza era de nerecunoscut, îl identificaseră după armură.

Stingherit, popa Daniil şopti o rugăciune care l-ar fi nemulțumit pe dominican şi i-ar fi făcut pe cumani să dea din umeri. Caii morți fură jupuiți, hoiturile date la câini. Curtea îşi regăsi ceva din vechea înfățişare, dar două movile şi pete întunecate pătau pământul care nu avea să uite.

Începea să se întunece.

*

La dreapta Negrului, în cerdac, Dobrotă nu-şi ia ochii de la tânărul scund şi sprâncenat, care vorbeşte cu patimă.

— De când l-a atins săgeata otrăvită a tătarului, cneazul Tihomir mai mult boleşte. E pământ mănos şi pădure multă, măria-ta, iar oamenii-s puțini şi n-au cum se apăra de fiare şi nici de câți vântură-lume se nimeresc să le afle aşezările. E nevoie de brațe care să desțelenească, să are, să semene.

— Să nu ne ia şi pe noi drept asemenea vântură-lume...

— Doamne, măria-ta, cneazul însuşi te pofteşte bucuros şi oamenii te roagă în genunchi să-i primeşti sub ocrotire. Sunt de-ai noştri, aceeaşi limbă, aceeaşi lege.

Tăcut, Negru dă din cap. Manea nu-i spune nimic nou, de când s-a întors a povestit de nenumărate ori cât de primitoare sunt ținuturile de dincolo de munți şi cum a găsit adăpost printre oamenii care desțelenesc din pădure cât socot că pot munci şi-şi întemeiază gospodăria apărând-o de urşi şi lupi şi mistreți, e nevoie de brațe şi de inimi tari, sunt pe lumea asta locuri unde oamenii s-au înmulțit şi râvnesc la bunul altora şi nu pregetă să se ticăloşească, măritul cneaz ştie mai bine cum stau lucrurile şi n-are de aflat nimic de la un Manea al lui Dobrotă care n-a răbdat neobrăzarea cumanului şi i-a făcut de petrecanie pribegindu-se pentru că oamenii noianului îl căutau, nu ştie până în ziua de azi cum au aflat de el, l-o fi văzut careva, nu l-o fi văzut, vorba e că a trebuit să-şi ia lumea în cap şi uite

că tot răul e spre bine, acum e în stare să călăuzească toate sufletele din selişte.

— Bine, spune Negru, în ceasul al doisprezecelea a simțit nevoia să mai asculte o dată vorbele lui Manea ca pentru a le încerca sunetul, sună cinstit, în privința asta nicio îndoială. Convoiul?

— Totul e gata, vesteşte Dobrotă. Vlaicu aşteaptă semnul.

— Duceți-vă. Dar, mai întâi, încredințați-vă că n-a rămas nimeni în casă.

Cei doi trec din încăpere în încăpere, tot ce era de preț şi putea fi cărat a dispărut. A rămas pe perete zugrăveala înfățişând vânătoarea mistrețului, au rămas jilțurile grele, aduse de la Orlea. Duşumelele trosnesc sub paşii bărbaților, zgomotul e amplificat de pustiul odăilor pe care le străbat cu o sfială schimbată curând în neplăcere, casa e moartă, ghemotoace de praf şi gândaci mari, negri, rătăcind descumpăniți. Dobrotă se opreşte pentru o clipă în încăperea în care bătrânul cneaz şi-a dat sufletul, patul uriaş e acolo cu amintirile naşterilor, morților, bolilor şi orelor de dragoste şi orelor de nesomn, picioarele i-au lăsat cu siguranță urme pe duşumele, dacă s-ar trage patul s-ar vedea semnele, dar urmele lui Dobrotă nu se văd, deşi a fost acolo când Negru a îngenuncheat, ce-mi trece prin minte, şi i-a stat alături în noaptea priveghiului.

— N-a rămas nimeni, spune Manea.

— Amintirile, spune Dobrotă, iar când tânărul se uită la el întrebător, oftează şi iese.

Din cerdac, Negru îi urmăreşte cum străbat curtea. O mână i se lasă pe umăr, dar nu-şi întoarce fața.

— Ştiam că ai să vii.

— Aici am fost fericiți, şopteşte Maria, glasul îi e schimbat de hohotul pe care-l înăbuşă, *aici* i se opune lui *acolo,* certitudini față-n față cu necunoscutul.

Tăcut, Negru o cuprinde cu brațul. În vorbele ei se amestecă anii, sunt nopțile lor şi e Vlaicu, poate şi Cânde, pe care nu-l va mai vedea, de parcă ar fi într-adevăr îngropat sub crucea ce-i poartă numele.

Jertfa femeii e mai mare decât jertfa lui, ce mai pot spune vorbele?

— Aşteaptă.

Intră în casă, pentru ultima oară, îşi spune cu un fel de mirare, dar nu se întâmplă nimic şi totul tace, viața a şi părăsit casa. În dreapta vetrei e o firidă. Scoate din ascunzătoare facla, amnarul şi cremenea pregătite din vreme, aprinde facla. Mireasma răşinei umple încăperea. Fără o privire în jur, cneazul aruncă torța pe scândurile duşumelei, apoi, cu paşi mari, se întoarce în cerdac.

Şi prinzând mâna Mariei în mâna lui, coboară împreună pentru ultima oară treptele de piatră pe care, cu ea în brațe, suise într-un amurg atât de îndepărtat încât părea al unei alte vieți, de care nu îl despărțea totuşi decât o singură şi aberantă clipă.

Răsuflarea flăcărilor creştea zgomotos în urma lor, dar nu-i îngădui Măriei să-şi întoarcă fața. Mână în mână străbătură curtea ocolind cele două movile şi urmele întunecate ce pătau pământul, nu era uşor, semnele morții lăsau între ele poteci şerpuitoare şi uneori trebuiau să facă paşi mari pentru a nu călca pecețile de sânge, mână în mână se opriră în dreptul porții şi abia acolo făcură față vechiului cămin.

Limbile focului țâşneau pe ferestrele deschise, lingeau stâlpii cerdacului. Flăcările vuiau duduind, bârnele

uscate trosneau şi fumul se răsucea ca şi cum amintirea faptelor petrecute între pereții chinuiți de foc, duhurile faptelor s-ar fi zvârcolit în cleşti înroşiți.

— Arde viața noastră, spuse încet şi rar Maria descoperind că formele neaşteptate ale fumului se lăsau citite.

Era o întâmplare faptul că imaginile stârneau din taine uitate chipuri şi gesturi, abia desluşite, îndată destrămate, ca şi cum n-ar mai fi avut puterea să se afirme sau s-ar fi temut să fie recunoscute? Iadul, aşa arată iadul, se înfioră femeia urmărind revelațiile incendiului care dădea imaginilor nuanța implacabilă ce le lipsise atunci când nu erau simple imagini, ci fapte de viață, dar totul fusese numai amăgire, nepăsare şi joc, eram orbi, Dumnezeule, nu ştiam ce facem şi nici că trăirile noastre erau nemuritoare, bune şi rele sufletele faptelor se zbuciumă acum în focul gheenei, de ce, unde e dreptatea şi judecata, totul piere chinuindu-se şi lăsând în urmă aceeaşi cenuşă.

Împroşcând scântei, stâlpii cerdacului se prăbuşiră trăgând după ei o parte a acoperişului de şiță. Dogoarea ajungea până în dreptul porții, dar Negru şi Maria nu se clinteau. Ca pentru a primi revelația focului, ochii femeii se măriseră şi aripi de sânge bateau în noaptea lor.

— Ne curățăm de zgură, vorbi într-un târziu Negru şi Maria ştiu că gândurile lor apucaseră pe drumuri deosebite, bărbatul citea altfel decât ea plăsmuirile focului.

— Mereu neînduplecat, gândi cu glas tare, dar glasul nu-i mai era împovărat de lacrimi şi cneazul îşi întoarse privirile spre ea.

— Ai făcut bine, mai spuse Maria.

Neînțelegând ce se petrece cu ea, se ferea să stăruie asupra schimbării din adânc de care-şi dădea seama, o liniştea poate faptul că imaginile înspăimântătoare descifrate în jocurile focului nu cereau neapărat concluzia deznădăjduită la care ajunsese şi, resemnată, găsea acum o consolare nelipsită de mulțumire răutăcioasă în gândul că nimeni nu-şi va tipări amintirile peste amintirile ei, întinându-le fie şi fără voie, prin simpla sa prezență.

A ars repede, îşi aminti Negru cuvintele celui ce-i povestise cum fusese incendiată biserica. La fel de repede se mistuia acum casa în care se născuse. Acoperişul se prăbuşea împroşcând şiță aprinsă, bârne căzute ardeau în jurul marelui sâmbure de foc. Ne privim moartea sau ne lepădăm într-adevăr numai zgura în rugul care ne curăță de zile şi nopți pentru ca, tari şi proaspeți, să ne ridicăm în zorii acestui început? Fascinat de flăcări, încercă să-şi răspundă. Zilele şi nopțile nu-şi lăsaseră amprenta numai pe ziduri, ar fi fost prea uşor.

— E timpul, oftă trăgând cu blândețe mâna Mariei, pe care o ținuse mereu în mâna lui.

Şi amândoi îşi întoarseră fețele de la focul care le spusese tot ce era în stare şi acum ardea potolit, răbufnind încă în câte un val de fum străpuns de scântei. Atunci văzură că Vlaicu şi Dobrotă şi popa Daniil stăteau dincolo de poartă şi că în jurul lor se adunaseră femeile şi bărbații pregătiți pentru marele drum. Tăcuți, împietriți, priveau sfârşitul curții de la Poienile-Văii.

— Da, s-a sfârşit, rosti Negru, dar totul începe. Avem un viitor. Îşi dădu seama că ridicase glasul şi adăugă

scurt: Pornim. Dobrotă, însoțește-o pe jupânească la car. Prinşii?

Vlaicu făcu un pas înainte.

— Sub pază. Aşteaptă hotărârea cneazului.

Carele, mari şi grele. În ultimul, înconjurat de câțiva flăcăi purtând sulițe, cumanii răniți şi cei teferi. Ultimii şedeau pe sacii răsărind din hambarul carului şi picioarele le spânzurau în afară, dar răniții erau ascunşi sub coviltir. Unul gemea.

— Unde-i lovit? întrebă cneazul.

— La piept.

— Tu eşti, tălmaciule?

Stingherit, tânărul zâmbi. Se lăsă să lunece în picioare, vechiul reflex îi porunci să răspundă:

— Orhan zice: eu, mărite cneaz.

În clipa aceea încetară vaietele rănitului. De sub coviltir se auziră foşnete şi cuvinte precipitate, iar Orhan păli, traducând fără a mai aştepta porunca.

— Raşid zice: a murit Genan.

La semnul cneazului, doi dintre purtătorii de suliță îşi rezemară armele de loitrea carului şi scoaseră trupul neînsuflețit, lăsându-l la pământ. De sub coviltir se iviră şi cumanii răniți, care-şi legaseră rănile cum putuseră. Unul era lovit la braț, celălalt la cap. Legăturile improvizate le erau pătate de sânge.

Şi câți se aflau acolo tăcură, privind mortul, un bărbat între două vârste, cu obrajii supți şi ochi cercănați. Îmbibat de sânge, caftanul nu-şi mai păstra culoarea decât pe mânecile largi, tivite cu blană de iepure, din care răsăreau mâinile cu degete zgârcite. La colțurile gurii căscate se închegau două fire de sânge, ochii negri rămăseseră holbați.

Şi cadavrul de lângă roata carului nu mai fu deodată trup de duşman sau de prieten, ci simplă reprezentare a morții, viață devenită obiect. Deşi văzuseră cu toții atâția morți şi abia cu o zi înainte îi înghesuiseră în cele două gropi comune, cadavrul ivit în fața lor pe neaşteptate îi află nepregătiți, de parcă un singur mort pătat de sânge ar fi degajat mai multă oroare şi milă şi teamă decât zecile de leşuri din ajun.

— Nu noi am vrut înfruntarea, spuse cneazul, iar Orhan îi tălmăci cuvintele.

Cumanii îşi plecară capetele. Unul dintre ei vorbi apoi şi Orhan traduse din nou.

— Raşid zice: noianul Uza şi-a întors fața de la duhurile strămoşilor şi duhurile şi-au întors fața de la noian. A plătit cu sânge, zice Raşid, dar Marele Lup al începutului nu s-a mulțumit cu sângele lui. A băut încă multe vieți care mai puteau da viață, şi-a înfipt acum colții în inima lui Genan şi pe noi patru ne-a cruțat numai pentru ca măritul cneaz să-şi apese talpa pe creştetele noastre.

Cumanii căzură în genunchi. Dar:

— De robie fugim, răspunse Negru, şi Dumnezeu nu ne-ar ajuta dacă la început de drum am pune oameni în fiare. Ați rămas în viață. Nu vă ucid, dar nici nu vă dau drumul câtă vreme puteți însemna o primejdie pentru mine şi pentru ai mei.

Uluiți, cei patru se priviră, priviră spre cneaz. Ca fulgerați, îşi izbiră frunțile de pământ.

Mortul fu îngropat.

Când soarele se înălță popa Daniil binecuvântă convoiul, apoi ridicând crucea, şopti:

— Şi Dumnezeu a zis lui Avram: Ieşi din ţara ta şi din nemetul tău şi din casa tatălui tău, şi du-te în ţara pe care ţi-o voi arăta. Şi voi face din tine popor mare şi te voi binecuvânta şi voi mări numele tău, încât vei fi binecuvântare şi pentru alţii.

— Amin, spuse Negru, iar bărbaţii şi femeile repetară:

— Amin.

Cneazul ridică braţul şi convoiul se puse în mişcare, strigăte, scârţâit de osii, pocnet de bici şi nechez, mugete şi behăieli şi lătrat de câini. Tot mai gros pe măsură ce focul descreştea, fumul incendiului se întindea pe cer ca un imens deget arătând spre răsărit. Dar nu era mai degrabă braţul arhanghelului care-i izgonea din rai?

Negru alungă gândul. În urmă toate punţile fuseseră rupte, raiul era undeva în faţă, ascuns încă de culmile munţilor peste care doar vulturii se încumetau în zbor. Asemeni vulturilor ar fi vrut să se avânte desprinzându-se din toate strânsorile, dar nu era singur. Convoiul se târa anevoie şi el înţelesese că viitorul nu aştepta numai în pieptul lui, ci în fiecare dintre carele încărcate, în fiecare bărbat şi femeie. Pe toţi trebuia să-i strămute acolo unde aveau să rodească, toţi îi fuseseră daţi în seamă, pentru toţi avea să răspundă. Răspund pentru toţi, îşi spuse înfrânând foamea de spaţiu şi silindu-şi calul la pas. Şi-şi aminti cât pizmuise în copilărie libertatea cumanilor, gata oricând să-şi încarce avutul în care pentru a se pierde dincolo de orizont, unde-i aştepta neprevăzutul. Acum, ascultând de legi nescrise, uitate şi reînviind când vremile sălbatece reînviau, convoiul se alcătuise după invariabilul model al tuturor seminţiilor nomade.

În frunte, un pâlc de cercetaşi însărcinați cu alegerea drumului şi recunoaşterea eventualelor primejdii, călărea sub porunca lui Vlaicu, alături de care se afla Manea, călăuza. Ştafete alergau necontenit legând cercetaşii de grosul convoiului, condus de Negru. Două şiruri de călăreți, dintre care cei mai mulți îmbrăcaseră armurile dobândite în înfruntarea cu oamenii voievodului, încadrau alaiul carelor atât de încărcate încât nu mai rămânea loc în ele decât pentru bătrâni, bolnavi şi copii prea mici pentru a păşi alături de femei. Ar fi fost firesc ca femeile să se afle în care sau să însoțească alaiul pe cai? Boii trăgeau şi aşa greutăți prea mari, caii erau păstrați pentru ostaşii de puterea cărora depindea soarta tuturor. În urma carelor se îmbulzeau turmele şi, sub comanda lui Dobrotă, pâlcul ce păzea spatele convoiului. Din când în când cneazul se oprea şi marele şarpe se târa în fața lui, atunci se rezolvau măruntele sau marile probleme inerente deplasării, atunci avea răgazul să stea mai pe îndelete de vorbă cu ştafetele trimise de Vlaicu.

Deşi pestriț, convoiului nu-i lipsea o anume măreție dată de şirurile bărbaților în armuri purtând scuturile de confecționarea cărora se îngrijise Vlaicu. Pe fiecare se afla câte un corb cu capul întors într-o parte şi Negru îşi spuse că tamgaua făcea din bărbați luptători, subliniind caracterul deliberat şi demn al migrației. Era deosebirea dintre revărsarea pustiitoare a hoardei cumane năvălind ca o stihie fără să ştie încotro se îndreaptă şi strămutarea îndelung pregătită a oamenilor săi, aşteptați de frații necunoscuți de pe malul râului cu nume aspru despre care-i vorbise Manea. Şi-şi mai spuse că soarta îi hărăzea mereu întâlniri peste timp cu

chipuri, întâmplări sau vise ținând de ani lăsați în urmă, deşi chipurile, întâmplările sau visele nu erau niciodată aidoma celor de demult, ci mai degrabă le reluau, porneau de la ele, păstrând ceea ce îl putea face să le recunoască şi, în fapt, schimbându-le pe de-a-ntregul. Poate că asta se petrece cu fiecare dintre noi şi îmbătrânirea nu e decât veşnica reîntâlnire cu chipuri şi fapte şi vise, mereu aceleaşi şi altele de fiecare dată?

Neîndemnat de pinteni, armăsarul se oprise şi convoiul defila încet pe dinaintea cneazului. Şleaul era presărat cu gropi în care roțile nimereau bufnind şi din care ieşeau scârțâind, era brăzdat de şine de noroi uscat de care roțile mari se frecau. Câini cu coada flocoasă alergau pe lângă picioarele femeilor, întovărăşind mersul boilor. Şi, cum treceau prin fața lui, femeile care mânau boii şi oştenii de pe cai îşi îndreptau trupul, dar el simțea că mişcarea instinctivă era mai mult decât una de respect, unii zâmbeau, câte o femeie îşi îndrepta broboada, prezența lui împrospăta încrederea datorită căreia îl urmaseră, după cum periodica reîntâlnire a chipurilor cunoscute întărea în el hotărârea îndelung cumpănită şi desăvârşită în orele de care-şi amintea şi în nenumărate altele, rămase neştiute ca toate cele în care cugetul îşi împlineşte lucrarea în somn.

După inevitabila vânzoleală de la pornire, oamenii se închiseră în ei. Îngânduraţi, parcă străini de necurmatul scârțâit al osiilor, de zăngănitul unei spade şi pocnetul de bici suind pentru o clipă peste răsuflarea coloanei, zumzet, hârşâit îndărătnic, mergeau în neştire ca şi cum ar fi refuzat să-şi asume semnificația propriei lor deplasări. Încă prea apropiate, locurile de curând părăsite trăiau în fiecare. Lunga călătorie, mai lungă

decât oricare întreprinsă vreodată şi la capătul căreia aştepta un necunoscut, inimaginabil în ciuda tuturor încercărilor de raportare la realitatea liniştitoare a codrului, a râului, a ierbii, încetase să fie abstracțiunea ispitei, a spaimei înfiorată de speranță. Porniseră. Mai puteau da îndărăt? Întrebarea îi chinuia pe când urmau să se legene în şei, păşeau pe lângă boi sau erau hurducați în care, iar gândurile li se întorceau spre bordeiele rămase în urmă şi pe care, fără să-şi dea seama, începeau să le salte deasupra pământului, dăruindu-le culori de care fuseseră dintotdeauna lipsite. Nu făceau eforturi să uite umezeala, întunericul, aerul stricat, promiscuitatea, ele dispăreau firesc sub fantastica mulțime a cergilor mițoase, a ştergarelor, a oalelor cu smalțuri strălucitoare din care răsăreau flori mai înmiresmate decât cele, identice, pe lângă care treceau. Revenind asupra imaginilor, înlăturau o imperfecțiune, adăugau o rază de soare. Vise vechi, dorințe neîmplinite se realizau, vaca era acum bălțată şi ugeru-i căpăta dimensiuni fabuloase. Fierul plugului despica de la sine pământul unsuros. Cumanul trecând pe lângă nucul sub care şezi îşi scoate căciula albă, uluit de strălucirea paloşului tău culcat pe genunchi. Berbecul se rumeneşte în frigare. Hora e tot mai iute. În lada de zestre nu mai e loc...

Născut din omeneasca nevoie de sfâşiere, nu era decât jocul în care mințile se complăceau recunoscându-l şi ştiind bine că-l hrănea minciuna fără de care nu s-ar fi născut poveştile, al căror adevăr te fură deşi se află dincolo de adevăr, jocul ce nu trebuie întrerupt sau batjocorit pentru că toate fibrele vieții s-ar răzvrăti ridicându-se în apărarea imaginilor care, negate din

afară, capătă neaşteptat concreteţa realului şi se vor apărate, impuse chiar, silindu-te la fapte pe care nu le-ai dori şi de care, în câiip firesc, ai rămâne străin.

Indiferenţi la ritmul înaintării convoiului, oamenii se amăgeau aşadar cu bună ştiinţă, lăsându-se pradă jocului de-a ce-ar fi dacă. Tăcuţi, privind fără să vadă, mergeau ca şi cum fiecare pas nu i-ar fi îndepărtat de umbrele trecutului înfrumuseţat cu care se jucau şi care, sleindu-şi puterile, păstrând un tot mai redus coeficient de credibilitate, topindu-se într-o mereu mai neciteaţă nostalgie, aveau să moară de la sine sub frunţile lor pentru a învia doar mult mai târziu, de astă dată lipsite de iluzoria osatură a posibilului, şi strămutate, iremediabil, în oaza cu amintiri idealizate. Dar, pentru că visau cu ochii deschişi, nu-şi dădură seama că ritmul înaintării convoiului se schimbase.

Totul se petrecuse pe nesimţite, paşii oamenilor şi animalelor se iuţiseră treptat, fără conştiinţa efortului. Numai Negru, nemişcat pe armăsarul care-şi scutura coama, văzu că şirurile călăreţilor îşi grăbeau trecerea, ostaşii începând să salte în şei, în vreme ce femeile aproape alergau pe lângă carele ale căror roţi se învârteau atât de nebuneşte încât nu li se mai deosebeau spiţele. Dând pinteni armăsarului, se năpusti în fruntea coloanei.

Unde văzu o femeie înaltă şi slabă.

Pata verde a veşmântului ei cu poale inegal zdrenţuite sălta în dâra de aur a soarelui. Zvârlind picioarele desculţe, uşor îndoite din genunchi, femeia gonea cu ciudate mişcări discontinue şi, când ridica braţele repezindu-le în câte o parte a drumului, părea că împarte porunci. Niciuna dintre mişcările ei sacadate nu

era fără rost, la semnele poruncitoare ale femeii copacii crescuți pe marginea drumului se trăgeau în lături, o nemaivăzută vijelie scutura coroanele, frunzele încă fragede şuierau când crengile se plecau o dată cu trunchiurile muiate, unduind şerpeşte în stranii reverențe ce le deplasau, pe sub pământ, rădăcinile. Copacii se îndreptau apoi şi încremeneau, în vreme ce ramurile urmau să se zbată şuierându-şi spaima. În câteva rânduri, acolo unde spațiul restâns nu îngăduia simpla mutare a trunchiurilor, fantasticele reverențe se propagau din aproape în aproape, un adevărat crâng se mlădia până ce ultimii copaci găseau un nou loc în care să-şi împlânte rădăcinile. Deplasarea trunchiurilor şi vuietul frunzişurilor stârnea fiarele din viziuni şi împânzea cerul de păsări piuind asurzitor.

Zâmbetul nedumerit pierise de pe buzele cneazului. Îndreptând un gând recunoscător spre făptura cu brațe şi picioare lemnoase, nu încercă s-o depăşească. Ştia cât de gingaşă îi era fața abia modelată, cu trăsăturile strunjite în lemn de paltin, fruntea înaltă, una cu umerii obrajilor, ochii imobili, uşor bulbucați şi lipsiți de plecape, nasul mic, gura cu buze abia ghicite, şi mai ştia că Fata-Pădurii îşi fereşte chipul de privirile oamenilor. Apoi, amintindu-şi de nerăbdarea lui la gândul că va fi nevoit să se târască în ritmul convoiului atunci când foamea i-ar fi înghițit depărtările, amintindu-şi cât ar fi vrut să se smulgă din tot ce-i întârzia întâlnirea cu destinul, înțelese deodată că zbuciumul lui, şi vorba, şi gestul cu care pecetluise un sfârşit pentru a face loc începutului nu însemnau decât o succesiune fatală, se înscriau într-un mare plan, care era al pământului rodind codri şi grâne şi oameni.

Pentru viitorul oamenilor pe care-i crescuse, cei dintâi care i-au înțeles semnele, i-au dăruit nume şi i-au visat visele, cineva trebuia să ia hotărârea. Dacă Negru nu s-ar fi dovedit în stare, altcineva ar fi rostit vorba şi ar fi făcut gestul, iar neomeneasca plăsmuire pe care pământul o trimisese pentru a grăbi împlinirea a tot ce plănuia ar fi uşurat, la fel, calea celuilalt deschizător de faptă.

La margine de drum, cu ochii la pata verde săltând în fruntea convoiului, cneazul primi botezul umilinței. În planul din care i se dezvăluise cât se cuvenea pentru a-l îndemna să-şi joace rolul, era o unealtă. Nu el, planul avea însemnătate. Destinul, fapta răsunătoare, vorbe goale, măşti sulemenite pentru a ascunde minciuna, AM FOST MINȚIT.

Mândrie călcată în picioare, ruşine, descoperirea venea când zarurile fuseseră aruncate. Te-ai temut s-o mărturiseşti mai devreme, ar fi strigat fluturându-şi mânia, dar cui să-i zvârle în față cuvintele, pământul, se uita la pământul frământat de picioare şi roți şi copite, pământ tăcut, răbdător, mii de ani de aşteptare pentru ca amar de vieți să răsară şi să se destrame făcându-l roditor şi îngăduindu-i să-şi pârguiască planurile. Mai necruțător cu el însuşi decât se ştia, recunoscu cât de greu atârnase mândria în talgerul balanței pe care cântărise totul, cele două şiruri de bărbați ținuți pe degetele de piatră ale pământului coborau din el prelungindu-l în vreme, erau Casa lui, lucrarea trupului şi cugetului său, dar nimeni nu-mi poate răpi fapta, a fost nevoie de bărbatul care să rostească vorba şi să facă gestul, dacă nu eram eu se găsea un altul, fie, dar eu am rostit şi eu am făcut, eu, Radu Negru Basarab. Şi-i

va fi dat feciorului meu să ducă vorba şi gestul mai departe, şi feciorului său, şi feciorilor feciorilor săi.

Cuvintele nu mai răsunau în el aşa cum sunaseră când se crezuse omul predestinat, întemeietorul, singurul menit să-şi deschidă pieptul pentru a îngădui curgerea şuvoiului de veacuri. Deşi nu se schimbase nimic. Spița Basarabilor avea să-i împingă numele prin vreme. Atunci?

Cu mişcări sacadate, Fata-Pădurii urma să alunge copacii crescuți prea aproape de drum, acolo unde ar fi împiedicat trecerea convoiului. Îndeplinea, ca în joacă, o treabă care lui Negru şi alor săi le-ar fi cerut luni şi luni de muncă țintuindu-i locului şi, ceea ce era mult mai primejdios, expunându-i atacurilor din partea voievodului, a cumanilor, a tătarilor, pentru a nu mai vorbi de cetele de tâlhari care bântuiau locurile de margine, unde mâna puterii nu mai ajungea. Chiar victorioşi în toate ciocnirile, oamenii cneazului şi-ar fi dat tributul de sânge. Cum nu erau prea numeroşi, fiecare pierdere ar fi fost resimțită înzecit. Scurtarea timpului călătoriei nu micşora numai efortul comun, ci asigura, în primul rând, integritatea convoiului.

Pus să-şi privească limitele puterii, să-şi accepte condiția de unealtă în vederea realizării planului pe care, descoperea acum, nu el îl gândise, nepregătit pentru a face față umilinței, resemnării, curajului sau înțelepciunii cu care omul măsoară fişia de libertate pe care tot ce-l depăşeşte i-o îngăduie, Negru simțea amărăciunea frustrării, de parcă locul necunoscut spre care se îndrepta şi pe care îl dorise cu încăpățânarea deznădejdii ar fi încetat să-i *aparțină,* de vreme ce-i fusese dăruit. Totodată, ca şi cum în el doi oameni şi-ar

fi împărțit simțirile, îl bucura trapul în care se avântase şi şuvoiul de aer care-i biciuia fața.

Dar tresări deodată. Zăbala răni gura armăsarului, a cărui goană fu întreruptă brusc. Nechezând, bătând aerul cu copitele din față, animalul se ridică în două picioare, apoi, supunându-se frâului şi genunchilor care-l strângeau, se răsuci în văzduh pentru a atinge din nou pământul cu toate patru copitele, făcând astfel față convoiului. De pe marginea drumului Negru văzu, dincolo de şirul călăreților, trecerea primului car.

Boii alergau ca împunşi de tăuni şi, lângă ei, o femeie voinică îşi suflecase poalele pentru a goni în voie, arătându-şi genunchii şi pulpele, albe de la glezne în sus, ca date cu var. Îndoite, brațele ei vâsleau ritmic, coatele împungeau în gol de parcă s-ar fi străduit să se desprindă dintr-o nevăzută masă vâscoasă, deşi zbuciumul femeii nu trăda efort. Al doilea, al treilea car lunecară pe dinaintea ochilor lui, niciunul nu stârnea praful ca şi cum copitele şi obezile n-ar fi atins pământul, fețele femeilor nu vădeau decât ațâțare, toate zâmbeau cu buzele întredeschise, cu ochii mijiți, şi-i fulgeră prin minte că aşa arătau în clipele când făceau dragoste, dar acum aleargă scoase din minți, are să le plesnească splina şi au să se prăbuşească zâmbind, opriți, un val de furie se răsuci în el când strigă încetați goana asta, OPRIȚI, cine goneşte râse gâfâit o fată cu dinți albi, lați, cozile împletite şi adunate în jurul capului i se desprinseseră şi-i săltau pe spinare, câinii nu mai lătrau, iar carele se scurgeau unul după altul fără să hurduce, fără să scârțâie, de sub coviltirul celui din urmă răsări fața înspăimântată a tălmaciului Orhan, să nu uit să le dau drumul, îl izbi spaima întipărită pe

chipul cumanului, apoi se bulucirăoile şi glasurile omeneşti nu li se auzeau, vacile nu mugeau, din nou niciun nor de praf, Dobrotă se ivi în urma turmelor dând inutil din mână, mergem straşnic, depăşit Negru încuviințează, straşnic, nu de furie tremură acum, Dumnezeule, şi iată-l neputincios în coada convoiului, singur.

Oare nu-mi dau seama decât eu? Şi cumanul, îşi aminteşte, şi nici nu simte că nu mai tremură. În cruda lumină a înțelegerii, închide ochii. Amărăciune? Mândrie rănită? Spaimă ? Totul se petrece într-o dimensiune care le exclude, ignorându-le. Convoiul a dispărut. Când regăseşte lumea, cneazul nu mai vede decât soarele, aurul unei libelule. O mierlă fluieră.

Eu, pentru că sunt omul faptei şi mi s-a dezvăluit cât se cuvine să ştiu. El, pentru că nu e cuprins în marele plan.

În jur e tăcere. La pas, porneşte pe urmele celorlalți. Nu se mai gândeşte la nimic, tăcerea pământului a adormit întrebările, răzvrătirile. *Ştie.* În el, acolo unde nevăzutul porunceşte, ape limpezi se despart de ape tulburi, dragostea se mlădie pe făgaşe din vreme pregătite, şi speranța, şi neînduplecarea. Pintenii ating coastele armăsarului. Cneazul izbeşte cu coiful ciorchinii florilor spânzurând de craca pe sub care trece, iar pulberea de aur din inima lor îi presară pe umeri constelații fără număr.

Când ajunge din urmă coloana, iureşul ei nu-l mai tulbură. Suiți în care, le porunceşte femeilor cu chipurile îmbujorate de aţâțarea dragostei şi care nu mai au de păstrat străvechea rânduială nomadă, suiți în care, e

nevoit să repete suiți în care, până le vede smulgându-se în silă din extazul goanei şi lungindu-se sub coviltire, aşa, acum galopează din nou în fruntea convoiului, depăşeşte pata verde din care braţe şi picioare lemnoase răsar zbuciumându-se, ajunge din urmă şi ceata cercetaşilor conduşi de Vlaicu, nu, nu mai e nevoie s-o luați înainte, nu-i împărtăşeşte tot ce i s-a descoperit iar Vlaicu îl priveşte cercetător dar fără mirare, încordarea cneazului din ultima vreme s-a risipit, e tot neguros, dar pare împăcat, da, împăcat cu el însuşi.

Nu ştie că Negru s-a împăcat cu un destin în sfârşit înțeles, asumat,

că imaginile s-au suprapus acum, când călăreşte în fruntea cetei sale aşa cum va călări în legendă

galopând, galopând,

galopând cum l-am văzut ca prin sită de la bun început în timpul său ce nu cunoaşte ora,

bărbat de întuneric despicându-şi drumul,

convoiul carelor nu şi-a aflat locul în legendă şi nu-i de mirare, nenumărate minți au cernut amintirea pierzând amănuntele pentru a ne păstra esența,

Omul,

Libertatea întrupată în Spațiu

şi clipa de bronz a Descălecatului.

PARTEA A DOUA
PECETEA FAPTEI

UNU

Din nou, bineînțeles, legenda simplifică. De trei ori la căderea serii Fata-Pădurii s-a făcut nevăzută, pata verde a veşmântului ei întunecându-se cu frunzişurile pentru a pieri dintr-odată, iar coloana se oprea atunci de la sine. Negru descăleca şi, după el, toți ceilalți, carele erau aşezate cap la cap pentru a alcătui un cerc în mijlocul căruia se aprindeau focurile, vitele erau adăpate şi hrănite, vacile mulse, femeile găteau de cină. Dar, simple descălecări legate de inevitabile popasuri, legenda le-a trecut cu vederea, nereținând decât Descălecatul.

Rânduind împreună cu Vlaicu străjile ce trebuiau să vegheze asupra taberei sale îşi va fi amintit Negru de tabăra noianului Maniac, spre care privise din coroana unui fag într-o depărtată dimineață a copilăriei? Nu el alegea locurile de popas, deşi erau de fiecare dată cele unde şi el s-ar fi oprit, dacă alegerea ar fi atârnat de hotărârea lui. În prima seară, după mii de stânjeni străbătuți în neştire sub scutul puterii care i se dezvăluise doar cneazului, îşi instalaseră tabăra în mijlocul unei somptuoase păduri de liliac.

Se aflau încă în inima munților. Mireasma florilor îi întâmpinase ca răsuflarea pământului făgăduinței, dar

pătrunzând în miracolul codrului oamenii simțiră că erau într-adevăr *altundeva* şi în bucuria descoperirii pragului de lume visată, aşteptată, închipuită în săptămânile de dinaintea plecării se strecură fiorul iremediabilului, conştiința faptului că tot ce cunoşteau şi iubeau rămăsese, pentru totdeauna, în urmă. Cele văzute în prima zi a călătoriei (şi nu-şi dădeau seama că priveliştile se topiseră în ochii lor câtă vreme goniseră printre tunchiuri şi pereți de stâncă, neîngăduindu-le să perceapă decât tremurul verde, sur, cafeniu al decorului sub fâşia neschimbat albastră a cerului) li se păruseră familiare şi numai acum, în nemaivăzuta pădure aromitoare, aveau dintr-odată senzația transplantării. De aceea, oscilând între nostalgie şi încântare, bărbații şi femeile trecuseră la treburile gospodăreşti cu o neobişnuita stângăcie, un fel de sfială, de parcă gesturile dintotdeauna s-ar fi cerut verificate pe tărâmul de basm unde se recunoşteau unii pe alții cu uşoară mirare, aşteptându-se nici ei nu ştiau la ce, oricum la o schimbare, o punere de acord a cunoscutului cu necunoscutul prin transfigurarea amănuntului cunoscut (neîncrederea în ei înşişi îi împiedica încă să întrezărească posibilitatea contrarie, a adaptării necunoscutului) şi încercau atunci un simțământ de uşurare, suntem tot noi, focul se face la fel, vacile dau acelaşi lapte, în vreme ce, mai puțin determinați de tirania amintirilor, copiii acceptaseră din prima clipă realitatea nefamiliarului şi, hârjonindu-se, scoțând țipete de încântare, îşi umpleau brațele cu ramurile grele de ciorchinii albi şi viorii, îşi vârau fețele în maldărele parfumate, se loveau cu ele râzând sau împodobeau carele răsucind crengi de liliac până şi în jurul

butucănoaselor căpățâni ale roților.

Inregistrând forfota din jurul focurilor, Negru trecea încet prin tabără. Dinspre partea voievodului Apor nu-i mai amenința nicio primejdie, nimeni nefiind în stare să-i ajungă din urmă. Împotriva pâlcurilor de tâlhari şi rătăcitori pusese străji. Mai am ceva de făcut? îşi aminti de cumanii prinşi şi se îndreptă spre carul lor.

Îi găsi strânşi în jurul unui foc, paznicii îşi făcuseră alt foc alături, dar, ca şi ei, cumanii răsuceau deasupra flăcărilor frigărui pe care sfârâiau bucăți de carne şi cneazul văzu dintr-o privire nu numai că prinşii nu fuseseră uitați la împărțirea hranei, dar şi că frigăruile lor erau de lemn, în vreme ce oştenii îşi perpeleau carnea în vârful sulițelor.

— Vă dau drumul, spuse Negru.

Unul dintre cumani scăpă frigăruia din care țâşniră stropi de grăsime aprinsă. Toți săriră în picioare, vorbind în acelaşi timp.

— Frații mei zic: duhurile bune să-ți deschidă toate porțile şi să-ți aştearnă la picioare drumul vieții, traduse Orhan. Cu voia ta, zic, ar pleca în zori.

— Numai ei?

Orhan căzu în genunchi. Înălțând brațele, şopti:

— Îngăduie-i lui Orhan să rămână sub cortul privirilor tale.

Cumanii priveau nedumeriți.

— Ți-a rămas inima la vreo fată de-a noastră? zâmbi Negru.

— Inima lui Orhan e aici, răspunse grav tânărul ducând stânga la piept.

— Atunci?

— Nimic, spuse simplu Orhan, iar cneazul zâmbi din

nou şi încuviință, la fel de simplu:

— Bine.

Tălmaciul apucă poala mantiei negre şi o duse la buze.

Mai apoi, sub luna îngăduitoare, Negru se îndreptă spre carul lângă care Maria privea jocul flăcărilor. Ultimul jar din vatra cneazului fusese adunat cu grijă într-o oală încredințată unei bătrâne cu ochi de bufniță şi mâini neasprite de muncă (era fermecătoare), cu porunca să hrănească în vremea călătoriei prima fiară îmblânzită de om în aşa fel încât noua vatră ce avea să fie zidită în viitoarea casă a cneazului s-o poată primi, vie; până atunci, toate focurile aprinse în vremelnicele tabere urmând să însemne drumul convoiului trebuiau să ia flacără din flacăra celui niciodată stins sub ochii a patru generații.

Acum forfota din tabără se potolise. Adunați în jurul focurilor, unul de car, oamenii mâncau schimbând în şoaptă vorbe puține. Pentru o clipă învinsă de mirosul înecăcios al unei pale de fum, mireasma florilor îşi revelă prezența sărbătorească şi Negru o primi recunoscător. Maria întrebă:

— Am mers mult? Nimeni n-a ostenit.

— Şi nu va osteni, răspunse Negru.

În liniştea nopții, liniştea din el. Împăcată, amară, împăcată. Cine veghea acum asupra taberei? Nu numai străjerii, îşi spuse, amețit de parfumul stăruitor.

— Îmi ascunzi ceva, ghici Maria, dar cneazul desluşi în vorbele ei mai multă tristețe decât dorință de a afla.

Şi, în ciuda cuvintelor abia rostite, se simți dintr-odată vlăguit.

— Crezi că noaptea ascunde dinadins câte nu desluşim în preajmă?... Sunt şi eu negru...

— Ia şi mănâncă, oftă Maria, dar nu se mişcă de lângă car. Flăcările trosneau. Chiar când dăruieşti totul ascunzi încă o dată pe atât, adăugă după o scurtă tăcere, iar tristeţea îi era veche şi parcă nedureroasă.

— Totul e întreg, glumi Negru în silă.

Dincolo de car frunzele străluceau stins în noaptea luminoasă. Tărăgănat, Maria spuse:

— La tine, nu. Dar poate că de asta... şi cneazul îşi trecu braţul peste umerii ei. Am crezut în tine, oftă femeia lăsându-şi capul pe pieptul lui.

O spui când eu nu mai cred. Eu sau altul... S-a nimerit să fiu eu. Aveţi cu toţii încredere în mine ca în steagul purtat în fruntea unei oştiri, şi steagul nu-i decât pânză zugrăvită, din orice pânză faci un steag şi flutură în bătaia speranţelor... Nu m-am împăcat încă, descoperi cu o ciudată mândrie. Clătină din cap şi, zâmbind, pufni pe nări. Până şi unealta are încăpăţânările ei, se cuvine să ştii cum o apuci.

— Să-ţi dau să mănânci, spuse moale Maria.

*

Porniră în zori. Chiar şi hainele le miroseau a liliac, iar maldărele de flori culese de copii împodobeau carele dând alaiului aerul sărbătoresc al unui alai de nuntă. Convoiul se rândui ca în ajun, dar, tot ca în ajun, mersul i se iuţi pe nesimţite şi, îmbătat de întinderile necunoscute pe oare le cucerea de cealaltă parte a munţilor, acolo unde numai gândul îi însoţise atâta vreme zborul vulturilor, Negru galopa dincolo de îndoieli şi amărăciune, liber, fericit şi recunoscător. Fără încetare urcau şi coborau coaste de dealuri împădurite

de pe care trunchiurile se trăgeau în lături cu înspăimântate reverențe, trecură prin vaduri. Bănui de câteva ori prezența unor oameni, într-un rând un călăreț, într-altul nişte femei aplecate la malul unei ape şi, pe o înălțime, i se păru chiar că desluşeşte o aşezare, dar toate se iviseră pe neaşteptate şi goana le făcuse să se topească îndată ca nişte năluci, aşa că nu putea fi sigur de nimic. Se întrebă totuşi dacă ținutul era într-adevăr puțin locuit, cum spusese Manea, sau dacă cea care-i călăuzea alegea anume un drum ferit privirilor. Adeseori, dealtfel, nu zărea niciun drum. Doar în urma convoiului, bănuia, rămânea o dâră goală.

A doua seară îi surprinse pe un bot de deal, unde focurile fură grabnic aprinse. De sub coviltirul unui car răsunau gemete, o femeie sta să nască şi până la oprirea carelor nimeni n-o auzise, poate că nici nu gemuse, îşi spuse Negru, toate simțurile amorțeau în timpul iureşului, ore pierdute, câştigate, se corectă, ore inexistente cu care viețile tuturor erau suplimentate, viața mea nu, mie îmi sunt puse la socoteală ca şi lui Orhan, să nu uit să-l descos, dar la încetarea farmecului totul redevenea firesc, oamenii vedeau şi auzeau din nou, gândeau fără să-şi dea seamă că nu văzuseră şi nu auziseră, iar femeia gemea, acum striga şi două babe se înghesuiau s-o ajute, femeile nu mai ştiau cum să liniştească mulțimea copiilor înspăimântați de urletele neomeneşti care răscoleau tabăra, un fel de moarte, de ce seamănă chinurile facerii cu chinurile morții, cine moare când viața se rupe în două, viață expulzând viață, aruncând-o în viață, ceva moare acolo, în carul care tresare şi, dacă de mii şi mii de ani n-am aflat ce, n-o să mai aflăm niciodată. Vei naşte în dureri. Dar animalele?

Cu ce au greşit animalele?

Atunci auzi şuierul cunoscut, era chiar la începutul unuia dintre scurtele răgazuri pe care durerile i le îngăduiau femeii şi tăcerea se abătuse năprasnic peste tabără, ca şi cum toți cei adunați în cercul carelor şi-ar fi oprit răsuflările. Neînchipuit de repede urmă pocnetul înfundat şi zbârnâitul, dar Negru nu se clinti şi trebui să treacă o clipă bună până să înțeleagă că vede o săgeată înfiptă în lemnul carului. Ba da, numai străjerii vegheau, îi trecu prin minte, simți în nări mirosul pădurii de liliac din noaptea trecută şi o bucurie răutăcioasă îi umezi palmele.

— Stingeți focurile. Femeile şi copiii, sub care.

Glasul zgudui tabăra. Găleți cu apă fură turnate peste focuri şi bezna lăsată dintr-odată fu din nou sfâşiată de urletele femeii în chinurile facerii. Ca din pământ, Vlaicu răsări lângă cneaz. Bâigui:

— Străjile n-au prins de veste...

— N-aveau cum. Ne aşteptau în copaci. Sau întâmplarea a făcut să poposim aici.

Dar nu era o întâmplare, ştia. Dealul părea o căpățână uriaşă cu creştetul pleşuv înconjurat de coroana copacilor, o coroană din care pădurea curgea de jur împrejur, doar costişa pe care o suiseră păstra semnul drumului deschis în fața carelor. Nu-şi putea da seama dacă luminişul din vârf fusese acolo sau dacă trunchiurile se pomeniseră alungate pentru a cruța locul taberei, în ipoteza a doua făpturile cuibărite în coroanele deplasate pe neaşteptate trebuie să fi trecut printr-o spaimă care lămurea pricina pentru care nu atacaseră de la bun început, atunci când tabăra încă nu se închisese la adăpostul carelor. Dar, de la înălțimea

frunzişurilor, la lumina focurilor puteau ținti oriunde. Nu era o întâmplare. De asta, cel puțin, era sigur.

Gândurile cneazului fulgerau amestecându-se, răcnetele femeii, fumul înțepător suit din tăciunii sâsâind şi bucuria răzbunătoare care-l făcea să rânjească în barbă. Şuierul săgeților se întețea, vârfurile li se înfigeau în care, în iarbă, câte un țipăt scurt, mai mult de spaimă decât de durere, o dată focurile stinse atacatorii trăgeau la întâmplare, noaptea era întunecoasă, nori învălătuciți goneau descoperind arar câte un ciob de lună sau stele neînstare să dea lumină şi Negru se mulțumi să ridice scutul, de cealaltă parte îl apăra carul..

— Trageți în coroanele copacilor, porunci răguşit de aţâţarea luptei, iar Vlaicu se făcu nevăzut.

Îndată răsunară altfel de răcnete, le recunoscu, răcnete înrudite cu urletele celei ce nu mai năştea, chinurile morții, chinurile naşterii, auzi zgomotul crăcilor rupte şi bufnitura trupului căzând, apoi, ştiindu-se descoperiți şi nemaiavând de ce se feri, cei din copaci începură să scoată, cu glasuri ascuțite, pițigăiate, strigăte de îmbărbătare, comenzi, cine putea şti, după care se lăsară să lunece din ascunzători şi năvăliră spre care, învârtind deasupra capetelor săbii scurte şi încovoiate.

Era prea întuneric pentru a-i vedea bine, dar oamenii cneazului ghiciră fețe turtite, frunți şi obraji însemnați cu boia roşie şi neagră, cozile vulpilor din care-şi făcuseră căciuli săltau într-o parte, străinii se mişcau ciudat, cu un fel de țopăit de maimuță, asta-i izbi pe toți, nu stăteau drept ci ghemuit şi înaintau țopăind, iar din gurile căscate le ieşeau țipete când ascuțite şi când

scârțâitoare, de păsări de pradă. Aşa se apropiară şi în lupta corp la corp dovediră instinctul haitei, neatacând de unul singur şi trăgându-se îndărăt în acelaşi timp, din nou înverşunându-se, călcând peste trupurile fraților căzuți ca peste nişte buşteni, neaplecându-se măcar să-şi cerceteze răniții care gemeau cu glasuri de fiară.

Negru rotea spada în tăcere, doar icnea când izbea despicând, străpungând şi tot aşa luptau toți ai lui, Vlaicu nici măcar nu icnea, dar neomeneştile făpturi iscau o larmă cumplită peste care, din când în când, se înălța vaietul femeii, ca pentru a aminti apărătorilor de ce luptă.

De la o vreme străinii înțeleseră că pieptarele lor de piele nu se puteau măsura cu cămăşile de zale şi platoşele oamenilor lui Negru, nici săbiile lor scurte şi încovoiate cu sulițele şi paloşele. Țipând scurt, aspru, țopăiră pe loc, apoi, la o comandă numai de ei ştiută, pieriră printre trunchiuri. Glasurile scârțâitoare li se mai auziră o vreme, după care se făcu tăcere şi numai suflările gâtuite ale oştenilor lui Negru neliniştiră noaptea.

— Cine au fost? gâfâi Dobrotă.

Sprijinit cu amândouă mâinile pe mânerul spadei înfiptă în covorul de frunze mâzgoase, cu capul în piept, privea leşul întins la picioarele lui. Mortul zăcea pe spate cu genunchii îndoiți şi brațele desfăcute, sângele care mânjea fața boită nu-i îndulcea cruzimea trăsăturilor, fixitatea privirilor nu ştersese din ele ura. Deşi zdrobit, trupul necunoscutului degaja în continuare o implacabilă, oarbă şi inexplicabilă răutate, încrâncenarea posomorâtă a duşmanului absolut,

incapabil de înțelegere, setos de nimicire.

— Parcă nici n-ar fi oameni, şopti Manea.

— Dar i-am pus pe fugă, spuse apăsat Vlaicu şi în clipa aceea, ca şi cum i-ar fi aşteptat cuvintele pentru a se hotărî să vină pe lume, orăcăitul pruncului străpunse văzduhul taberei.

— Dintre ai noştri...? întrebă Negru.

Oamenii se numărară, recunoscându-se cu aspră bucurie. Dând din cap, se băteau pe umeri, îşi lăsau dreapta pe brațul prietenului, strângându-l scurt.

— Toți aici, raportă Vlaicu, vânătăile, rănile uşoare nemeritând să fie pomenite.

Mirat, se descoperea calm. Nici urmă din beția care-l năucise după ciocnirea cu oamenii voievodului. Îi păru rău, ce-i cu mine, Doamne, i-am pus pe fugă şi o spun ca şi cum aş vesti că am băut o gură de apă, dar îndată ridică din umeri şi zâmbi cu un dram de tristețe, înțelegând.

— Toți... şi încă unul, rosti Negru arătând către tabără. Al cui e?

— Al meu, măria-ta, îşi făcu loc în față un pirpiriu cu mustățile pe oală.

— Dacă-i băiat, eu îl botez...

Zâmbiră cu toții, pirpiriul se plecă şi sărută dreapta cneazului.

Restul nopții se scurse în linişte, dar focurile nu mai fură aprinse şi femeile spălară cu apă rece rănile bărbaților, turnând peste ele sunătoare topită în ulei de floarea-soarelui. Toți dormiră iepureşte, ținuți treji de aţâţarea luptei abia încheiate şi de teama unui nou atac, deşi ştiau că străjile veghează.

Trupurile celor înțepeniți dincolo de cercul carelor păreau şi mai fioroase în lumina sură a zorilor. Femeile adunară copiii care se repeziseră să le privească şi-i siliră să rămână în care.

— Orhan nu cunoaşte, răspunse cumanul atunci când Negru îl întrebă cine puteau fi vrăjmaşii din timpul nopții.

Dar mărturisi că legendele celor de un neam cu el pomeneau de seminții sălbatice, osândite de duhuri să cutreiere lumea şi să împrăştie suferință. Înfiorat, vorbea cu glas scăzut lângă morții îmbrăcați în piei prost argăsite şi cusute stângaci, cu vine şi nu cu ață. Unii purtau cercei grosolani, de sârmă. Capetele celor uciși semănau cu nişte tidve înguste la tâmple şi lăbărțate spre creştetele rase. Fețele nu le erau numai vopsite cu dungi roşii şi negre, ci şi crestate adânc de cicatrici cu mărginile zimțate de umflături. Câțiva îşi piliseră dinții, dezveliți de ultimul rânjet.

— Tot felul de vântură-lume, oftă Manea. Fiare stricătoare, aşa cum i-am spus măriei-tale...

— Dar cumanul s-a ținut bine, zise pirpiriul căruia muierea îi născuse un băiat.

Negru află abia atunci că Orhan pusese mâna pe una dintre săbiile încovoiate căzute din mâinile străinilor şi apărase tabăra, alături de ceilalți. Negândindu-se că putea fi acolo, cneazul nu-l recunoscuse în întuneric, iar tânărul nu se vârâse în față, nici măcar nu deschisese gura.

— Orhan? zâmbi Negru.

— Orhan... acum, aici, se bâlbâi tălmaciul şi, plecându-se, duse dreapta la inimă.

— Să-ți alegi o fată, îl îndemnă cneazul. Apoi porunci:

Dați-i cămaşă de zale, arme, scut. Tăcu o clipă, îl privi în ochi. Şi dați-i şi un cal.

Sângele se scurse din obrajii lui Orhan, care începu să tremure. Trase adânc aerul în piept, zâmbi şi spuse simplu, fără să se mai împleticească în cuvinte:

— Orhan acum aici.

Cneazul îl bătu pe umăr. Săbiile celor ucişi fură adunate, soarele începea să urce.

Mai apoi, când convoiul se puse în mişcare iuțindu-şi treptat mersul până la iureşul din zilele precedente, cneazul îşi aminti de întrebarea pe oare voia să i-o pună lui Orhan. Îl chemă la el şi cumanul se ivi, de nerecunoscut fără caftanul şi căciula de pâslă. Tot ce păstrase din trecuta lui viață părea iscusința cu care sălta în şa.

Călăriră o vreme alături. În fața lor gonea Cea-care-alunga-copacii în vuietul coroanelor din care păsări înspăimântate țâşneau piuind.

— În prima zi, începu Negru, ți-a fost frică... şi întoarse capul spre Orhan. De când încetase să fie unealta vorbitoare a noianului tânărul nu se mai silea să-şi înăbuşe gândurile şi simțirile. Roşi.

— Eu... nu ştiu... carul zbura...

— Şi acum?

Fericit, Orhan râse cu toți dinții.

— Acum e bine.

— Nimic ciudat, aşa-i? Carele nu mai zboară.

— Nu. Nimic. Acum e bine.

Negru mai schimbă cu el câteva cuvinte, apoi îl trimise să-şi ia locul în şirul oştenilor. Ceasurile goanei nu aveau să-i mai fie socotite, puterea îl primise, orbindu-l,

după cum îi orbiseră pe toți cei pentru care drumul se desfăşura firesc. Numai eu. Şi-l încercă din nou mândria bărbatului ce ia povara pe umerii lui, vrednic să se înfioare şi vrednic să ştie, pentru că îi e scrisă fapta. Neaşteptata ciocnire din vremea nopții nu era întâmplătoare, bănuise de la început şi acum înțelegea că repurtase o victorie mult mai prețioasă decât alungarea unei cete prădalnice. Cneazul nu era o unealtă vorbitoare în mâna, fie şi nevăzută, care-i deschisese păsurile munților şi-l călăuzea acolo unde nu se pomenise drum, ci omul, ales desigur, dar de voința şi priceperea căruia ținea înfăptuirea marelui plan.

Mândria îi era totuşi temperată. Întrevăzuse limitele înlăuntrul cărora i se îngăduia să se mişte şi ezita să le exploreze până la capăt pentru a nu fi nevoit să le recunoască autoritatea? Simțea că s-ar putea dovedi chiar mai înguste decât cele pe care era pregătit să le primească? Nu-i asta, îşi spuse lăsând armăsarul să galopeze în voie, nici măcar nu mai e mândrie. Conştiință calmă, sigură de sine, încredere, de parcă, o dată recunoscută, mândria s-ar fi topit, pierind de la sine. Deschizător de veacuri? Presimțită, visată, fapta răsunătoare se înfățişa altminteri pe măsură ce i se apropia sorocul şi, dacă ştia că-l aşteaptă la inevitabila întâlnire, înțelegea acum că rolul încă nu-i fusese rotunjit sau că el, actorul principal, nu era încă în stare să-l ghicească.

Ridicând din umeri, alungă gândurile. În marea sală de piatră unde i se dezvăluise viitorul, făptura lui nu se înălța pe niciunul dintre degetele pământului şi el îşi spusese atunci că, la vremea potrivită, avea să afle de ce. Oricum, nu mai avea mult de aşteptat. Şi, plecându-

se peste coama armăsarului, zbură mai departe spre locul necunoscut unde urma să-şi întâlnească destinul.

Dealuri, râuri trecute prin vad, codrii, salturile grațioase ale râşilor peste fulgerele roşii ale vulpilor şi necurmata învolburare a păsărilor alungate din cuiburi, ursul legănându-şi pe două labe uimirea, imagini întrezărite, furate timpului real şi căpătând inconsistența fantasmelor, imagini încălecate, obliterate, anulate de covârşitoarea irealitate a goanei impunându-se în dimensiunea veşniciei cu prețul negării coordonatelor familiare ale timpului şi spațiului, dar acordând martorului privilegiat dreptul de a percepe simultan clipa şi eternitatea. De aceea, poate, beția triumfătoare a cavalcadei şi neîntunecata luciditate a gândurilor, cele două planuri coexistând de astă dată fără să se tulbure, la fel cum fluviul pătruns în mare rămâne încă multă vreme el însuşi.

Totul e altfel de cealaltă parte a munților? Totu-i aidoma, nu seamănă cu tărâmurile visate în anii adolescenței, sunt *dincolo,* pentru fiul lui Vlaicu dincolo va fi lumea din care vin şi se va strădui să-şi închipuie întinderi aureolate de iluzii, corăbii, castele, domnițe captive, până va învăța că lumea e aşa cum o facem, de asta seamănă lumile şi se deosebesc, popoarele nasc lumile pe care le visează, la început visele pornesc din pământul care-a zămislit ochi şi frunți, apoi visele înalță şi prăbuşesc, încarcă sau înlătură. Pământul ştie: fără oameni nu devine *lume,* fără oameni nu-i decât un decor sărac sau fastuos în voia anotimpurilor, şi TU ştii asta de vreme ce m-ai ales şi faci totul pentru ca visul meu din peşteră să prindă viață, al meu, înțelegi, în care te-ai

recunoscut cum te doreai, cum te-ai fi vrut fără să ştii, nelinişte şi aşteptare, presimțire, voiai să fii şi pândeai semnul, o pâlpâire, firul de gând crescut din tine, dar botezat cu sânge şi speranță, tot ce nu erai în stare să numeşti, visul *acestei* lumi viitoare.

Piatra oaselor tale a tresărit, carnea țărânei tale s-a bucurat, pletele ierburilor şi codrilor tăi au vuit când ochii florilor tale m-au descoperit. Sigur, dacă n-aş fi fost eu, un altul ar fi visat lumea după care tânjeai şi ea ar fi fost cum mi-o închipui şi ar fi fost altfel, dar de mine sau de altul aveai nevoie şi viitorul va fi acum aşa cum amândoi îl vom face. Nu sunt de neînlocuit, dar nici unealtă nu sunt, a trebuit să descoperim treptat adevărul după ce m-am înşelat şi îndoit, am sperat şi m-am zvârcolit, m-am resemnat şi răzvrătit, drumul înțelegerii nu-i niciodată neted, dar amăgirile care pe rând mă înălțau şi prăbuşeau s-au destrămat, iar acum, în pragul faptei, ştiu.

N-aude râsul, cine-l aude vreodată? Nou şi limpezit întâmpină seara a treia, cercul carelor, focurile, tabăra intrată în ritmul abia deprins şi care-i al ei de când lumea, noaptea popasului şi gesturile redevenite fireşti ale oamenilor sub puzderia de stele.

— Zâmbeşti, spune Maria când Negru întinde mâinile spre foc.

A patra zi de la plecare nu se deosebeşte de celelalte. Soarele tânăr aureşte convoiul închizându-l în uriaşul cocon al timpului abolit. Unduitoare, priveliştea curge de o parte şi de alta a şirurilor de oşteni călărind pe loc, în ciuda mişcărilor mimând goana, ca şi cum culorile întrepătrunse ale unor imense tapiserii cețoase s-ar tot

desfăşura în jurul lor. Dar către prânz, în clipa în care râul sclipeşte în faţa cneazului, dealurile tresar şi totul capătă consistenţă, pământ şi trunchiuri, şi cer. Lângă copita armăsarului, fragilă, floarea pe care corbul a adus-o cândva, prefăcând o noapte a deznădejdii într-una a speranţei.

— Argeşul, strigă Manea, iar Negru priveşte încă neîncrezător floarea, apoi apa răsfirată în şuviţe ocolind ostroavele verzi, nisipul şi prundişul stropit cu argint, în urechile deprinse cu vuietul goanei susurul undelor şi freamătul sălciilor şi cântecul păsărilor îşi fac loc cu greu, oameni buni, am ajuns, chiuie Manea, în vreme ce cneazul nu-şi poate lua ochii de la râul cu nume aspru, uite-l, aşa l-am visat? cine mai ştie, apa şuşoteşte lângă spinările de urşi ghemuiţi ai bolovanilor, saltă peste pietre şlefuite, albe, am ajuns la Argeş, Manea întoarce capul, aleargă în lungul convoiului, de sub coviltire răsar capete, am ajuns, fraţilor, priviţi, v-am călăuzit după cum m-am legat şi am ajuns la Argeş... la Argeş...

Călăuzit? Pata verde din fruntea convoiului s-a făcut nevăzută. Am ajuns, deci? Fără să-şi întoarcă faţa spre şirul carelor, Negru face cu braţul semn de înaintare şi-şi îndeamnă armăsarul la vale, curând pe prundiş, sigur, e loc de trecere, nu degeaba fuseseră îndrumaţi acolo, apa nu depăşeşte genunchii armăsarului care merge în buiestru, urcă pe un ostrov îngust, intră din nou în unde şi copitele abia dacă-i lunecă pe pietrele turtite, celălalt mal se însufleţeşte, oamenii vin alergând şi-şi flutură braţele, strigă, dar Negru trage de frâu oprind armăsarul în mijlocul râului pentru că abia atunci îl înfioară clipa, un val de căldură îi suie în obraji, o ceaţă se sfâşie liberându-i privirile şi toată

ființa i se adună în cele două cuvinte auzite, repetate, dar care acum bubuie răsunând în carnea şi sângele şi oasele lui: AM AJUNS.

Împlântat în Argeş ca una dintre stâncile lui, cea mai înaltă, călărețul îşi roteşte privirile. Între spinările dealurilor împădurite, o vale largă şi cerul. Am ajuns. Atunci susurul undelor încetează şi boarea se opreşte, păsările înțepenesc în văzduh cu aripile desfăcute şi oamenii de pe mal încremenesc. Față în față, cneazul şi noua lume se cercetează recunoscându-se, aşa arăți deci, Basarabule, iată-ți culorile, râu cu nume aspru, dealule, văzduhule, totul începe în primăvara asta, acum. O poartă nevăzută se deschide. Negru însuşi nu ştie că trece pe poartă când dă pinteni armăsarului şi se îndreaptă spre malul celălalt dezlegând Argeşul, vântul, păsările şi oamenii, am ajuns gâfâie bătăile inimii lui, tobe mari fac să zvâcnească dealurile, cerul, am ajuns la Argeş.

Cum suie mai apoi din apă şi se înalță pe mal, statura lui creşte nemăsurat şi oamenilor li se pare că uriaşul atinge bolta cu fruntea. Cad toți în genunchi. Privirile cneazului lunecă peste chipurile ridicate spre el, chipuri de oameni necăjiți, munciți, luminate de speranță şi încordate de o atât de lungă aşteptare, vechea lui aşteptare, crâncena lui speranță, încât, recunoscându-le, se recunoaşte în ele şi o mare linişte îi destinde buzele într-un zâmbet ce face de prisos cuvintele. Iar, ca şi cum zâmbetul ar şterge sfiala celor veniți să-l întâmpine, toți se ridică pe rând, întâi cei din depărtare, apoi ceilalți, apoi oamenii de lângă el, deşi firesc ar fi fost ca tânărul ăsta, bărbatul fără un ochi şi femeia cu

fața smolită, de mucenică, să-i fi înțeles cei dintâi zâmbetul de vreme ce doar o lungime de braț îi desparte de armăsarul negru care bate malul cu copita, dar nu, oamenii s-au ridicat pentru a face loc bătrânilor ce se apropie încet dinspre liziera pădurii.

Sunt oamenii vechi şi buni răsărind din întuneric de vremi, veşminte şi bărbi şi plete albe, aceleaşi, altele, neschimbate, ştafeta împuterniciților să uite cât se cuvine din câte se perindă pentru a-şi putea aminti doar sâmburele faptei. A fost o dată, în iarna când au năvălit mistreții... Bineînțeles, mistreții năvălesc în toate iernile aspre, dar tocmai asta se cere amintit, iarna era aspră, încolo an de an e iarnă şi ierni vor fi cât Argeşul va curge la vale, a fost în iarna aspră de acum un an sau de acum un veac, cine şi de ce să le țină răbojul când viața e aceeaşi pădure la malul aceleiaşi ape, peste care soarele răsare şi scapătă, poruncind gesturi imemoriale, nu *când* e vrednic de amintire, ci *ce,* fapta se scutură în timp de amănuntele lipsite de greutate, împrumută culorile unei fapte asemănătoare şi din amândouă se limpezeşte o a treia, fictivă şi adevărată, menită să supraviețuiască prin contaminare cu cele ce-i vor urma şi înflorind negru sau roşu în legendă.

Acum, când înaintează printre cei ce se trag în lături, ce amintiri decantate şi pătrunse în plămada căror poveşti stăruie sub frunțile bătrâne, gata să primească şi să prelucreze fapta zilei pe care o trăiesc? Zei albi, incoruptibili, văd cu ochi lăcrimoşi nevăzutul.

— Bine ai venit, măria-ta, spune moşneagul din mijloc, înălțând tipsia cu pâine şi sare.

E înalt, uscățiv, abia adus din spate.

— Am trecut munții, rosteşte Negru fără să ridice

glasul şi glasul lui ajunge până la oamenii din ultimul rând, ca să rămânem liberi.

Se apleacă în şa, rupe un colț din pâinea mare, rotundă, îl moaie în sare. Sute de ochi privesc cum mestecă încet pâinea proaspătă.

— Bine v-am găsit.

Scoțându-şi coiful, îl duce la inimă şi se înclină.

— Îngăduie, măria-ta...

Bătrânul a trecut cuiva tipsia. Acum apucă frâul. Înconjurat de plete albe, armăsarul se urneşte la pas, suie poteca ce taie pădurea. Întorcând capul, Negru vede că toate carele au ieşit la mal, şi turmele, oamenii coboară. Ostaşii au rămas lângă care. Vlaicu şi Dobrotă călăresc în urma lui.

Înconjurându-l, bătrânii păşesc încet, cu un fel de reculegere care nu-i doar a vârstei, iar argeşenii îşi amestecă şoaptele în urma lor. Nu se bucură, se miră cneazul, sau nu se bucură îndeajuns. Să mă fi înşelat Manea? Ne pândeau sosirea... O ciocănitoare sfredeleşte auzul, se opreşte, răpăie din nou. Poteca urcă şerpuind, rădăcini pe jumătate dezvelite o taie din loc în loc închipuind trepte pe care armăsarul calcă ciulind urechile şi dând din cap, eşti neliniştit şi tu (palma cneazului mângâie grumazul încins), fața bătrânului nu lasă să se citească nimic. Aşteaptă să-l descos? Acest Tihomir ar fi trebuit să ne întâmpine...

Îşi muşcă buzele. Nu aşa îşi închipuise sosirea, la capătul drumului. Privirile îi îmbrățişează poiana în care bordeiul abia răsărit din pământ se învecinează cu un țarc pustiu şi un coteț de nuiele în care ciugulesc câteva orătănii. Nimeni în preajmă, oamenii se vor fi aflând în urma lui, printre cei ce suşotesc. Poteca ocoleşte o

terasă, suie lin printre brazi şi se opreşte în faţa unei porţi deschise în palisada străjuită de foişoare de lemn, înălţate pe pietre de râu. Totul e cunoscut ca o întoarcere acasă. În curtea amintind-o pe cea din Poienile-Văii, casa cneazului, ciudat de tăcută. Câteva trepte de piatră.

Armăsarul se opreşte în faţa treptelor, bătrânul uscăţiv îşi înalţă faţa spre Negru şi Descălecatul e simpla coborâre de pe cal în curtea nevăzutului cneaz Tihomir. Clipele se învăluie uneori în străluciri menite să înflăcăreze închipuirea, desfăşoară flamuri şi alătură veşminte bătute cu nestemate, trâmbiţele sună şi tobele grăbesc bătăile inimilor, de astă dată însă clipa nu se deosebeşte de atâtea altele, cneazul descalecă aşa cum milioane de bărbaţi au descălecat în curgerea vremii, piciorul rotit peste spinarea armăsarului, saltul, tălpile atingând pământul.

Zei albi cu ochi slăbiţi începţoşând imaginile fruste pentru a le îngădui să-şi limpezească osatura nevăzută, oamenii vechi şi buni sunt însă de faţă, arhive vii şi martori. După cum vor şti să uite cele trei descălecări din serile popasurilor, simple repetiţii a căror pomenire slăbeşte impactul Descălecatului, vor despovăra fapta de adevărul lipsit de fior şi, identificând Descălecatul cu întemeierea, vor suprapune două imagini pentru a o făuri pe cea a clipei de bronz, mai adevărată decât adevărul.

Cronicarului însă nu-i e îngăduit să-l uite pe Negru în faţa treptelor suind spre încăperile lui Tihomir, care nu-l întâmpină nici acum.

— Pofteşte, măria-ta, îndeamnă simplu bătrânul, după ce leagă armăsarul de unul dintre stâlpii scunzi din faţa

casei.

Şi Negru strânge din dinți. Curtea s-a umplut de oameni, până şi şoaptele au încetat. E liniştea dinaintea furtunii? Înfăşurându-se în mantie, cneazul se repede pe treptele cu pietre dezlipite, lăsate într-o parte.

O tindă mare, cu pereții împodobiți de lucirea roşietică a vaselor de aramă. Bătrânul bate în uşa din dreapta, deschide, glasul îi tremură când vesteşte:

— Cneazul Radu Negru Basarab.

Acum s-a tras într-o latură şi Negru nu mai are vreme să se întrebe de ce i-a tremurat glasul. Din prag vede patul fără tăblii, fără polog şi bărbatul pe chipul căruia moartea şi-a apăsat palma. Candelele de sub icoane şi raza pătrunzând pe fereastra îngustă luminează pielea veştedă a feței, sub care se citesc oase de pe acum îngălbenite. Nasul e subțire, cu nările parcă lipite. Răsuflarea şuierătoare nu clinteşte blana de urs ce acoperă trupul abia ghicit. La căpătâiul bolnavului, o fată în stânga, în dreapta, un popă neînchipuit de bătrân.

Fata se ridică, se înclină în fața lui Negru. Popa binecuvântează.

— Tată, a venit cneazul Negru.

În vatra din colțul încăperii arde focul. Pe peretele de lângă vatră, un arc, tolba cu săgeți, o ghioagă scurtă.

— Cneazul Negru, tată. Ai aşteptat atât...

Glasul se frânge. Neliniştite, mâinile fetei potrivesc perna sub capul cu plete sure şi pleoapele de ceară se ridică peste ochii tulburi, cu albul îngălbenit.

— Slavă... ție... Doamne...

Şoapta hârâită stârneşte o tuse sălbatică, trupul se zvârcoleşte sub blana de urs şi Negru se repede, îşi trece

mâinile pe sub umerii ososi ajutându-l pe Tihomir să se aşeze, îngrămădind perne la spatele lui.

— În întâmpinare... aş fi vrut. Mă iartă...

— A fost o săgeată cu vârf otrăvit, rosteşte în şoaptă bătrânul, rămas lângă uşă. De ani de zile otrava lucrează şi nu i s-a găsit leacul.

În ciuda căldurii înăbuşitoare din încăpere, sudoare de gheață. Uitase. Manea îi vorbise de săgeata tătarului şi el uitase, se simțise jignit de absența cneazului, de tăcerea oamenilor. Ar trebui să spună ceva, dar vorbele îi rămân în gât şi-l înăbuşă, ruşinea şi mila se luptă în el şi nu poate decât strânge în mâinile lui mari, fierbinți, mâna moartă care încearcă zadarnic să răspundă strângerii lui vinovate.

— Printr-o minune... mai sunt, gâfâie Tihomir. Am aşteptat... aşteptat...

— Tată, te rog, ai să te faci bine. Eşti mai în putere...

Fata se uită rugător la Negru, încearcă să-l convingă.

— Stanca, şopteşte muribundul. Hotarul...

— Acum sunt aici. Taci. Liniştește-te.

Cuvinte stângace, reci. Ar fi nevoie de o lavă de cuvinte al căror clocot să împresoare trupul vlăguit, flăcări de cuvinte în stare să-l pătrundă şi să alunge aburul înghețat care i-a prins inima. Neputincios, Negru se întoarce spre bătrânul uscățiv care l-a adus aici şi îşi pleacă acum fruntea, împreunând mâinile pentru rugăciune.

— Nu-ți cer... să juri, şuieră Tihomir. Mi-ai dat mâna. Ai... un fiu.

Stanca îşi îngroapă hohotul în palme şi umerii îi zvâcnesc, tăcerea bătrânului din dreptul uşii a căpătat brusc greutate, Negru o simte apăsându-i umerii.

Stanca? nici n-am văzut-o, n-am apucat să mă uit la ea şi chiar dacă, Vlaicu...

— Înțelege, geme Tihomir. Aşa... nu pot... să mor...

Popa bolboroseşte ridicând în jurul lui pereți de rugăciune pe după care încearcă să se ascundă. Aerul miroase a suferință şi Negru tresare când privirile îi întâlnesc privirile bătrânului încercând să citească în el, mă cântăreşte întrebându-se cu ce gânduri am venit şi cine sunt, de câtă încredere mă pot învrednici, totul atârnă de răspunsul dat pe patul de moarte cneazului care şi-a amânat sfârşitul pentru a-l afla, Vlaicu, moartea, şi dintr-odată spaima, fața lui Tihomir e fața lui Vlaicu aşa cum i s-a arătat în peşteră, bătrân, neînduplecat şi trist. E un semn într-asta, Negru e prea tulburat pentru a-l desluşi, prea îngrozit, am ales odată pentru Vlaicu şi acum, din nou, am ştiut ce-l aşteaptă şi am primit în numele lui pentru ca iarăşi, aici, să-l osândesc la fața lui Tihomir, semnul e limpede, dacă nu mă învoiesc, Vlaicu nu va ajunge să îmbrace cămaşa morții, nu va ajunge nimic.

— Cheamă-l, porunceşte fără să-şi ia privirile de la cel în care anii îl vor schimba pe tânărul neştiutor aşteptând afară, iar bătrânul nu are nevoie de desluşiri, se pleacă, iese.

Stanca îşi smulge fața din palme şi-şi îndreaptă trupul şi-i gata să strige, dar Negru zâmbeşte neaşteptat şi fata se tulbură, până şi fruntea i s-a înroşit şi bărbia îi tremură. M-am temut degeaba, e frumoasă, descoperă Negru admirând ovalul smead, spart de ochii neverosimil de albaştri. O undă dintr-o depărtare apusă, Maria, o altă Marie pentru un alt Negru, clopote, cununi, se agață de amintire pentru ca fețele tinere să

alunge blestemul feţelor pârjolite ale viitorului, ştie, dar trebuie să se agaţe de ceva.

— Nu pot să mor, rosteşte sfâşietor de limpede Tihomir cerşind de la el ultima dezlegare şi clopotele nunţii, clopotele morţii îl ameţesc.

Un zăngănit de pinteni în tindă.

— Feciorul meu Vlaicu, vesteşte înăbuşit Negru.

N-a întors capul. *Ia pe fiul tău, pe singurul tău fiu, acela pe care îl iubeşti... şi adu-l acolo jertfă...* Cuvintele bătrâne răsăriseră în el de parcă aşteptau într-un ungher nebănuit, a fost doar o încercare cumplită, berbecul s-a ivit în ultima clipă şi fapta neomenească n-a avut loc, din nou amăgirea, şi totul se petrece într-o încăpere cotropită de moarte, ochii lui Tihomir învie, mâinile-i tremură şi se întind spre tânărul rămas în prag, năucit de priveliştea neaşteptată. Încet, Negru se apropie, îl aduce lângă pat. Mai pot opri timpul. O vorbă, un gest. Mâna lui Vlaicu în mâinile de ceară.

— Stanca, porunceşte Tihomir, iar când fata îşi lasă palma în palma lui împreună mâinile tinerilor care se privesc scurt, sfios şi lacom.

În jurul lor zidurile se năruie şi amândoi ţâşnesc într-un cer neexplorat în care se descoperă cu o nelinişte încă temătoare, îndată copleşită de speranţă, dar a fost doar o clipă, mâinile se depărtează şi ei se regăsesc străini lângă patul pe care trăsăturile subţiate de suferinţă ale cneazului se moaie, îndulcite de împlinirea îndelungatei sale aşteptări. Braţul i-a căzut, capul se prăvale pe pernă.

Peste rugăciunea popii a cărui bolboroseală capătă dintr-odată putere răsună hohotele Stancăi, prăbuşită lângă trupul dăruit odihnei şi scâncetul înăbuşit al

bătrânului, firav ca un plâns de copil. De parcă s-ar recunoaşte acum şi el în chipul adormitului, Vlaicu se trage cu un pas îndărăt. Negru se pleacă şi închide ochii împăcatului cneaz Tihomir.

Cerul s-a întunecat în ziua înmormântării şi carul de foc al profetului a cutreierat cu vuiet mare vămile văzduhului. Tunetul neîntrerupt zguduia pământul până în temeliile pietrelor cele mai ascunse, un vânt cu ascuțiș de sabie dobora copacii şi îngheța sufletele. Când lespedea fumurie a pecetluit groapa s-a curmat vântoasa şi umbra cneazului de la Argeş şi-a aflat odihna. În cheagul de tăcere prăbuşit peste lume s-au deschis zăgazurile cerului şi munți de apă s-au năruit, ropotind.

La praznic s-a mâncat şi s-a băut sub acoperişuri improvizate, dar se aflau acolo cnejii ținuturilor dintre Carpați şi Dunăre şi, fiecare socotindu-se dator lui Tihomir cu câte o amintire, Negru n-a aflat numai amănunte ale bănuitelor lupte purtate de răposat împotriva hoardelor tătăreşti sau cumane, dar şi unele, cunoscute din auzite, ale bătăliilor împotriva craiului ungur, ca şi altele, neştiute, din cele duse cu țarul de la Vidin. Fiecare început de înjghebare la Argeş fusese pândit, amenințat, lovit din toate laturile, anii lui Tihomir se socoteau în nesomn şi grijă şi înfruntare şi, dacă-i numărai bine, pe cei mai mulți îi risipise călare, fiindu-i scris să vadă mai multe prăpăduri decât ospețe şi să tragă mai des în piept fumul incendiilor decât cel suind din cădelnițe. Şi asta din tinerețe, când îl însoțise pe slăvitul cneaz Seneslau, aşa cum destui dintre cei de față şi de o seamă cu el îşi însoțiseră părinții pentru a

întări oastea voievodului din Litua, nevoit să facă față magistrului Gheorghe, purtătorul de paloş al craiului Ladislau al IV-lea Cumanul.

Împovărați de ani, cnejii întinereau amintindu-şi prima bătălie eare-i unise şi ai cărei fiori de exaltare şi spaimă trăiau în ei mai viu decât încercările anilor de mai târziu, înceţoşate de simțuri tocite. Atunci Litovoi căzuse în luptă şi fratele său Bărbat fusese prins, dar oastea craiului se trăsese peste munți cu pierderi pe care n-avea să le uite multă vreme şi cnejii nu pregetaseră să pună mână de la mână, împlinind suma plătită Cumanului drept răscumpărare pentru Bărbat, ajutat astfel să-şi redobândească moşia. Negru aminti că era încă nevârstnic atunci, dar că şi bătrânul său, cneazul Toader, se unise cu Litovoi şi Bărbat, iar cnejii, mărturisind că ştiau, îşi plecară ulcelele şi vărsară vin pentru sufletele luptătorilor demult trecuți la loc de verdeață.

— Am fost oameni, oftă Drag, cneazul de la Bucov, iar cei înghesuiți sub umbrar se posomorâră, deşi feciorii lor pisau pământul cu cizmele şi se foiau pe bănci încercând să atragă privirile, ca unii ce socoteau că venise vremea să se vadă că noi oameni apucaseră să se ridice.

Nu-i fu greu lui Negru să se recunoască în ei, aşa cum fusese când visele de glorie cavalerească nu-i îngăduiau să adoarmă şi fapta răsunătoare spre care tindea îl aştepta pe câmpuri de luptă îndepărtate, dincolo de care lâncezeau prințese captive, nici să înțeleagă mila trufaşă cu care priveau spre bătrânii lipsiți de viitor, agățându-se de amintiri pe care nici brațele vlăguite, nici mintea

slăbită nu le mai puteau învia. Mândri de tuleiele care începeau să le umbrească buzele, tinerii mai credeau că lumea începea cu ei, dar batjocorirea mândriei şi încrederii lor ar fi fost greşeală şi neghiobie. De aceea, întâlnind privirile lacome ale cneazului Dragomir, ajuns în fruntea seliştei sale de pescari pentru ca tatăl i se înecase cu o lună în urmă, când gheaţa lacului Snagov se spărsese sub el, Negru zâmbi tăcut.

Mâna dreaptă a răposatului Tihomir, Stoica, bătrânul care-l întâmpinase la Argeş, îi împărtăşise câte se cuvenea să ştie despre fiecare dintre cnejii sosiţi să-i petreacă stăpânul pe ultimul drum. Dacă nerăbdarea celorlalţi tineri se lovea de înţeleapta pregetare a bătrânilor deţinători ai puterii, Dragomir căpătase frâu liber şi se pomenise căpetenia celor de-o vârstă cu el.

— *Sunteţi* oameni, spuse răspicat Negru răspunzându-i lui Drag, iar dacă feţele vi-s arse, flacăra faptei a trecut peste ele. Cândva au fost neprihănite ca feţele feciorilor voştri, dar feţele lor vor purta şi ele semnul focului şi vor fi ca feţele voastre.

Toţi îl priveau acum, şi Vlaicu, al cărui chip avea să fie chipul lui Tihomir. În ziua leşioasă ploua întruna.

— Vremurile lui Litovoi şi Bărbat, rosti Drag. Dacă Han-Tătar, sau craiul, sau ţarul, sau altă primejdie se ridică mâine...

— Nu de năvale am dus lipsă, îi taie vorba Vâlcu, cneazul care-şi lăsase braţul pe un câmp de luptă.

— Nicidecum, întări Drag. Şi fiecăreia i-am făcut faţă de unul singur. Dar vine o vreme când singur nu mai poţi dovedi.

— Anii, rănile... încuviinţă Vâlcu.

În tăcerea înţelegătoare a celorlalţi Drag vorbi însă mai

departe:

— Sunt cel mai bătrân. Nu numai la ani mă gândesc, şi nici numai la răni. Dragomir e tânăr şi cu toții avem feciori.

— Înțeleaptă vorbă, izbucni cneazul de la Snagov, dar când privirile se îndreptară spre el se fâstâci şi pete roşii îi răsăriră pe față.

— Înțeleptul se uită îndărăt ca să priceapă ce-l aşteaptă, urmă Drag. Şi ne aşteaptă înfruntări pe lângă care ciocnirile de până acum pălesc. Priviți în jur. Tot mai multă putere se adună în câte un pumn în Ungaria, Serbia, Bulgaria, până şi cumanii nu mai sunt cei de pe vremuri... Putea-vom ține piept unor oşti bine întocmite, când unul când altul dintre noi? Până şi în vreme de pace, atâta cât ne-o fi dată, cum să păzim liniştea aratului şi semănatului şi culesului, liniştea păşunatului şi a stânelor, a femeilor şi a copiilor, dacă trăim cu teama că ziua de mâine ne poate spulbera bruma de agoniseală? Cine zideşte pe nisip?

— Suntem în mâna Celui-de-sus, şopti cneazul Ioan şi obrajii lui roşii, parcă jupuiți de piele, tremurară când îşi clătină capul.

— Ajută-te ca Domnul să te ajute, îi întoarse însă Drag vorba. Tot nu pricepeți de ce pomenesc de vremile lui Litovoi-Vodă?

Pricepeau bătrânii şi pricepeau până şi tinerii care se țineau drepți, legănându-şi umerii, dar toți îşi furau cu coada ochilor vecinii, pândindu-i, şi niciunul nu se încumeta să deschidă vorba de teamă să nu le netezească drumul.

— Ca în vremea slăvitului Litovoi, să ne unim, sparse Negru gheața, şi nu pentru a face față unei primejdii, ci

tuturor, şi nu vremelnic, ci pentru totdeauna. E timpul ca țara să ne răsară alături de țările pământului, că dacă nu vom fi acum, nu vom mai fi în veci.

Apucase taurul de coarne şi, stânjeniți, cnejii îşi plecară privirile. Pe de o parte, fiecare cumpănea îndreptățirile pe care le avea de a uni el cnezatele, pe de alta se gândea la inevitabilele ciuntiri ale libertății pe care le implica unirea sub porunca altuia. Bătrânii îşi treceau palmele peste fețe şi se trăgeau de bărbi, năduşeau şi răsuflările li se auzeau, grele, în vreme ce tinerii şuşoteau în jurul lui Dragomir, pe chipul căruia stăruia un zâmbet nehotărât.

— Cum să alegi? oftă Drag izbind cu pumnul în masă şi tot Negru vorbi din nou, cu grija de a nu nemulțumi pe nimeni.

— Se înțelege că alegerea nu-l poate ocoli pe niciunul dintre cneji. Bătrânii au de partea lor înțelepciunea şi brațele tinerilor, tinerii se bizuie pe înflăcărare şi pe sfatul bătrânilor.

— Vorbe cuminți, băgă de seamă Drag. Şi atunci?

— Mâine, în zori, două încercări să ne arate alesul. Una pe măsura oamenilor, a doua luminând voința cerului.

O furtună de glasuri pătimaşe, bănuitoare, clocot de speranțe şi nedumeriri, de amenințări şi rugăminți, nimeni nu se mai putea înțelege în larma cuvintelor, pintenilor, băncilor mişcate şi scaunelor izbite de perete, iar Negru, singur nemişcat şi tăcut, în ochi cu tristețe. Până şi Vlaicu se amestecase în ceata tinerilor, unde da din mâini fără a izbuti să se facă auzit.

Într-un târziu, cnejii se regăsiră. Unul câte unul îşi reluau locurile, stânjeniți de privirile celui pe care

Tihomir îl chemase să-i urmeze la Argeş.

— Două încercări ai spus, cneazule, reluă vorba Drag trădând cât de zadarnică fusese vânzoleala de adineauri, la capătul căreia se vedeau cu toţii nevoiţi să se întoarcă la vorbele care le stârniseră şi la cel care le rostise.

— Dacă ştie careva încercări mai potrivite şi mai drepte, să le înfăţişeze. Gândesc să facem aşa.

Şi Negru dădu în vileag cele două încercări. Zarva se potoli de astă dată mult mai repede, fie pentru că oboseala îşi spunea cuvântul, fie pentru că mulţi socoteau că puteau triumfa, fie chiar şi pentru că altora încercările li se păreau nimerite şi nu aveau de propus altele, mai bune.

Jurând să recunoască alegerea de a doua zi aşa cum aveau s-o hotărască puterea omenească şi voinţa cerului, cnejii se despărţiră. Unii îşi petrecură noaptea în rugăciuni, alţii chibzuiră cum să iasă învingători şi se sfătuiră cu prietenii. Câţiva se hotărâră să se culce. Negru se afla printre ei.

Ploaia încetase. Sub cerul sfâşietor de albastru, din ierburi şi pământ suiau miresme, din Argeş, fuioare de ceţuri. O zi de început, îşi spuse Negru plimbându-şi privirile peste curtea lui Tihomir înţesată de oameni, după cum înţesată era şi pădurea din jur de mulţimea celor dornici să fie de faţă la întrecerea vestiţilor cneji pe care şi-i arătau unii altora, punând rămăşaguri după cum li se dusese faima isteţimii, a puterii sau a norocului. Nu puţini, dealtfel, îi cunoşteau mai mult decât din auzite, fie că aveau neamuri în selişti depărtate, fie că drumurile negoţului îi purtaseră şi pe la curţile lor, fie că avuseseră prilejul să-i întâlnească în

vreuna dintre ciocnirile cu tătarii. Sosind la înmormântarea lui Tihomir cu câte o ceată de luptători, nu numai pentru că nu erau oameni de rând, dar şi pentru că drumurile rămâneau nesigure, cnejii aveau fiecare susținători, până şi Negru, cel mai necunoscut, căci pribegii din Poienile-Văii nu osteneau să-l ridice în slavă.

Acum, falnici în straiele de luptă care le erau totodată straie de ceremonie, cnejii se înşiraseră în fața casei lui Tihomir şi, dacă unii purtau cămaşă de zale şi alții pieptare de piele, unii coifuri şi alții căciuli, scuturile fiecăruia înfățişau tamgale cu păsări şi fiare, spadele le erau amenințătoare deopotrivă, pintenii le zuruiau la fel pe brâul întărit cu piatră de râu ce da ocol casei şi chipurile le erau de nepătruns, buzele strânse, privirile ațintite peste capetele oamenilor, aşa cum mulți se şi aflau sau aveau să fie înfățişați pe pereții sfioaselor ctitorii din seliştile lor, pe care înverşunarea veacurilor nu le va cruța.

Curând popa Eftimie de la Argeş şi popa Daniil se iviră în odăjdii strălucind modest, replică depărtată şi înduioşătoare a fastului cu care clerul Sfintei Sofii concura pompa imperială, şi ele nu părură mai puțin somptuoase printre ițari şi cojoace decât veşmintele patriarhale în preajma brocartelor opulenților dregători ai Bizanțului. Se făcu tăcere. Apoi glasurile preoților tremurară împreună şi în contratimp, iar cnejii jurară pe evanghelii să se supună celui pe care întrecerile aveau să-l înalțe Domn, stăpânitor a toată Țara Românească.

Nu sufla o boare, nu se clintea o frunză. Drag de la Bucov, cel mai bătrân, urcă încet treptele de piatră veche ale casei lui Tihomir şi înstrună o săgeată în arcul

răposatului. După el, de la bătrâni şi până la trufaşul cneaz de la Snagov, îşi încercară puterile toţi cnejii, chiar Vâlcu cel cu braţul stâng lipsă, ajutat de feciorul care-i ţinea arcul. Negru, ca gazdă, rămase cel din urmă. Şi urmărind zborul săgeţilor, ascultând murmurele care se umflau la plecarea fiecăreia şi iar se potoleau, nu-l încercară nelinişti. Se afla acolo unde destinul îi dăduse întâlnire şi aştepta hotărârea destinului.

Poate că alegerea întrecerilor nu fusese întâmplătoare şi nici faptul că el le gândise, dar dacă destinul îşi şi spusese cuvântul – şi nu acolo, în adunarea cnejilor, ci cu ani înainte, încă de pe când băiatul neştiutor pândea din fagul copilăriei tabăra balaurului Maniac – întrecerile şi scornitorul lor, oricare ar fi fost, nu aveau mai multă însemnătate decât locul sau lipsa unui copac într-o pădure. Iar dacă destinul şovăia încă, întrecerile îi îngăduiau să-l afle pe cel mai vrednic.

Maria se instalase la fereastră, îi simţea între umeri privirile ca şi când l-ar fi atins cu două degete, dar nu se întoarse. Impasibil, înregistră tulburarea sau încrederea cu care cnejii apucau arcul. Săgeţile se avântau, multe se înfipseră în câte un trunchi, destule ţâşniră peste coroanele copacilor şi fură găsite anevoie. Palid, Dragomir trase şi el. Atunci se urni şi Negru.

Încălzit de mulţimea mâinilor care îl încordaseră, arcul lui Tihomir, păzit toată noaptea de cei doi preoţi pentru ca niciunul dintre cneji să nu-i cunoască bătaia, părea acum viu în mâna lui. Dar nu de o viaţă străină, când împinse lemnul cu podul palmei îl simţi crescut din carnea lui, parte din adevărul fiinţei sale şi străbătut de sângele pulsând în vinele lui. Arcul mă recunoaşte, îşi spuse, şi nu se miră, totul era firesc, felul cum trase

coarda şi cum se atinseră capetele arcului, cum îşi ţinu răsuflarea, şuierul săgeţii în albastrul sfâşietor şi simţământul că inima i se smulge din piept ţâşnind în vârful săgeţii pentru a străbate o clipă încremenită, cu oameni şi soare şi copaci prinşi în rama veşniciei (numai eu îmi dau seama? se întrebă din nou ca în zilele iureşului care-i îngăduise să ajungă acolo), clipa nu se mai sfârşea, îşi simţea ochii arzând şi ar fi vrut să bată din pleoape, dar pleoapele îi erau de piatră, totul era piatră pe tărâmul veşniciei, până şi seva, până şi sângele, aşa fuseseră stanele din peştera unde mi-am privit urmaşii pe soclurile nemuririi, care din clipa asta începe, aici.

Pleoapele zvâcnesc şi urechile se destupă, mişcarea învie. Vlaicu. Întorcând capul, Negru întâlneşte zâmbetul din privirile Măriei. Oamenii strigă, îşi aruncă spre cer căciulile, cnejii îl înconjoară cu feţe bucuroase sau prefăcute (de pe acum?), dar săgeata încă n-a fost găsită, de unde ştiu cu toţii că eu? şi nimeni nu se îndoieşte, chiar Dragomir îşi pleacă fruntea înaintea mea.

— Săgeata n-a fost găsită, spune Negru.

— Cine ştie când au s-o găsească, răspunde Drag. Şi nici n-a fost săgeată, n-ai văzut?

— Dar ce a fost?

— Un fulger roşu, o dâră de foc.

O dâră de sânge. Inima. Dar inima nu i-a fost smulsă, o simte în stânga, bătând. Ceva mai tare? Poate. Pentru că, e limpede acum, n-a fost înşelat. Destinul a venit la întâlnire în capul scării cu trepte tocite de paşii lui Seneslau şi Tihomir. Am să le mut. La viitoarea casă, încă nu-i vine să spună domnească, şi tălpile mele au să

le moaie mai departe muchiile, şi tălpile lui Vlaicu şi tălpile feciorului lui, încă nenăscut.

Căutată ore în şir, săgeata a fost găsită către prânz, în trunchiul unei sălcii, la malul Argeşului. În jurul vârfului de fier lemnul se făcuse cărbune.

*

În poiană nu se aflau acum decât doi preoți şi cnejii, rânduiți în cerc. Glasurile pădurii răsunau în ei ca sub nişte bolți vii întețind foşnetele, zumzetul şi ciripitul, de parcă, ignorând mulțimea ascunsă printre trunchiuri şi ferecată în reculegere, pădurea ar fi ținut să se distanțeze de neliniştile oamenilor cărora nu le contesta dreptul de a o alege drept decor, dar în problemele cărora nu se simțea implicată. Atât de izbitor era contrastul dintre aşteptarea tensionată a oamenilor şi sfruntata nepăsare a pădurii încât Negru înțelese că ea *nu ştie încă,* nici vietățile ei, şi se miră. Soarta oamenilor şi soarta pădurii, a pământului şi apei nu era oare aceeaşi?

Atunci, stârnită parcă de mirarea lui, o pală de vânt înfioră pădurea. Foşnetele, zumzetul, chemările păsărilor răsunară cu puteri înzecite şi fiecare frunză zvâcni. Totul se linişti îndată, se linişti nefiresc, mai deplin decât liniştea şi, simțindu-se din nou împietrind, Negru înțelese că încă o clipă se desprindea din şiragul fără început şi fără sfârşit al unui timp de excepție, curgea, se prelingea închegând un alt strop de veşnicie peste bucata de lume pe care el se afla şi pentru că se afla acolo.

Apoi, în nemişcarea devenită lege, un punct se ivi. Neagră, pasărea vâslea în albăstrimea apelor cereşti, mai limpezi decât apele tuturor lacurilor de pe pământ,

venea dintr-un afund de nemăsurat, din locul unde numai soarele s-ar fi putut afla dacă n-ar fi prins să scapete pe drumul ce avea să-l ducă spre peşterile în care se trage peste noapte, acum o văzuseră toți ochii țepeni ridicați spre cer şi ea creştea imperceptibil, zbura încet sau depărtarea din care sosea era de necuprins cu mintea, dar poate că nu era decât o pasăre mică şi, chiar plutind peste capetele cnejilor nemişcați în poiană nu i-ar fi impresionat defel, o pasăre ca oricare alta, numai că prea străbătea o cale lungă, nevăzută, de la care nu se abătea, acum i se desluşea bătaia aripilor şi fiecare dintre cei care-i urmăreau zborul înțelegea că pasărea nu pornise la întâmplare şi mai înțelegea că de la ținta ei nimeni şi nimic n-o putea îndepărta. Să fie *el*? se întrebă Negru, dar nu putea şti şi nu ştiu nici când corbul ajunse deasupra poienii şi se roti o dată, de două ori, de trei ori pentru a i se lăsa lin pe umărul drept.

Timpul începu să curgă, pădurea foşni, zumzăi şi ciripi, uralele însă îi acoperiră glasurile când oamenii năvăliră în poiană.

— Trăiască Negru-Vodă, strigă bătrânul cneaz Drag şi, îngenunchind, sărută cel dintâi mâna alesului.

Pe rând, în uralele mulțimii, cnejii îi urmară pilda.

— Să ne trăieşti ani mulți, măria-ta, spuse Vâlcu.

— Să fii bun şi drept, spuse Ioan.

— Aminteşte-ți că din durere ai crescut, spuse Constantin.

— Fii paloş şi scut, spuse Dragomir.

Atunci corbul bătu din aripi jucând pe umărul voievodului şi din nou se ridică în văzduh dând ocol poienii, cerul se învăpăie şi începu să vălurească, în poiană nu se simțea nicio adiere deşi vânturi grozave se

stârniseră pesemne acolo unde pasărea se rotea şi cerul de purpură unduia ca un imens steag în mijlocul căruia corbul rămase cu aripile strânse şi capul întors de parcă asculta un glas sunând în văzduh, era uimitor cum nu se prăbuşea şi plutea peste capetele oamenilor fără să-şi desfacă aripile, dar toți îl văzură, recunoscând semnul de pe scutul voievodului se închinară noului steag desfăşurat pe cerul Argeşului şi înțeleseră că, dacă dobândise acolo cer nou, nici pământul n-avea să rămână mai departe aşa cum îl ştiau.

DOI

Mai târziu, spuse Negru, n-am timp, Maria se retrase închizând uşa şi, poruncind să se țină bucatele pe foc mic (au să scadă de tot, se mănâncă la curte mai rău ca la ultimul cneaz, pe apucate, niciodată nu ştii dinainte câți oameni rămân la masă, nici când au să mănânce), băgă de seamă din nou că timpul se schimbase grăbindu-şi curgerea, devenise capricios, rău, împotrivindu-se tuturor încercărilor ei de a extinde asupra întregii case rânduiala din beciuri şi cămări.

— Încă nu, răspunse întrebării mute a Stancăi, ale cărei priviri se ridicaseră de pe pânza pe care o împodobea cu arnici roşu.

Afară, nemişcate, frunzele decupate din foi de aramă păreau prinse cu migală pe scheletele copacilor negri, întocmai ca acasă. Mai gândea acasă simțindu-se străină între pereții de piatră ridicați în pripă, deşi se străduise să recreeze în noile încăperi, mai mari şi mai multe decât cele mistuite de flăcări înaintea plecării (sufletele faptelor zvârcolindu-se în flăcările gheenei, n-am altă casă, dar trebuia să şi-o spună de fiecare dată pentru că nu doar în somn rătăcea prin încăperile în care, recunoscând-o, lemnul o întâmpina cu trosnete mărunte, aici nu trosnea nimic, tăcerea pietrei, până şi duşumelele tăceau), ceva din primitoarea blândețe a casei vechi. În încăperea de sfat jilțul lui Negru amintea jilțurile aduse pe vremuri de la Orlea şi îi ceruse

zugravului care împodobea acum biserica domnească să înfăţişeze o vânătoare de mistreţi pe unul din pereţii înguşti ai sălii unde se aşezau la masă. Patul în care dormea alături de Negru semăna cu patul lor de nuntă şi era aşezat sub icoanele aduse de la Poienile-Văii, nu se despărţise de vasele şi tingirile de aramă, de farfuriile şi tăvile de cositor şi argint, cărora, atingându-le şi pe întuneric, le cunoştea greutatea şi forma. Dar, dacă printre ştergarele şi blidele smălţuite de pe pereţi cele de acasă se amestecau cu altele, născute la Argeş, încăperile lui Vlaicu nu mai păstrau aproape nicio amintire a locului de obârşie, Stanca simţind şi ea nevoia să se înconjoare cu lucrurile în mijlocul cărora crescuse. Şi, nu peste mult, feciorul ei şi al lui Vlaicu va deschide ochii spre tot ce se afla între pereţii casei domneşti şi toate vor fi cândva ale lui, deopotrivă.

— N-ai ostenit? întinde-te...

— A fost cuminte, zâmbi Stanca mângâindu-şi pântecul rotund ca o lume şi Maria se sili din nou să se încredinţeze că ea şi cu Vlaicu, dar parcă tot nu-i venea să creadă, se petrecuse atât de repede, nu apucase să se obişnuiască nici cu gândul strămutării şi se şi pomenise lângă ea cu o străină care şuşotea cu Vlaicu şi nu-şi lua ochii de la el, puţină ruşine ar fi vrut să-i spună neputându-i spune mai lasă-mi-l şi mie, dar nu se putea plânge, Stanca n-o înfrunta cu bună-ştiinţă, doar să-l fi lăsat pe băiat să mai răsufle şi să mai schimbe o vorbă şi cu maică-sa, prea îl desprinsese de ea făcându-l să se creadă bărbat când Maria ştia bine că singur nu era în stare să-şi aleagă nici cămaşa şi, dacă nu se îngrijea să-i spună că suflă un vânt rece, nu se pricepea să pună o lână pe el şi pornea călare ca un apucat şi se întorcea

tuşind, e slab de gât, aşa a fost de mic, dar acum cu cine să te poți înțelege, Stanca ce ştie, tot o copilă, dacă totul s-a petrecut atât de repede şi Negru tot cu n-am timp, n-am timp, silindu-l pe Vlaicu să se însoare, sărmanul, când alții mai zburdă ca nişte copii ce sunt şi mă şi mir cum s-a priceput, Doamne iartă-mă, ca mâine am să fiu bunică, nici n-am vârsta, dar Negru ne mână pe toți de parcă s-ar fi oprit zilele şi somnul nu mai e somn şi masa nu mai e masă, ca din pământ au crescut pereții ăştia de piatră, ce-i drept, a adus meşteri pricepuți şi zidurile cântă când te uiți de afară, brâie de piatră şi brâie de cărămidă, au înălțat casa şi biserica mai mari decât acasă, dar nu cât ar fi fost cu cale, casă domnească şi biserică domnească, măria-ta, dar el tot cu n-am timp, Marie, să le mai mărească şi Vlaicu când n-oi mai fi, fereşte Doamne, că mai mult n-a fost şi se pornea călare pe la cneji şi nici să povestească n-aveau răgaz şi se încuia cu Vlaicu, Drag şi Dobrotă şi apoi cădea frânt, dar de dormit dormea iepureşte, şi uite că s-au ridicat şi casa şi biserica, s-a făcut şi nunta, Vlaicu ne va da urmaş, şi Negru tot nu se potoleşte şi tot se plânge că n-are timp.

— Gata, spuse Vlaicu vârându-şi capul pe uşă. Prânzim degrabă şi apoi, îndată, pornim la drum.

Negru se înapoie pe seară. Dacă nu avusese răgazul să instituie un ceremonial de curte, nevăzându-i rostul nici nu se gândise la aşa ceva, vechile raporturi directe fiind întărite nu numai de puterea obişnuinței, ci şi de firea lui refractară la pompă şi ascunzişuri, nu mai călătorea totuşi de unul singur sau însoțit de o mică ceată, asemenea măruntului cneaz de la Poienile-Văii. Armurile

dobândite în lupta cu trimişii voievodului Apor şi care stârniseră admirația uimită a argeşenilor atunci când convoiul de dincolo de munți se oprise în fața lor erau purtate acum de flăcăii zdraveni alcătuind pâlcul de oaste al Domnului. Negru-Vodă călărea în fruntea oamenilor săi de fier, alaiul fiind deschis de purtătorul steagului. Mândru şi atent, cu capul întors, corbul veghea pe steag şi pe scuturi.

De ce, se întreba Negru lăsându-se în voia armăsarului pe drumul de întoarcere, în seara de toamnă, totul se sfârşise cu bine şi stăruia totuşi în el nemulțumirea cețoasă, ciuda pe care n-o înțelegea.

I se adusese la cunoştință că oamenii cnejilor Neagu şi Staicu se ciocniseră ajungând la vărsare de sânge şi, repezindu-se până la hotarul unde un moşneag mai zăcea cu țeasta zdrobită şi lumânarea la cap, aflase pricina care părea încurcată şi se reducea la dreptul de trecere al oamenilor lui Neagu pe pământul lui Staicu pentru a lua apă de la singura fântână săpată, cine ştie când şi de cine, în ținutul pietros, lipsit de apă. Făcuse dreptate. Dar plecase înciudat şi nemulțumit şi, întrebându-se de ce, revăzu multele drumuri făcute pentru cercetări şi judecăți, mai întâi bucuros că i se dădea prilejul să cunoască țara şi oamenii, apoi tot mai nemulțumit pe măsură ce se simțea hărțuit, tras în toate părțile şi luat de la rosturile domniei, nu întotdeauna limpezi, dintre care unul, întărirea tânărului voievodat pentru a face față primejdiilor de toți ştiute, era însă limpede. Timpul, Doamne, cum fuge şi nu-mi lasă nici răgazul să chibzuiesc, poate că ciocnirea de azi a fost picătura care a umplut paharul şi mi-a deschis ochii. Într-adevăr, ştiind că puterea Domnului e acum mai

presus de puterea lor, cnejii au început să se poarte ca nişte juzi şi mă cheamă să fac dreptate, iar eu vin să țin scaun de judecată ca un cneaz care ajunge lesne la toate hotarele atunci când am în seamă o țară şi-mi risipesc bruma de vreme cu drumurile şi gâlcevile, învățătura domniei, iată, nimeni nu se naşte învățat.

— De azi înainte pricinile se judecă la curte, hotărî şi, de cum se auzi vorbind, înțelese că asemenea judecată cere înscrisuri, va avea nevoie de o cancelarie cu ştiutori de carte slavonească, latinească şi grecească, până şi Orhan va trebui să tălmăcească în şi din graiul cumanilor, mai sunt şi tătarii, ceața nemulțumirii se risipea făcând loc poftei aprige de înjghebare, totul trebuia făcut, gândit, nicio clipă nu-l încercă neliniştea şi spaima cu atât mai puțin, deşi nimeni nu-l îndruma şi ştia că ar putea să greşească, învățând din greşeli, desăvârşind în el şi pentru ceilalți chipul Domnului, era în toată ființa lui o foame de faptă, vechea mândrie şi nevoia de a o astâmpăra cheltuindu-se pentru visul şi nălucile care începuseră să trăiască.

Atunci, pe neaşteptate, îşi aminti de Cânde şi înțelepciunea lui. Şi trase adânc în piept aerul serii şi, chiuind, îşi îndemnă armăsarul la galop; cu o satisfacție încrâncenată, răzbunătoare, auzi din urmă tropotul ostaşilor ai căror cai se avântau şi ei în salturi repezi şi ritmul se precipită în el amețindu-l, răsuna copleşitor ca un răspuns al pământului la îndoielile mortului viu, ca o bubuitoare îndreptățire prefăcând drumul spre casă într-unul triumfal, străjuit de copacii sfinți de odăjdiile toamnei, pe care luneca strălucirea stelelor şi pulberea lunii, anume prinsă pe cer.

Aşa, istovit dar clocotind de o bucurie nerăbdătoare,

difuză, desprinsă de împrejurarea care o stârnise, se opri în dreptul porții şi cuprinse cu privirea zidurile crenelate la adăpostul cărora întrezărea siluetele ostaşilor, cele două turnuri străpunse de ocnițe. În liniştea serii, Argeşul fremăta. Poarta se deschise. Răsăreau slujitori cu facle.

Casa de piatră părea înfiptă acolo de când lumea. Deasupra beciurilor se aflau cămările, depozitele de arme şi unelte, de-a lungul catului cerdacul amintindu-l pe cel din Poienile-Văii era de piatră, dar mai larg şi înălțat pe stâlpi, de piatră şi ei. Totul fusese gândit în mai mare şi mai frumos, chenarele de piatră ale ferestrelor aveau frunze şi flori dăltuite cu suflet. Pietrele cu muchii teşite scoase din fața casei lui Tihomir fuseseră zidite alături de altele în noua scară, mai înaltă, ducând spre poarta cu arc ascuțit, peste care corbul veghea pe un scut de piatră.

Dobrotă, logofătul de taină, aştepta în capul scărilor. Şi Negru înțelese că se petrecuse ceva, nu pentru că Dobrotă îl aştepta acolo, ci pentru că din toată făptura lui se desprindea o stânjeneală neobişnuită, făcută din simțăminte potrivnice, teamă şi bucurie, pe care nu izbutea să le împace, după cum nu se hotăra să renunțe la unul pentru celălalt.

— Spune.

— O solie, măria-ta. Nimeni nu ştie. Nici Doamna... m-am gândit...

— Doamna?

Dobrotă îşi dădu capul pe spate. Şi, ca şi cum gestul l-ar fi despovărat de teamă, cu ochii în ochii lui Negru, rosti cu un blând reproş, dintr-o suflare:

— A sosit Cânde, măria-ta.

— E mort.

Cuvintele-i scăpaseră, dar o mână de fier îi apucase inima şi sângele îi fugi din obraji, întinse braţul şi apucă stâlpul de piatră, Cânde, de asta m-am gândit la el şi de asta bucuria, nici vorbă, Cânde e mort, nu pot primi un mort, totodată cineva striga şi-a dat seama, a venit prietenul, fratele, fiul rătăcitor, îşi izbi fruntea de stâlpul rece şi nu simţi nimic, glasurile se băteau în el, mort şi îngropat, mortul meu drag, noi doi am fi putut schimba lumea.

— ... împreună cu un cavaler străin, spunea Dobrotă. N-am ştiut cum e bine... în casa fie iertatului Tihomir...

Un fior de gheaţă. Bucuria se spulberă lăsându-l singur în beznă, nu mă învăţ minte. Întrebă:

— Cum îl cheamă?

— Un cavaler străin. N-am crezut...

— Nu el, se răsti Negru fără a-şi întoarce privirile spre Dobrotă, care bâigui din nou, înfricoşat:

— E Cânde, Doamne. Ce să întreb?

— Nu ştiu cine e, şopti Negru.

Îşi izbi fruntea de stâlp. Dobrotă păru că se micşorează, înghiţi în sec scoţând un sunet gâtuit. Apoi, tot în şoaptă, suflă:

— E el, aşa cum îl ştim...

Aşa cum îl ştim. Glasul, statura, privirea ochilor bulbucaţi... Un val de nerăbdare îl smulse de lângă stâlp, răsucindu-l cu tot trupul spre logofăt.

— El singur. În taină. Pe intrarea ferită, în încăperea de sfat.

Dobrotă se lumină la faţă, ar fi vrut să spună ceva dar îşi luă seama, se împiedică repezindu-se pe trepte în jos, îşi regăsi cumpătul, alergă spre poartă.

Prost bătrân, e în stare să şi plângă. Se simțea neaşteptat de uşor, Maria, gândurile i se îndreptau spre bucuria ei pentru a nu-şi mărturisi că aţâţarea lui nu era nici ea decât bucuria deghizată, încă neîncrezătoare şi înfricoşată de bănuiala că venise *celălalt,* cuvântul solie, nu, ce-o să spună Maria, se întoarcea la bucuria ei deşi o amâna şi nu-i îngăduia să se arunce de pe acum în braţele lui pentru că nu vroia să recunoască nevoia de a-l vedea, chiar dacă descoperea că omul Cânde murise, ştia că murise, trişa salvând nesperata bucurie a revederii şi se amăgea cu gândul că nu el îl căutase, Cânde venea de bunăvoie proclamând de partea cui fusese dreptatea şi Maria avea să plângă, desigur, lacrimi bune, dar dacă sosise *celălalt* Negru n-avea să-l vadă, da, nu-şi mai putea ascunde de ce voia să-l primească în taină şi înaintea Măriei, dacă îl vedea ea şi afla *cine* era îi răpea pentru totdeauna posibilitatea de a-l mai primi, trişa, ştia că trişează şi nu-şi putea înfrâna bucuria nerăbdătoare de a da ochii cu prietenul de o viaţă, fie şi cu preţul unei ultime rupturi. Mai fusese una, tot ultima. Zâmbi şiret, vinovat, cum nu mai zâmbise de foarte multă vreme, întinerit de simpla evocare a lui Cânde, se strecură în casă pe uşa de taină, străbătu culoarul şi se ascunse în încăperea de sfat, copilărindu-se, nevenindu-i să creadă că se copilăreşte şi fremătând fericit, liber.

Îngrijorat deodată, cercetă încăperea în care ardeau două lumânări groase înfipte în sfeşnice înalte, se sili s-o privească străin, cu ochii lui Cânde şi simți cât de reci erau pereții lipsiți de căldura vorbelor şi anilor, cât de țepene lavițele înşirate de-a lungul lor, singur jilțul evoca vremile taifasurilor de altădată, deşi le surghiunea într-o

lume apusă, amintind de cel de la Orlea, era un altul, după cum alta era vatra în care focul fusese aprins cu tăciunii aduşi din Poienile-Văii. Totul e nou, frate, dar *este* şi e puternic, asta am vrut, să fim... Măsurând încăperea cu paşi mari se opri în dreptul uşii. Paşii se auzeau, într-adevăr? Teama stupidă că putea fi surprins pândind îl zvârli, după o scurtă şovăială, în jilț. Dar nu venea nimeni. Mai trase un timp cu urechea, apoi se sili să nu se gândească la nimic.

Casa era tăcută, ştiau că s-a înapoiat, dar se obişnuiseră cu toții să aştepte până îi chema, chiar şi Maria, cât de departe rămăsese felul de viață de dincolo, apropierile fireşti, fac ce fac şi mă duc cu gândul în urmă ca şi cum, fără să vreau, aş căuta punți către anii de atunci şi către Cânde, nu fără să vreau, mint, mă mint şi-mi îngădui minciuna, jocul cu minciuna, cu focul, dar ştia că e pentru ultima dată şi o undă de tristețe începu să-l învăluie pătrunzând până la bucuria care se întunecă pe nesimțite ca fața unui lac cucerită de umbrele norilor şi, descoperind farmecul melancoliei, stare molcomă cu care nu era obişnuit şi căreia îi cedă surprins, nu se mai gândi, într-adevăr, la nimic. Toropit, rămase cu privirile în gol, nu-şi simțea trupul, nu mai era nici măcar aşteptare.

Îndată sau mult mai târziu, bătaia în uşă, Dobrotă se uită în încăpere, se trase într-o parte şi, după ce Cânde intră, închise uşa, pe dinafară. Flacăra lumânărilor se zbătu. În penumbra blândă şi neaşteptat de îngăduitoare a lâncedei sale melancolii, Negru abia tresări. De peste ani, lung şi absent, privi fața rotundă, barba aproape albă, oare tot nu pot crede că e aici, de ce atâta linişte, nici nu-mi vine să mă mişc şi privesc doar,

pipăi cu privirile, nici măcar lacom, de ce.

— Domnul Țării Româneşti, spuse atunci Cânde vorbind rar şi glasul lui subțire, cel din totdeauna, nepotrivit cu făptura mătăhăloasă, nu destrămă vraja, dimpotrivă, şi n-o destrămă nici când bărbatul îşi duse dreapta la inimă şi se plecă, adăugând cu iscusit amestec de gravitate şi glumă: Maria-ta...

Dar Negru asculta glasul mai mult decât cuvintele şi nu dădu semn că doreşte să aleagă între tonul ceremonios şi cel ironic. Detaşat, se uită la mantia de preț şi la cizmele roşii ale celui oprit în dreptul uşii, neschimbat şi atât de altul încât nu-i putea dărui decât tristețe, ca şi cum i-ar fi stat dinainte doar chipul zugrăvit al lui Cânde, o amintire. Nu simți că şi celălalt îl cerceta cu aceeaşi luare-aminte şi că pe niciunul nu-l supăra răgazul de nemişcare şi tăcere de care aveau deopotrivă nevoie. Ceea ce trecea de la unul la altul ținea de trecut, frânturi de întâmplări, imagini, cuvinte, simpla lor evocare mută estompând asprimea pereților de piatră ai unui timp în care, fără s-o spună, întârziau să se întoarcă. Ornice nevăzute înviau în ei bătaia unor ore apuse, încă fierbinți. Doar moartea avea să le ucidă pentru totdeauna, dar ei erau vii şi, față în față, măsurând tot ce însemnau dincolo de vorbă şi uitare, comunicară în tăcere.

Omul în mantie roşie oftă şi piatra cenuşie a pereților îi încercui brusc, silindu-i să se afle aşa cum amânaseră să se descopere.

— Cine eşti? şopti Negru fără a se clinti în jilț şi agățându-se încă de o imposibilă speranță, nemirându-se totuşi când celălalt răspunse, tot în şoaptă:

— Cânde a murit... şi l-ai îngropat... măria-ta. Sunt

comitele Kendeffy, trimisul voievodului Ladislau Apor al Ardealului.

Poarta de fier, prea repede s-a închis între noi, nici n-am apucat să ne îmbrățișăm. Şi n-o să ne mai îmbrățișăm niciodată. Cânde... n-a mai rămas loc pentru nimic, nici măcar pentru păreri de rău. Haină mincinoasă, tristețea. Sfâşiată, ne-a căzut la picioare şi suntem ce suntem. Dezmițind cuvintele pe care le rostea, glasul lui Negru se înalță tăios:

— Prea bine. Pofteşte, comite.

Dar abia avu vreme celălalt să se depărteze de uşă, abia se aşează pe laviță că, îndelung ținută departe, alungată, noaptea răfuielii de la Orlea răbufni sălbatic, împroşcând ură şi triumf. Aplecându-se în jilț, Negru izbucni cu o violență care pulverizează răceala protocolară:

— Ei bine, de partea cui a fost atunci dreptatea?

— Atunci? De partea lui Negru şi a lui Cânde.

Nu-i trebuise timp de gândire, răspunsul sosea firesc, ochii uşor bulbucați priveau drept în ochii lui Negru.

— Vorbe! Moară de vorbe... Eşti în stare să spui că şi astăzi dreptatea e deopotrivă a Domnului şi a comitelui, aşa-i?

Limbile flăcărilor se răsuceau. Omul în mantie roşie nu ridică glasul.

— Dacă Domnul i-ar îngădui comitelui să-i vorbească precum un cneaz pe vremuri, altui cneaz... Ai aflat o ieşire la care nu mă gândisem, Corbule. Dar nu ne puteam pribegi cu toții, şi la asta nu te-ai gândit.

Netulburat, Cânde se lasă pe spate, sprijinindu-se de perete.

— Nu te-ai înşelat niciodată, nu? Atunci priveşte în jur, se înverşună Negru, dar totul se schimbase,

ticălosul se pricepuse să-i mute din nou în trecut şi într-o străfulgerare îşi dădu seama că ține la Cânde mai mult decât bănuia, mai mult decât ținea celălalt la el, fusese de ajuns să-i vorbească pentru ca mânia să se descarce, şovăind încercă s-o recheme, zadarnic, îşi simți gura amară, bine, nici mânie, nici ură, şi spuse cu patimă: Avem o țară, Ursule. A noastră.

— De asta am venit, vorbi simplu Cânde, dar Negru sări în picioare.

— Cu solie de la Apor?... apoi, măsurând încăperea cu paşi repezi: Nepoții tăi vor ridica sabia împotriva nepoților mei. Mai făcu trei paşi, se opri, întrebă peste umăr: Ana ?

— Măritată. Şi am un nepot... Nu ştiu ce au să-mi facă nepoții, Negrule, măria-ta, ştiu doar ce fac eu. Cneazul de la Orlea n-a murit de tot, aşa cum ai crezut, nici nu s-a schimbat în comite cu mantie roşie numai pentru a-şi scăpa averea.

— Să pierdem ceva, ca să păstrăm ce-i mai de preț...N-am uitat, nu te teme. Ce-a fost pentru tine mai de preț?

Oftând, Cânde îşi trecu degetele prin barbă.

— Nu-s toți oamenii la fel, vezi tu. De când te ştiu te-ai zbuciumat cu vorba şi cu fapta. Atunci, de mult, te-ai prăvălit asupra lui Maniac şi l-ai răpus.

— Îți pare rău, comite?

— Partea mea a fost planul care ne-a ajutat să scăpăm cu fața curată, aminti Cânde cu o răbdare netulburată. Acum ai izbutit ce n-a cutezat nimeni, poate numai tu puteai face ce ai făcut. Dar primejdiile n-au fost înlăturate, Negrule, şi ele sunt pe măsura faptei.

— Şi ai venit să mă ajuți? năpădit de o speranță încă neîncrezătoare se opri brusc, dar adăugă cu dispreț: Din

partea lui Apor?

— Nepătrunse sunt căile Domnului...

Cânde zâmbi, era prima dată că zâmbea de când pătrunsese în încăpere şi zâmbiră pereţii de piatră, luminările în sfeşnicele lor înalte, până şi jilţul zâmbi.

— Spune, se domoli Negru ca prin farmec aşezându-se pe laviţă, nici nu-şi dădu seama că se aşezase, totul era ca pe vremuri, mai putea fi ca pe vremuri, şi faptul că şedeau alături îl răscoli într-atât încât nici nu auzi primele cuvinte ale lui Cânde.

— ... dar toate astea le ştii. Acum magistrul Ugrin l-a prins în mreji pe Otto, fiul lui Venceslas de Boemia, un bavarez tinerel şi plin de fumuri, pe care şi-a pus în minte să-l înalţe pe scaunul lui Andrei Veneţianul ca să dobândească în schimb, de la el, Ardealul. Otto s-a grăbit să-şi spună rege al Ungariei, Cumaniei, Bulgariei şi aşa mai departe, a intrat în Ardeal pe la Seghedin dobândind sprijin din partea episcopului de Cenad, a dat un privilegiu cistercienilor de la Cârţa şi, făgăduind nobililor marea cu sarea, ajutat de saşi, ajunge la Bistriţa. Aici se loveşte însă de Apor al nostru, care pune mâna pe Otto şi-l înlătură pe Ugrin făcându-şi socoteala să-l folosească el pe bavarez pentru a-şi împlini vechiul vis de a rupe Ardealul de Ungaria şi a se proclama rege al Ardealului. Aşa că-l ţine pe Otto în cetatea lui de pe Târnave, cerându-i să se însoare cu fie-sa dacă vrea să se mai bucure de libertate şi să ajungă pe tron. Ca socru al regelui Ungariei, pricepi, se şi vede nu numai regele Ardealului, dar şi domnind în locul lui Otto, care va purta coroana Sfântului Ştefan fără a cuteza să-i iasă din cuvânt.

Cânde se opri să-şi tragă sufletul sau numai pentru a

stârni şi mai mult curiozitatea lui Negru, care îl zori să urmeze:

— Şi?

— Şi aici se încurcă ițele, că Otto nu s-a învoit nici în ruptul capului să se însoare cu fiica lui Apor, fie că fumurile îl făceau să țintească mai sus, fie că l-a speriat jupânița, cam boccie, rămână vorba între noi... Apor a amenințat că îl ține închis până la sfârşitul zilelor, Otto nu s-a lăsat înduplecat şi, până la urmă, de teamă să nu iasă cu totul din joc, voievodul a fost nevoit să se dea de partea lui Carol-Robert Napoletanul, care râvneşte şi el coroana. Dar acum nu mai ştia cum să se descurce cu Otto... Să-l țină mai departe lângă el, s-ar supăra Carol-Robert. Să i-l dea în mână, s-ar lipsi de o armă care mai poate sluji, dat fiind sprijinul de care Otto s-a bucurat, dacă viitorul rege nu s-ar învoi să-l întărească măcar voievod al Ardealului...

— Atunci vine un comite cu mantie roşie...

— He-he, nechează subțire Cânde, vine, deşi, la drept vorbind, întâmplarea face să se şi afle acolo, cu niscai treburi de ale lui. Vine aşadar şi-i spune lui Apor: „Te văd muncit de gânduri, măria-ta, deschide-ți inima şi primeşte sfatul unui om de credință, mă şti doar, nu degeaba mi-ai dat comitatul Hațegului... „

— Al Hațegului? tresări Negru, dar Cânde trecu repede peste strigătul lui.

— Asta-i altă poveste, Corbule, măria-ta, lasă-mă s-o sfârşesc pe cea începută, că altfel nu ne mai înțelegem... Stă Apor şi cumpăneşte şi se trage de barbă, până la urmă se hotărăşte şi ia taurul de coarne. Comite, aşa şi aşa, uite povestea cu Otto şi Carol-Robert, învață-mă ce să fac. Şi comitele îl învață arătând că nu-i rămâne

decât o singură ieşire, să se descotorosească de Otto fără să-l scape din mână, să se cheme că Otto a izbutit să fugă nu se ştie unde şi, în fapt, să-l poată înfăţişa la nevoie.

Negru se încruntă.

— Nu cumva... străinul cu care ai venit...?

— E Otto ţâfnosul, întocmai. Stai, adăugă văzând că Negru se trage de lângă el şi-l priveşte din nou aspru şi bănuitor, nu mi-a fost uşor să-l fac pe Apor să ţi-l încredinţeze, cneazul Basarab e trădător şi rebel, striga, mi-a ucis oamenii şi nici episcopul nu uită că un frate dominican... Dar, până la urmă, l-am făcut să înţeleagă că Otto nu va fi ţinut la curtea cneazului rebel, ci a Domnului Ţării Româneşti.

— Şi s-a învoit?

— În politică uiţi ce vrei şi-ţi aminteşti ce se cuvine. Cneazul rebel nu-i poate fi de niciun folos, dar de sprijinul Domnului va avea, fără doar şi poate, nevoie. Împotriva craiului. După cum de sprijin împotriva craiului, oricare ar fi purtătorul coroanei, va avea şi Domnul nevoie. Nu uita că până şi nepricopsitul de Otto n-a şovăit să se boteze rege al Cumaniei...

— Cumania nu mai este.

— Strâns cu uşa, voievodul Ardealului e gata acum să recunoască întemeierea Ţării Româneşti. Nu ştiu dacă Apor va mai ajunge vreodată regele neîncoronat al Ungariei, la umbra lui Otto, dar chiar dacă izbuteşte Carol-Robert să se încoroneze, nu te va recunoaşte decât de nevoie. Apor şi Otto sunt armele tale. Prin ei intri în jocul cel mare al politicii şi iată de ce îl ajut pe Apor şi de ce mă aflu aici, cneaz de Orlea sub mantie de comite, încheie Cânde întorcându-şi ochii bulbucaţi spre Negru.

Dar prea se întâmplaseră multe într-o singură zi, tot ce descoperise cu prilejul judecării pricinii dintre Neagu şi Staicu, ivirea neaşteptată a lui Cânde cu furtunile ei de speranță şi mânie, de neîncredere şi tristețe şi bucurie, destăinuirile ce-l împingeau pe marea scenă a lumii silindu-l să se privească aşa cum încă nu se pricepea, ca mare şi de sine stăpânitor Domn peste o țară, silindu-l să treacă peste omul Negru pentru ca Negru-Vodă să poată hotărî. Avea nevoie de timp, din nou timpul care se zgârcea împuținându-se, i se părea că aude mugetul unui puhoi nevăzut izbindu-se de stânca trupului său, despicându-se şi vâjâind în două şuvoaie pe lângă el, târând fără scăpare oameni, gânduri şi fapte nenăscute, prea repede goneau şi singur nu le putea reține, pentru una de care se agăța din răsputeri întărindu-i temeliile câte altele se prăvăleau în năboiala numai de el simțită, se desfăceau în bucăți ca nişte case de jucărie şi piereau în valurile de timp ce străbăteau pereții îmbătrânindu-i, îmbătrânesc şi eu, din lipsă de timp voi fi făcut puțin, neîngăduit de puțin.

Istovit, spuse:

— Am nevoie de timp. Să mergem la Maria.

Cânde zăbovi o săptămână la curtea de la Argeş şi zilele rămaseră în amintirea lui Negru ca o mulțime de imagini prinse în chenarul de aur al toamnei. Cu Cânde călare, la vânătoare, la masă. De vorbă cu Cânde. Împreună cu Maria, din nou tânără, înălțându-şi gâtul de lebădă şi plutind prin încăperi în care, în sfârşit, se râdea. Alături de Cânde care-l sălta spre grinzile încă neînnegrite pe Nicolae Alexandru, pruncul dolofan născut de Stanca. Numai Vlaicu păstra amintirea

mortului viu, se purta cuviincios dar rece, ca şi cum Cânde s-ar fi aflat tot timpul undeva, departe. Dobrotă în schimb căuta să fie mereu în preajma vechilor prieteni şi ochii lui de câine credincios îi urmăreau cu o dragoste ce i-ar fi putut stânjeni, dacă logofătul n-ar fi făcut parte din lumea pe care amândoi o regăseau cu aceeaşi neistovită încântare. Popa Daniil nu se arătă, fără să spună nimănui slujise într-o noapte singur în biserica domnească şi nimeni nu ştia ce fel de slujbă făcuse.

Apoi, într-o dimineață cu burniță rece, Cânde plecă. Negru îl petrecu o bucată de drum, îi dădu ostaşi să-l însoțească mai departe şi privi ceata urcând dealul până se pierdu pe după culmea cu pădure despicată de drumul croit pentru trecerea convoiului cu care sosise la Argeş. Cuvântul niciodată răsuna în el ca un dangăt pustiitor, am rămas singur, ştia că nu-l va revedea pe Cânde şi că despărțirea era mai adevărată acum decât cea pe care o crezuse definitivă când pusese să i se scrie numele pe crucea de lemn, rosturile vieții se arătau mai neîndurătoare decât parodia mormântului, mantia roşie îl surghiunea pe comite într-o lume fără scăpare din care, cel mult, mai putea trimite pe ascuns veşti. Câtă vreme se silise să-l creadă mort izbutise să şi-l scoată din minte, dar descoperea cât era de chinuitor să-l ştie viu, mişcându-se, vorbind. I-ar fi venit mai uşor să şi-l închipuie străbătând nemişcat curgerea zilelor şi nopților, ca un mort viu căruia îi dăruia la răstimpuri câte o privire, un zâmbet, se simțea însă nedreptățit şi jignit la gândul că traiul lui Cânde se putea desfăşura în lipsa lui, într-un timp paralel, indiferent, scăldat în soare când la Argeş ploua.

Furios, porni spre casă. Şi-i păru bine că vântul rece aducea miros de zăpadă şi că frunzele zburau din copaci în văzduhul vânăt. Am mai fost singur, încruntat, dădu pinteni armăsarului. Am mai fost singur, repetă, dar gustul singurătății se dovedea mai amar decât înaintea vizitei lui Cânde.

*

Otto, regele Ungariei, Bulgariei, Cumaniei şi al altor ținuturi pe care nu le văzuse niciodată, şedea pe o pernă la picioarele jilțului în care Stanca torcea un fir de lână subțire, împletindu-l cu unul de aur menit să împodobească epitrahilul la care lucra Maria, aşezată lângă fereastră. Otto era înalt şi slab, îmbrăcat cu grijă după moda apuseană. Dacă ştia să mânuiască spada, ținea şi mai bucuros în mâni viela din care se pricepea să scoată sunete duioase pentru a cânta plecarea cavalerului la cruciadă şi zorii în care se despărțea de iubită, cântece molcome, cu refrene tărăgănate, născătoare de blânde melancolii. Albastrul de sticlă al ochilor lui se tulbura aburindu-se când buzele roşii, migălos desenate ca buzele unei prințese captive, se mişcau imperceptibil între mustățile şi barba la fel de bălane, la fel de mătăsoase, şoptind înfioratele cuvinte de bun rămas în care punea atât simțire, încât Stanca, înduioşată, bănuia că tânărul cavaler va fi lăsat şi el în urmă o iubită aşteptând zadarnic după zăbrelele ferestrei, în cine ştie ce îndepărtat castel.

Alminteri, când nu se simțea îndemnat să cânte, un alt Otto se ivea, țâfnos, cum îl numise Cânde. Privind de sus oamenii şi curtea de la Argeş, dădea a înțelege că nimic nu poate plăti cinstea de a-l avea oaspete şi că menirea tuturor era să-l slujească, ceea ce nu-i putea

face decât fericiți.

— Credinciosul meu Basaraba, i se adresase în cea dintâi seară lui Negru, se aflau cu toții la masă, încă stingheriți, Cânde abia plecase şi Otto şedea pe scaunul lui, aş dori ca mâine...

N-apucă însă să spună ce dorea. Negru bătuse cu pumnul în masă şi zăngănitul farfuriilor sună ca o ciocnire de scuturi. Privindu-l în ochi, vesti că Domnul Țării Româneşti e credincios doar sieşi, după care se ridică în tăcerea apăsătoare şi părăsi încăperea. Otto păli. Se întoarse spre Vlaicu, dar întâlni o față întunecată, care nu-i lăsă nicio speranță.

— Sunt... regele Cumaniei, bâigui Otto, se vedea bine că nu înțelege, uluit de răzvrătirea vasalului său, încă nu putea urca treapta mâniei şi nu conştiința faptului că se afla în puterea lui îl paraliza, ci tăgăduirea legii fundamentale a rânduielilor în care se născuse, luarea în deşert a celor sfinte l-ar fi descumpănit deopotrivă, aşa că repetă cu aceeaşi consternare: Cum poate...? Sunt regele lui...

Toți îl priveau. Ca pe o ciudățenie, îşi spuse, cu priviri reci, nici măcar speriate, şi-şi aminti de o poveste din copilărie unde era vorba de *lumea răsturnată* în care calul călăreşte omul, e lumea răsturnată, mă pot aştepta la orice.

— O simplă neînțelegere, spuse atunci vornicul Drag cu bătrânească îndemânare a celui care a văzut multe, măria-ta nu te afli în Cumania, ci în Țara Românească, precum Domnul a amintit.

Culorile reveniră pe fața lui Otto, acum înțelegea, legile lumii nu fuseseră călcate şi lumea nu era răsturnată, ieşirea voievodului nu era nebunească,

dimpotrivă, şi obrajii începură să-i ardă. Ridicându-se, rosti cu o demnitate prea repede regăsită:

— Atunci, Cumania, vreau să zic... o asemenea jignire... Înțeleg. Sunt gata să dau satisfacție.

Dar privirile celorlalți nu se încălzeau, nimeni nu se clintea şi atmosfera rămânea apăsătoare.

— O simplă neînțelegere, spuse din nou Drag făcând semn slujitorului lipit de perete să umple pocalele, totul se poate lămuri fără greutate, Domnul va fi bucuros să afle că măria-ta n-ai ştiut că lucrurile s-au schimbat, Cumania, desigur, în sfârşit, poate va mai fi fiind undeva mai încolo, spre răsărit, şi vorbi multă vreme la fel de împăciuitor, cu glas egal, până ce Otto, încă țeapăn, se aşeză din nou simțind că, dacă rămâne în picioare, devine caraghios.

Vorbirea bătrânului dregător îi lăsă răgazul să-şi vină în fire, dar şi să descopere că noua țară a acestor valahi (cum să se descurce printre toți valahii, cumanii, tătarii şi bulgarii ăştia, cine ar fi crezut că o să ajungă într-o asemenea sălbăticie, printre eretici şi păgâni) se proclamase fără învoirea lui de sine stătătoare, ceea ce nu schimba mare lucru, pentru regele Cumaniei acest Basaraba nu putea fi decât vasal sau rebel, pentru regele Ungariei, cu atât mai mult. Dar se afla în puterea posomorâtului voievod, aşa că se feri să arate că înțelegea şi amână răfuiala până după încoronare, încântat că bătrânul vornic găsise o cale de ieşire din încurcătura în care se vârâse, ieşire de caracterul onorabil al căreia se străduia să se convingă. Ca întotdeauna când susceptibila lui conştiință de cavaler intra în conflict cu o realitate nedemnă îşi repetă cugetarea Sfântului Dominic, pe care Bruder Sylvester îl

învățase s-o aplice fără şovire: *A păstra credință celor fără credință înseamnă a fi tu lipsit de credință.* Iscusitele cuvinte îngăduiseră sfântului patron al dominicanilor să se facă spionul lui Simon de Montfort în lupta împotriva albigensilor, îndreptățiseră călcarea jurămintelor făcute necredincioşilor lui Saladin şi aveau să-i îngăduie şi lui Otto să țină fruntea sus în mijlocul ereticilor printre care se pomenea surghiunit. Împăcat deci cu sine, înalță cupa rostind zâmbitor:

— În sănătatea voievodului Basaraba.

Dar, dacă nici el, nici Negru nu reveniră asupra înfruntării sau pricinilor ei şi Otto se purtă de atunci cu băgare de seamă față de voievodul de la Argeş, ocolindu-l totodată pe cât îi stătea în putere, dacă se arătă curtenilor cu femeile, nu-şi schimbă totuşi felul de a fi cu dregătorii şi slujitorii, în care – întocmai ca noianul Uza – nu vedea decât unelte vorbitoare.

Aştepta cu înfrigurare veşti de la Apor şi, pe măsură ce zilele treceau, siguranța că va domni îi era tot mai des clătinată în ceasuri de deznădejde şi descurajare, când căuta tovărăşia femeilor şi recurgea la alinarea vielei. În câteva rânduri plânse, dar Maria îi abătu lesne gândurile îndemnându-l să povestească pentru a zecea oară cum triumfase în turnirul de la Augsburg unde-l doborâse pe Cavalerul Roşu, silit să se înfățişeze prințesei Cunegonda pentru a mărturisi că e cea mai castă, mai nobilă şi mai frumoasă dintre doamnele Apusului.

Acum, la picioarele Stancăi, şoptea pătimaşele cuvinte ale cavalerului plecând la cruciadă şi cântecul tânguitor muia inimile şi năpădea pereții cu mari tapiserii de culoarea fumului, în care năluci de oameni şi privelişti

tremurau.

Atunci sosi în sfârşit un sol de la comitele Haţegului, şi era tot Coman, cel trimis odinioară să vestească primejdia ameninţând dinspre Maniac. Negru îl primi în încăperea de sfat şi, ca tot mai des de la o vreme, Vlaicu îi stătea alături. Cânde dădea de ştire că noul rege ol Ungariei era Carol Robert de Anjou, dar Apor nu părea liniştit, în ciuda faptului că-l sprijinise, pusese mâna pe mari întinderi de pământ despuindu-i până şi pe saşi şi nu ştia dacă regele i le va lăsa în stăpânire, aşa că Otto mai era de trebuinţă pentru ca Anjou să se gândească de două ori înainte de a se hotărî să-l înfrunte. Incurcă-i, drace, chiar aşa mi-a poruncit stăpânul să-i spun măriei-tale, zise Coman la fel de serios cum vorbise până atunci şi Negru binevoi să zâmbească în barbă, dar nu te culca pe o ureche, urmă solul, Carol-Robert are încă alte griji şi Apor nu-i decât una dintre ele, mai devreme sau mai târziu îşi va aminti însă de rebelul de la Argeş, ce fac eu nu-i decât să întârzii sorocul, el vine, frate al meu, şi se cuvine să-l aştepţi, întărindu-te.

Coman aducea şi alte veşti, în bordeiele părăsite din Poienile-Văii se aciuaseră oameni de strânsură, venetici şi robi fugari cărora comitele le trimisese vorbă că-i ocroteşte dacă nu se ţin de blestemăţii, dar venind de la râu o femeie a fost siluită şi ucisă, oamenii comitelui voiau să pornească cercetările, şi unde, dacă nu printre noii-veniţi, când s-au pomenit cu o ceată de bărbaţi cu bărbile sălbăticite şi trupurile mai mult dezgolite de zdrenţele soioase de cânepă şi piele de pe ei. Au zvârlit la pământ povara pe care o purtau şi s^a văzut că era un vlăjgan zdrobit tot, nu mai avea nimic întreg, nici faţa, a apucat să mai geamă de vreo două ori şi şi-a dat duhul.

Zdrenţăroşii au plecat fără o vorbă, cum veniseră, dar de atunci nimeni nu s-a mai plâns de cei din Poienile-Văii.

Încolo, tot felul de cloaştere răsăreau ca ciupercile şi îndată căpătau pământ, magiştri şi banii şi comiţii se înmulţeau şi primeau pământ, iar ţăranii şi cnejii jefuiţi cu hrisoave în regulă se trezeau şerbi peste noapte. Negru-Vodă să nu se mire dacă mulţi se vor furişa prin păsurile munţilor şi vor căuta adăpost în Ţara Românească.

— Să vină, spuse Negru.

Coman plecă în taină, aşa cum sosise, încă o legătură se rupea izolând lumea de dincolo de munţi, ce repede şi-a schimbat *dincolo* înţelesul, credeam că doar feciorul lui Vlaicu va răsturna obişnuinţa ca şi cum totul nu s-ar schimba, silindu-ne să ne schimbăm fără să ştim. Mă mai trezesc în zori în casa căreia cu mâinile mele i-am dat foc. Sunt nopţi în care-l mai înfrunt pe Maniac.

Începu să ningă. În lumea culorilor împuţinate până la alb şi negru, de parcă pământul s-ar fi străduit să înlăture ispitele îndemnând la concentrare, Negru se istovea să închege ţara. Chemaţi pe rând la curte, cnejii se pomeneau copleşiţi de întrebări, trebuia să ştie care le era puterea pentru a cunoaşte puterea ţării, dar unii veneau cu inima deschisă şi alţii măsluiau adevărul pentru a părea mai slabi sau mai tari decât erau şi el se vedea nevoit să trimeată oameni de încredere să le cerceteze spusele, *iscoadele domnului* scuipau cnejii când aflau, dar aflau din ce în ce mai rar, poftiţi la curte dădeau din colţ în colţ, jelindu-se, ameninţând, răbdare, asta mi-a lipsit dintotdeauna, strânge din dinţi, vâră-ţi unghiile în carne silindu-te să înveţi răbdarea, până şi

prefăcătoria, înțelepciunea de a nu spune tot ce ştii cu prețul de a părea neajutorat şi nepriceput, *pentru* a părea neajutorat şi nepriceput, sunt oameni pe care trebuie să-i descumpăneşti ca să-i poți scoate din zarea obişnuințelor sau a trufiei şi nimic nu descumpăneşte mai mult decât gândul că s-au lăsat înşelați de cel ce leapădă măştile la timpul potrivit dezvăluindu-şi puterea, îi vedea clătinându-se cu spaima că nu lepădase ultima mască şi nesiguranța îi făcea să se trădeze sub privirea verde a celui ce-şi înghițea sila învățând să domnească şi desluşind chipul țării în mulțimea pământurilor, atâtea suflete, atâtea vite, pentru a putea hotărî câți oameni şi cu ce fel de arme vor trimite cnejii la oaste, Vâlcu vistierul aşeza apoi dările pentru casa domnească, lângă care atelierele începuseră să lucreze, armele se adunau în beciuri dar trebuiau umplute şi gropile de provizii, timp, n-am timp, în plete şi barbă tot mai multe fire albe, mai multe zbârcituri pe suflet, cine a spus că înțelepciunea e dulce, gustul înțelepciunii e amar.

Trăise bătut de soare şi de vânt şi nu mai ieşea cu zilele din închisoarea de piatră la care se osândise. Vlaicu avea în seamă oştirea. Asprimea lui neştiutoare de cele lumeşti se pătrundea acum de puterea şi calmul căpeteniei, aducea în încăperi miros de zăpadă. După cină, când zgomotele se potoleau în casă şi afară, Negru întârzia bucuros cu el la capătul mesei, în raza de taină a unei singure lumânări. Îl asculta povestind despre galopuri şi întreceri, trageri cu arcul şi lupte cu spada, vedea cu ochii lui Vlaicu cetele de flăcăi nedeprinşi să răspundă toți o dată la poruncă schimbându-se în pilcuri de oaste. Apoi îi împărtăşea învățăturile pe care

le dobândea chinuindu-şi firea pe măsura cufundării în treburi pentru care nu fusese făcut.

— Vlaicule, cuvântul e ca vântul: dacă-ți iese din gură nu-l mai poți opri, chiar de te-ai căi ziua şi noaptea...

Mai lesne îi veneau pe buze poruncile când se gândea la primejdiile anilor viitori.

— Să fii gard grădinii mele, Vlaicule, şi s-o păzeşti cum am păzit-o eu... Mai bună-i moartea cu cinste decât viața cu amar şi ocară...

Tăcut, Vlaicu asculta. Şi privind chipul slăbit al celui ce-i făcea față, ochii încercănați cu lumina verde umbrită, se vedea pe el însuşi repetând peste ani aceleaşi învățături către Nicolae Alexandru, aşa cum acesta avea să le rostească şi el cândva, în fața feciorului său. Lumânarea sfârâia, lacrimi de ceară înfloreau pe buza sfeşnicului.

Primăvara sfărâmă pecetea norilor lăsând soarele să zbicească ogoarele în care plugurile despicară brazde deschise speranțelor. Dar Cânde nu-l mai trimise pe Coman la curtea Argeşului, era greu de ştiut dacă lipsa veştilor trebuia luată drept semn bun sau rău, spusele celor câțiva fugari ce trecuseră munții aducând cu ei disperare şi zvonuri se băteau cap în cap, Apor, era mai tare ca oricând, Apor fusese răsturnat. Sfârşitul primăverii trezea tobele adormite ale războaielor şi, în ciuda a tot ce făcuse, Negru ştia că nu poate încă înfrunta o adevărată oştire.

Atunci i se vesti că un pâlc de călăreți purtând flamura craiului se îndrepta spre curte. Vornicul Drag primi porunca să le iasă în întâmpinare, să-i găzduiască şi să-i cerceteze în afara zidurilor. Află deci că banul

Mathias vorbea româneşte, era însoțit de fratele dominican Laurentius şi că veneau în numele craiului, după cum dovedeau printr-un înscris, poftind să se înfățişeze neîntârziat voievodului. Drag îi vesti că marele voievod binevoia să-i primească a doua zi.

Era prima solie regească poposind la curtea de la Argeş şi Negru improviză în grabă un ceremonial, făcea poate prea mult sau prea puțin, n-avea timp să cumpănească şi nici nu se pricepea, ştia însă că solii trebuiau să simtă cinstea pe care Domnul Țării Româneşti le-o făcea, primindu-i. Străjerii din cele două turnuri trimbițară aşadar când pâlcul călăreților se apropie şi, de pe zid, mai-marele vesti că oştenii aveau a rămâne afară, singură soliei fiindu-i îngăduită intrarea. Banul Mathias încuviințând, porțile fură deschise. Atunci, uimiți, banul şi dominicanul văzură două şiruri de oşteni purtând coifuri şi armuri sclipitoare, pe pieptarele cărora era zugrăvit câte un corb negru pe câmp roşu. Cu brațul stâng îndoit şi pumnul proptit în şold, țineau sulița cu dreapta depărtată de trup atât cât le îngăduia brațul întins şi priveau cu toții nepăsători peste capetele celor ce le făceau față. Amândouă şirurile porneau de la poartă şi se opreau în dreptul scării casei domneşti. Încolo, curtea era pustie. Doar sus, pe podişca de lemn dindărătul crenelurilor, vegheau alți oşteni.

Solii fură poftiți să descalece. Trecură încet printre cei doi pereți ai platoşelor în care se oglindeau lăbărțându-se ca nişte gângănii, recunoscându-şi un ochi holbat, nasul mărit, buzele răsfrânte pocit. În urmă, poarta se închise. Totul era tăcut. Nori vineți cu chenare albe pluteau leneş, zvârleau umbre dese peste iarba de un

verde crud.

Treptele de piatră îi duseră până la poarta peste arcada căreia, într-un scut, străjuia un corb de piatră. Dominicanul se întrebă de ce unele dintre trepte erau tocite, întreaga clădire părea nouă, modestă dealtfel, nepotrivită cu numărul şi înfăţişarea semeaţă a oştenilor. Alături de el, zornăindu-şi pintenii, banul nu părea să-şi pună întrebări.

Vornicul Drag se ivi în capul scărilor. Ceru banului să-i încredinţeze spada, – fireşte, spuse, nimeni nu se înfăţişează înarmat marelui voievod Basarab, Domn a toată Ţara Românească, iar vorbele păreau lipsite de greutate, rostite în treacăt, simplă amintire a unei evidenţe de care solii uitaseră. O clipă se priviră toţi trei, apoi dominicanul îşi împreună mâinile şi banul se descinse de spadă fără ca faţa lui, rasă după moda franceză introdusă de noul rege, să vădească în vreun fel că solul auzise cuvintele bătrânului dregător. Gestul putea părea tot atât de firesc ca înclinarea capului în chip de salut, dacă mişcările ţepene şi buzele încleştate ale solului nu l-ar fi trădat. Drag ştiu însă şi el să ascundă mândria cu care apucă spada pentru a o încredinţa unui oştean, deşi fratelui Laurentius nu-i scăpă sticlirea din ochii vornicului. Acesta se plecă şi-şi roti braţul în semn de poftire, petrecând trimişii craiului până în dreptul uşii închise a încăperii de sfat, în faţa căreia vegheau doi oşteni cu suliţele încrucişate. Suliţele fură trase în lături, uşa se deschise şi Drag vesti din prag:

— Banul Mathias şi fratele Laurentius, solii măriei-sale Carol-Robert, regele Ungariei.

Nu era titlul întreg al regelui. Banul tresări şi dădu să

intervină, dar dominicanul îi puse mâna pe braț, banul pufni pe nări şi amândoi înaintară în sala adâncă, între pereții de piatră de-a lungul cărora, pe lavițe acoperite cu blănuri, şedeau dregătorii Vâlcu şi Dobrotă, lângă cnejii pe care Negru izbutise să-i adune la repezeală. În fund, două ferestre boltite lăsau să intre lumina şi între ele se înălța jilțul domnului. În picioare, la dreapta lui şi puțin retras, stătea Vlaicu. Drag trecu în stânga.

Pintenii banului clincheteau pe lespezile de piatră. Palid, înainta fără a-şi lua ochii de la bărbatul din jilț, nu-l desluşea prea bine pentru că şedea împotriva luminii, dar nu arăta aşa cum îşi închipuise căpetenia unor valahi rebeli. Uimit, cerceta tunica roşie lipită de trupul voievodului, gulerul lat de piele cu colțuri ascuțite coborând până pe piept, pantalonii înguşti vârâți în cizme roşii de safian, cingătoarea de mătasă roşie brodată cu fir de aur şi mărgăritare, închisă cu pafta de aur, îşi sili ochii mai obişnuiți acum cu lumina încăperii să înregistreze amănuntele, da, paftaua înfățişa poarta unei cetăți străjuită de turnuri pe care se vedeau un cavaler şi o prințească, iar între ei, pe câmp de smalț albastru, o lebădă de fildeş cu chip de femeie. Banul s-ar fi mirat încă şi mai mult aflând că era chipul Mariei, cizelat cu ani în urmă, când Vlaicu abia se născuse, dar el nu ştia cine era Maria şi nici de ce fusese înfățişată cu trup de lebădă. Tot mai neîncrezător, notă că mantia neagră a domnului, pe care străluceau stele de argint aurit legate între ele cu vrejuri brodate cu fir de aur, era prinsă la gât cu o broşă închipuind un cavaler şezând, cu brațul drept ridicat pentru salut. Pe degetele voievodului străluceau inele cu pietre scumpe, printre care unul fără preț, doi lei de aur

sprijinind cu labele din față o cutiuță cu capac de safir în care se afla o aşchie din crucea Mântuitorului.

Ştiindu-se privit şi cercetat în timp ce banul Mathias şi dominicanul înaintau cu o încetineală studiată, Negru se strădui să-şi înfrâneze disprețul față de cei ce-l făceau să se simtă măscărici. Se îmbrăcase cu grijă pentru ceremonia primirii solilor, dar era stânjenit de hainele cu miros de levănțică, în care creştea în ochii trimişilor regeşti coborând în propriii lui ochi. Mascaradă, îşi spuse înciudat ştiind că nimic nu trebuia să-l tulbure, avea nevoie de toate puterile, calm, ştiai că sunt dornici de mascaradă şi le-ai dat-o, îşi ținu răsuflarea, apoi respiră adânc.

Banul Mathias îşi înclină fruntea, dominicanul făcu semnul crucii.

— Fiți binevenițI, spuse Negru. Ascult.

Banul mai tăcu o clipă. Toate privirile erau ațintite asupră-i. Atunci începu să vorbească.

— Carol-Robert, prin grația lui Dumnezeu rege al Ungariei, Dalmației, Croației, Serbiei, Galiției, Lodomeriei, Cumaniei, Bulgariei, principe de Salerno, trimite credinciosului său voievod Basaraba grațiosul salut al luminației-sale.

Toate titlurile fuseseră rostite rar şi apăsat. Banul se reculese şi urmă pe un alt glas, subliniind astfel trecerea de la augusta formulă la ceea ce nu era decât un mesaj, foarte important, desigur, dar putând fi schimbat în funcție de oameni şi împrejurări, în vreme ce intangibila titulatură regală era menită să înfrunte veşnicia.

— Regele apostolic a aflat cu întristare că pe timpul răposatului rege Andrei, predecesorul majestății-sale, voievodul Ardealului a scornit pâre şi vorbe mincinoase

împotriva domniei-tale, vasal credincios, îndreptând astfel asupră-ți mânia regală. Au pierit în acea tristă împrejurare oşteni nevinovați, împreună cu un sfânt călugăr, dar, hotărând că dreptatea era de partea nedreptățitului, prea puternicul nostru rege a binevoit să treacă în uitare cele făptuite la Poienile-Văii de cneazul Basaraba. Privirile mânioase ale luminăției-sale s-au întors către trădădătorul şi rebelul Apor, care a trebuit să dea socoteală. Din păcate, a ajuns la urechile luminatului rege ştirea că ticălosul Apor nu s-a sfiit nici să te alunge, voievod Basaraba, de pe pământurile domniei-tale, nici să te silească să dai adăpost la noua curte a domniei-tale impostorului Otto de Boemia, despre care nu ştii desigur că îndrăzneşte să râvnească însăşi coroana Sfântului Ştefan. Cum te afli în grația prea înălțatului rege Carol-Robert, cum uneltitorul Ladislau Apor s-a dovedit fățarnic față de luminatul nostru rege şi duşman față de domnia-ta, nu ne îndoim că vei da bucuros ascultare cererii de a ni-l încredința pe impostor, spre dreaptă judecată în fața regelui apostolic. Şi este prima parte a soliei.

Mathias îşi încrucişă brațele şi tăcu. S-ar fi zis că ascultă ecourile propriului său glas, era într-adevăr plăcut, puternic, cu inflexiuni metalice şi mlădieri persuasive, un glas bărbătesc. Oare crede ce spune? se întrebă Negru, ecourile glasului vibrând fără ascunzişuri îi stăruiau în auz, banul încremenise în aşteptare şi privirile nu i se dezlipeau de pe fața voievodului, poate nu ştie cum s-au petrecut lucrurile. Parcă absent, dominicanul îşi prefira mătăniile. Şi văzându-l acolo, în încăperea de sfat, Negru revăzu deodată chipul celuilalt dominican care, într-o rasă la fel de albă sub mantie

neagră, venise trufaş la Poienile-Văii. *În politică uiți ce vrei şi-ți aminteşti ce se cuvine.* Carol-Robert, fireşte, cunoaşte adevărul, îl cunoaşte şi acest frate Laurentius. Uneltirile lui Apor se prăbuşiseră, dar, pentru a avea mâinile libere, Carol-Robert trebuia să înlăture ultima primejdie. Predându-i-l pe Otto pot nădăjdui într-un răgaz? Cânde avusese din nou dreptate, sorocul sosea. Liniştit în privința Ardealului, Carol-Robert se putea pune în fruntea călărimii pentru a trece munții fără teama de a fi prins între două focuri. Şi Otto? Nu-l avea la inimă şi nu se amăgise cu gândul că, ajuns rege, şi-ar aminti că-i datorează recunoştință.

— Mai departe, porunci Negru (nu se încruntă, nici măcar nu-şi dădu seama că nu se încruntă), înainte de a lua o hotărâre trebuia să cunoască în întregime solia, deşi bănuia ce avea să urmeze.

Dominicanul se ridică în vârful picioarelor pentru a ajunge la urechea banului. Ca şi cum nu i-ar fi auzit şoaptele, Mathias aştepta mai departe, cu brațele încrucişate. Dar când Laurentius sfârşi, îşi lăsă brațele în lungul trupului şi glasul plăcut se înalță din nou, cu o hotărâre nu lipsită de deferență.

— Cu voia domniei-tale, am dori să primim răspunsul voievodului înainte de a trece la a doua parte a soliei.

— Am spus: mai departe, banule Mathias.

Vorbise uşor plictisit, de la intrarea solilor nu se clintise în jilț, brațele îi odihneau pe brațele de stejar. Dominicanul îşi ridică privirile spre grinzile din care mai aburea un vag iz de pădure, oftă, apoi îşi plecă fruntea.

— Prea bine, se învoi ascultător purtătorul de cuvânt, facă-se voia domniei-tale, şi banul se plecă, solii erau binevoitori, nu voiau să facă greutăți, de hatârul

voievodului treceau peste consemnul primit şi înțelegeau să nu-l obosească peste măsură, îl aşteptau desigur îndeletniciri mai plăcute, pricepeau şi, iată, se străduiau să încheie cât mai curând. Luminăția sa Carol-Robert.... gata să înşire din nou toate titlurile regelui Mathias şovăi pentru o fracțiune de secundă şi se răzgândi în ultima clipă... face cunoscut credinciosului său voievod Basaraba că se învoieşte să recunoască țara întemeiată fără încuviințarea regelui de către cel de trei ori vasal al luminăției-sale, o dată ca fost cneaz pe locuri asupra cărora se întinde autoritatea regală, a doua oară ca stăpân al ținuturilor din dreapta Oltului care au plătit tribut coroanei înainte şi după rebeliunea lui Litovoi şi Bărbat, a treia oară ca stăpân în ținuturile Cumaniei, închinate coroanei încă de când regele apostolic a primit supunerea religioasă a cumanilor şi le-a dat un episcop. Potrivit legilor pământeşti şi divine, măritul Carol-Robert cere deci reînnoirea jurământului de credință şi plata tributului pentru ca buna rânduială şi pacea să domnească şi de aici înainte. Şi a fost a doua şi ultima parte a soliei.

Aşadar, sorocul. Atât de devreme. Murmure pe lavițele unde dregătorii şi cnejii se zbuciumă, Drag se plecă să-mi şoptească la ureche ceea ce ştiu, păsurile munților încă neînchise, oastea neînchegată, parte dintre cneji visând la vremile când n-aveau de dat socoteală, Vlaicu strânge spătarul jilțului şi unghiile i-au albit, am învățat, ai să înveți şi tu. Şi glasul domnului înalță egal cuvinte înşiruite firesc, despovărate de amenințări sau teamă, spune lucruri bine cunoscute tuturor, şi solilor desigur, dar se vede că vor să le audă încă o dată din gura voievodului înainte de a se întoarce la treburile lor

şi el le face pe plac, de ce nu, de asta au venit şi de asta i-a primit cu toată cinstea.

— Duceți, rogu-vă, slăvitului rege Carol-Robert salutul domnului Țării Româneşti. Multe s-au schimbat, cneazul de la Poienile-Văii nu mai este, nici voievodul din dreapta Oltului, nici regatul cumanilor, de va fi fost. Eu, Basarab-Vodă, v-am îngăduit la această curte a mea de la Argeş, ca stăpân şi Domn. N-am cerut şi nu cer nimic nimănui, nici pământ, nici drepturi şi nu voi să înfrunt pe nimeni. Eu sunt. Iar ca semn că îl prețuiesc pe luminatul rege, de bună voi a mea îi voi trimite un dar, şi an de an îl voi trimite, câtă vreme ne vom bucura de pace.

Închizând ochii, văzu şirul carelor de demult luând drumul taberei lui Maniac. Câte toamne încărcaseră convoiul?

— Cu îngăduința măriei-tale, preciză Mathias, era vorba despre tribut...

Dar Negru ridică din umeri:

— L-am numit dar.

Descumpănit, banul se uită la fratele Laurentius, care părea cufundat în rugăciune. Boabele mătăniilor lunecau neînchipuit de repede printre degetele subțiri. Drag îşi şterse fruntea cu dosul palmei. De afară se auzi nechezatul unuia dintre caii solilor, sunetul familiar aduse aer şi soare între pereții de piatră şi Vlaicu simți în nări miros de nuia descojită. Curgerea mătăniilor încetă. Plecând capul, dominicanul făcu semn de încuviințare.

— Cât priveşte jurământul de credință, reluă banul cu glasul dintr-o dată nesigur, tuşi, se înciudă şi-şi mişcă picioarele stârnind zăngănitul pintenilor, slăvibul rege...

Negru deschise ochii. Lumina lor verde. Solule, priveşte-mă bine. Cu sulița l-au pironit ai tăi pe popa Ioan de uşa bisericii. Acum despoaie oamenii în toate comitatele de peste munți, iar frații acestui Laurentius înalță crucea şi vorbesc despre credință.

— Credință pentru credință, rosti. Potrivit obiceiului. Desigur...

Nepăsătoare, cuvintele reduceau jurământul la o formalitate, un joc de oameni mari care ar face bine să se ocupe de lucruri mai potrivite, spuneau limpede că treburile unor bărbați erau altele decât pălăvrăgeala şi chițibuşeriile, chiar dacă soarta lui Otto de Boemia nu fusese lămurită.

— În ce-l priveşte pe impostorul Otto de Boemia...

Glasul banului Mathias îşi regăsise inflexiunile metalice şi Negru nu se hotărâse. Otto nu-i fusese niciodată simpatic, dar Carol-Robert îl cerea. Jertfindu-l, întărea acceptarea în doi peri a tributului şi a jurământului, dovedea noului rege că nu are de ce se aventura într-o expediție de pedepsire. Cât de mult se temea Carol-Robert de pretendentul nenorocos? Pilda lui Litovoi.

— Otto de Boemia, da, da, spuse Negru, l-a mâniat într-adevăr pe luminatul rege?... A fost aici şi l-am îngăduit la curtea mea pentru că s-a dat drept călător dornic să cutreiere lumea şi să-i afle obiceiurile, dacă avea gânduri necurate n-a îndrăznit să mi le dezvăluie, după cum, fireşte, ați bănuit. Cu dragă inimă l-aş da în mâinile domniilor-voastre. Impostor, ați spus?... Ce păcat că a plecat de mai bine de o lună.

— Încotro?

Banul Mathias strigase, dar voievodul nu i-o luă în

nume de rău, răspunzând la fel de potolit:

— Spre miazăzi, parcă. Aşa-i, vornice Drag?

— Întocmai, măria-ta.

— La curtea țarului din Vidin, bag seama, încheie Negru.

— Slăvitul nostru stăpân va fi nemulțumit, se încruntă banul, iar Laurentius îşi descoperi pentru o clipă privirile, avea ochi galbeni şi, când îi aținti asupra lui, Negru le simți arsura de parcă s-a fi deschis două ferăstruici spre iad, pleoapele coborâră dar dezgustul rămânea în el, ştia că zărise sufletul dominicanului.

Desfăcându-şi brațele în semn de neputință şi părere de rău, voievodul se întoarse către Vâlcu.

— Nu uita, vistierule, de darul făgăduit luminăției-sale.

— Nu uit, măria-ta.

Audiența lua sfârşit. Banul îşi plecă fruntea, era un gest scurt, sec, de parcă s-ar fi izbit cu bărbia în piept. Dominicanul făcu semnul crucii.

— Mergeți cu bine, mai spune Domnul urmărindu-i cu privirea câtă vreme se retraseră d-a-ndaratelea, dar când uşa se închise în urma lor se simți vlăguit, bogata mantie neagră atârna neînchipuit de greu, mâinile începură să-i tremure.

— Vine sorocul, şopti, toți vorbeau acum în acelaşi timp şi nimeni nu-l auzi.

Se ridică, şovăi pe picioare.

— Maria-ta, se repezi Vlaicu.

— Du-mă la aer, ceru Negru în tăcerea lăsată deodată.

Am cucerit răgazul? Atâta poate fi, un simplu răgaz. Otto? Carol-Robert îşi face spaimă singur. Dacă l-ar cunoaşte... Vlaicu deschise fereastra. Solii ajunseseră la

poartă, încălecau. Cele două şiruri de oşteni stăteau neclintite, soarele le poleia armurile. Abia când poarta se închise răsună o poruncă, toți se răsuciră pe călcâie şi porniră cu acelaşi pas.

— Bine, Vlaicule, şopti Negru.

Curând vei avea nevoie de ei. Cât de curând?

Vâslind spre Argeş, o barză străbătea pieziş cerul curții.

Otto de Boemia luă din mâinile scutierului ciubărul de metal al coifului şi şi-l puse pe cap. Buza coifului se sprijinea pe umeri, ciubărul îi acoperea capul şi gâtul, lăsând doar două spărturi înguste în dreptul ochilor. Țeapăn din pricina armurii, cavalerul păşi ca o mare păpuşă de fier până la uşă, duşumeaua gemea şi se încovoia sub povară, dându-i sentimentul îmbătător al propriei sale puteri, era mare şi greu ca unul dintre uriaşii vremilor cântate de poeți şi aflați uneori împietriți în pământ, nu se îndoia că şi despre el avea să se cânte cândva, din păcate nu se pricepea să alcătuiască stihuri şi să le potrivească muzica, ştia doar să pună suflet în cântecele altora, altminteri ar fi compus singur unele în stare să-l slăvească aşa cum se cuvenea, dar mulțumi în gând Sfintei Fecioare pentru simțământul de invincibilitate pe care i-l insufla ori de câte ori îmbrăca armura, aşa se simțise înaintea turnirului de la Augsburg, semn bun, Otto credea în semne. Scutierul îl ajută să urce pe cal, dându-i, aşa cum poruncise, scutul nepurtând niciun fel de însemne, apoi încălecă şi el.

Ştirea suirii lui Anjou pe tronul Ungariei îl găsise nepregătit. Apor, ce-i drept, nu mai trimisese demult veşti şi pretendentul izolat la curtea voievodului valah se

plângea de trădare, Apor nu uita probabil că Otto îl jignise respingând mâna osoasă a fiicei sale (o scândură în teacă de catifea, slăvite doamne, striga Otto, mimând durerea pe care i-o pricinuise ciocnirea întâmplătoare cu fiica lui Apor într-unul din coridoarele castelului de pe Târnave, Maria şi Stanca râdeau), dar tânărul trecea surprinzător de repede de la veselie la tristeţe, totul era pierdut, spuneți-mi că nu mai e nicio speranță şi ştiu ce-mi rămâne de făcut, dimpotrivă, îl liniştea doamnele, Maria amintea chiar un proverb francez auzit demult de la un frate cistercian de la Cârța, lipsa de ştiri înseamnă ştiri bune, adevărat, întărea Stanca, veştile rele sosesc în grabă şi pe cele bune nu se zoreşte nimeni să le aducă, mai bine să ascultăm plângerea cavalerului plecat în cruciadă. Otto apuca viela şi, trecând amărăciunea în cântec, nu mai găsea în el decât o dulce melancolie atunci când făcea să răsune ultimele acorduri.

Adevărul e că, în adâncul ființei, era încredințat că totul trebuia să se sfârşească bine, soarta fusese milostivă cu el, era de-ajuns să dorească ceva pentru ca dorința să-i fie împlinită, oamenii se îmbolnăveau, mureau şi lui nu i se întâmpla niciodată nimic, pentru a-l mulțumi se aflau întotdeauna unii care-l iubeau mai mult decât se iubeau pe ei înşişi şi primeau bucuroşi să fie bruftuluiți, chiar înjosiți, fără să-i poarte pică, până şi acest Carol-Robert nu-i putea face una ca asta, în cele din urmă se va da în lături rugându-l să ia tronul de care se recunoaşte nevrednic sau îşi va frânge gâtul căzând de pe cal, sau se va otrăvi cu ciuperci, în sfârşit, nu Otto trebuia să-şi bată capul cu felul în care soarta avea să repare greşeala grosolană făcută odată cu

naşterea lui Anjou. Îl şi visase dealtfel, în sala imensă a palatului nu erau decât ei doi, stăteau în picioare şi se priveau, o pală de vânt a bufnit într-o fereastră deschizând-o şi unda înghețată l-a pălit pe Carol-Robert, care s-a făcut pământiu la față, încerca să se țină locului dar şuvoiul de aer rece îl împingea îndărăt într-o lunecare neîntreruptă, nu mişca din picioare şi, ciudat, se micşora văzând cu ochii, aşa că nu era mai mare decât un gnom când peretele din fund l-a înghițit, îndată s-a făcut lumină, trâmbițele au început să sune, Otto purta acum mantie de hermină şi în fața lui un cardinal înălța cu amândouă mâinile coroana Sfântului Ştefan. Trezindu-se, a aflat că Anjou fusese uns rege.

Atunci s-a dat cu capul de pereți, a plâns şi s-a vârât în pat. Mai avea momente când nu putea crede că soarta se arătase totuşi atât de nedreaptă. N-aş fi fost un rege mai bun, Hermann, spune şi tu? De o mie de ori mai bun, răspundea scutierul clătinându-şi mustățile roşcovane care descriau un arc de o parte şi de alta a bărbiei cu gropiță pentru a-şi ridica țanțoş pământufurile.

Otto nu se arătă timp de o lună. Dar când se ivi, în sfârşit, palid şi cu fața suptă, începu să croiască planuri pentru răsturnarea uzurpatorului. Apor rămânea principalul aliat, Otto era sigur că uitase demult mărunta neînțelegere dintre ei şi nu trimetea veşti doar pentru că trebuia să fie prevăzător, zilele lui Anjou erau însă numărate, Apor pregătea răscoala, se încredința de fidelitatea comiților (asta cere timp şi bani, lămurea Otto, dar a avut la îndemână timp destul şi ştia că regele îi va înapoia înzecit tot ce cheltuise, aşa că pregătirile se aflau, fără doar şi poate, pe sfârşite), după care avea să repeadă un sol cu rugămintea ca el, Otto, să se pună în

fruntea armatelor pentru a începe marşul triumfal la capătul căruia îl aştepta tronul. Voievodul Basaraba va fi şi el bucuros să-l urmeze, pare posomorât, dar Otto ştie câtă dragoste îi poartă, nu-l adăposteşte oare fără să-i ceară nimic? Fiți sigure, nobile doamne, că regele Otto de Boemia nu-i va uita pe cei ce i-au stat alături în anii de restrişte. Fireşte, în clipa potrivită, Serbia, Croația şi Bulgaria se vor ridica şi ele. Ce-i va mai rămâne de făcut lui Anjou? Rugăciunea, râdea gros Hermann apucându-se să lustruiască armura viitorului rege, nu se putea şti când va avea nevoie de ea.

Maria îi împărtăşi lui Negru noile planuri ale lui Otto, dar voievodul se mulțumi să dea din umeri, avea destule griji pentru a nu-şi pierde vremea cu băsnelile pretendentului înlăturat de la domnie. Vlaicu primi totuşi porunca să aleagă un om de încredere, care să nu-l scape din ochi.

Solia banului Mathias aduse la lumină un Otto nebănuit, răsărit înzăuat dintre ruinele şubredelor eşafodaje înălțate cu migală şi prăbuşite la aflarea ştirii că nu se mai putea bizui pe Apor. Hermann îl văzu tăcut, prăbuşit în el însuşi. Nu-şi smulse părul din cap, nu plânse şi nu-şi pierdu cunoştința. Cu fața la perete, cercetă îndelung desenul crăpăturilor din bârnele înnegrite. Când, în cele din urmă, se întoarse către scutier, era grav şi demn.

— Sunt Otto-fără-Țară, Hermann. Ochii albaştri păreau două bile de gheață înfipte într-o mască plumburie şi scutierul se întrebă îngrijorat dacă stăpânul lui îl vede. Buzele pălite rostiră însă: Armura, Hermann.

Alături de fratele Laurentius, banul călărea tăcut, întrebându-se pentru a suta oară dacă solia însemna o izbândă sau un eşec. Fireşte, totul atârna de felul cum priveai lucrurile şi, mai ales, de felul cum le înfăţişai. Clipa ameninţătoare în care avea să dea socoteală înaintea franţuzului îl neliniştea. Dacă aş fi fost singur... Oftă, nu fusese singur. Cu dominicanul trebuia să fie prevăzător, prevenitor chiar, Carol-Robert nu precizase care dintre ei se afla în fruntea soliei şi se mulţumise să-i îndemne la colaborare, ca şi cum păianjenul şi albina puteau colabora (Mathias zâmbi fără voie, comparaţia şchiopăta poate în ce-l privea, dar Laurentius era un păianjen, se număra printre umbrele albe care ţeseau pânzele cleioase ale politicii regale, îndeletnicire faţă de care banul nu simţea decât repulsie şi dispreţ, pe deasupra, deşi nu făcea poate parte dintre inchizitorii credinţei, avea cu siguranţă legături cu ei). De fapt, nu puseseră mâna pe Otto de Boemia, iar valahului îmbrăcat ca un adevărat senior nu-i prea ardea de politică, lucru dealtfel lesne de înţeles, discuţia îl plictisise pur şi simplu, nici nu prea cunoştea înţelesul cuvintelor şi-i tot da zor cu darurile când era vorba de tribut, jurământul de credinţă i se păruse cum nu se poate mai firesc, se vedea că abia aşteaptă să pornească la vânătoare sau la vreo întâlnire galantă şi Mathias îl înţelegea cum nu se poate mai bine, să fi fost singur s-ar fi priceput să-i înfăţişeze regelui în aşa fel rezultatul soliei. Încât să primească nu numai felicitări, ci şi o danie, pentru o clipă gândul îi zbură la pădurea pe care o râvnea de mult, era acolo un eleşteu, până şi o cascadă lângă care se putea înălţa un pavilion de vânătoare... Dar nu fusese singur. Încercase să-l tragă

de limbă pe Laurentius, ei bine, o făcurăm şi pe asta şi, pe cât se pare, n-a ieşit prea rău, dar dominicanul, naiba să-l înțeleagă, îi aruncase o privire de peşte fiert, cine ştie cum are să întoarcă lucrurile, cerşetorii ăştia nu fac decât să toarne ulei peste foc, că pe toate le văd altfel decât oamenii care se bucură de viață şi dacă...

Gândurile banului fură întrerupte, intraseră într-o mare poiană şi din față se ivise, ieşind pe neaşteptate de după trunchiurile groase, un cavaler echipat fără cusur, aşa cum nu s-ar fi aşteptat să întâlnească în sălbăticia pe care o străbăteau, dar veşmintele voievodului, dar garda care-i întâmpinase în curtea casei sale, ştim prea puține despre valahii de dincolo de munți, nu apucă însă să stăruie asupra noii pricini născătoare de nedumeriri, cavalerul trase de frâu şi calul lui bătu aerul cu picioarele din față. De sub coiful masiv glasul tună înăbuşit:

— Banule Mathias, scoate spada.

— Nu vezi flamura regală? Sunt sol, timpul nu-mi aparține.

— Voi proclama în lumea întreagă că banul Mathias e un laş.

— Prindeți-l, porunci dominicanul, dar înainte ca oştenii să se dezmeticească se ivi un pâlc de călăreți, cineva zvârli un năvod, cavalerul fu tras de pe cal şi luat pe sus într-o învălmăşeală care se potoli cât ai clipi.

Un singur călăreț rămăsese în fața solilor, iar Mathias şi Laurentius îl recunoscură pe fiul voievodului.

— Cinstiți soli, spuse acesta, în numele Domnului nostru vă cer iertare...

— Cine era? întrebă Mathias, încă buimăcit, atacarea unui sol regal era o jignire depăşind-o cu mult pe cea

care-i fusese adusă direct, obrajii-i ardeau şi simțea nevoia să urle, dar tânărul prinț cerea iertare şi, descumpănit, trase cu coada ochiului spre Laurentius, care părea dintr-odată absent, deşi abia strigase prindeți-l, reacție de păianjen, unui cavaler numai aşa ceva nu i-ar fi dat prin minte.

— Un biet nebun, răspunse Vlaicu. Acum câțiva ani, într-o luptă cu tătarii, a căzut de pe cal şi s-a lovit la cap. De atunci, când vede oameni înarmați, se năpusteşte asupra lor.

— Ştia cine sunt, spuse Mathias.

— Numele solului regesc n-a fost ascuns. Ar fi trebuit?

— Nu vorbea limba valahă, spuse dominicanul şi Mathias tresări, aşa era, nici nu băgase de seamă.

— Dar nu-i valah, lămuri Vlaicu, e un armurier de dincolo de munți, armura în care l-ați văzut e aidoma celor pe care ni le-a vândut, de asta nici nu poartă însemne, o armură nouă pe care a pus-o când s-a vestit năvala tătarilor şi de atunci nu se mai desparte de ea. Încă o dată, ne pare nespus de rău. Marele voievod Basarab vă urează drum bun.

Şi, salutând, Vlaicu întoarse calul şi se înfundă în pădure.

— Nemaipomenit, izbucni Mathias, o mulțime de lucruri îi veneau în minte, ce-ar fi trebuit să-i spună cavalerului, întrebări adresate prințului, dar dominicanul spuse scurt:

— Într-adevăr, şi-şi îndemnă calul.

Neliniştit, banul făcu semn cu brațul. Oştenii se puseră în mişcare, o mierlă fluiera. Fără să ştie de ce, Mathias se îndoi dintr-odată de succesul soliei, dar nu la ciudatul armurier se gândea, sufletul îi era plin de o

amărăciune îndreptată împotriva dominicanului tăcut care, presimțea, avea să împiedice înălțarea pavilionului lângă cascada din pădurea unde nu va mai vâna, poate, niciodată.

— Doamne!... Negru...

Atrasă de zgomot, Maria trecuse peste toate opreliştile şi deschisese uşa. Voievodul îşi încleştase mâinile pe umerii lui Otto şi-l zgâlțâia cu o putere de care nu-şi dădea seama, smucit înainte şi înapoi capul pretendentului se bălăngănea şi i se auzeau dinții clănțănind, mânia şi ruşinea care-l făcuseră să se zvârcolească şi să blesteme când se pomenise prins în năvod, smuls de pe cal şi apucat ca un sac, apoi extras din armură şi adus înaintea omului cumplit care răcnea ca o fiară şi se năpustise asupră-i cu labe de urs îl părăsiseră, nu mai simțea decât groază, teroarea paralizantă în fața unei dezlănțuiri pe care nu şi-ar fi putut-o închipui şi pe care nimic n-o stăvileşte, muget de cascadă sau trăsnet sau cutremur, nu mai putea vorbi şi icnea doar, ochii i se tulburaseră pe fața de mort, în vreme ce voievodul şuiera gâfâind:

— Ticălos... besmetic... ce era să faci?

— Opreşte, îi frângi gâtul, strigă Maria punându-i mâna pe braț, dar Negru o privi crunt, ochii verzi i se făcuseră negri.

— Asta şi vreau.

Împinse totuşi scurt, izbind de perete trupul lipsit de vlagă şi Otto lunecă moale pe duşumele.

— Luați-l, răbufni Domnul. Dacă ține la viață, să plece în zori unde-o vedea cu ochii.

— Liniştește-te, se rugă Maria văzând cum se

zbuciumă, Negru se clătina frământându-şi mâinile şi gândurile i se băteau, altele decât îi trădau vorbele.

— Nu l-am dat pe mâna craiului... şi drept mulțumire... Crezi cumva că dominicanul are mintea de gâscă a banului?

Noroc că şi-a pus ciubărul de fier. Vlaicu s-a descurcat, cum a putut, ba nu, s-a descurcat de minune, dar dominicanul nu se va lăsa înşelat şi Carol-Robert nu ne va păsui. Degeaba mascarada primirii, jocul nevrednic, totul a fost degeaba. Sunt bătrân. Istovit. Inima bubuie precipitat, somnolentă deodată îşi răreşte bătăile lungind pauzele dintre ele şi fiecare e o sfâşiere, încercă să-şi vină în fire şi se poticni, aerul părea un dop, gâtul, în odaie amurgea roşu şi pereții unduiau, unduiau, Negru, strigă Maria de departe şi fața ei se micşoră, se mări, acoperi peretele.

— Nimic, a trecut.

Inima bate din nou cuminte, aerul pătrunde în plămâni. De-ar trece şi vara. Încă o vară. Ultima vară?

Sprijinit de doi oşteni, mai mult cărat, Otto părăseşte încăperea. Va pleca în zori împreună cu mustăciosul Hermann şi, neputându-se aventura în Ardeal, va apuca spre răsărit. Viela îi va fi mai de folos decât spada. Cântând plecarea cavalerului la cruciadă va face să plângă domnițe milostive în toate castelele care-l adăpostesc prin Rusia şi Prusia şi Silezia, înainte de a nimeri în temnița regelui Poloniei, un Anjou.

VEŞNICUL PREZENT

Fusese nevoit să stăruie culcă-te, acum te poți culca, în cele din urmă, istovită, Maria adormise şi torsul egal al răsuflării ei adâncea tăcerea, unsorile doftoroaiei cu mâini pufoase împinseseră suferința într-o cuşcă de unde nu mai avea puterea să-l chinuie ca în primele zile când se zgârcea de durere şi-şi muşca până la sânge buzele ca să-şi înghită urletul, nu-i era somn, candela lumina deasupra capului balaurul străpuns de sulița unui Sf. Gheorghe ce rămânea în întuneric, dar perdelele fuseseră date în lături aşa cum ceruse şi luna albăstrea jumătatea iatacului dându-i înfățişarea nepământeană a unui colț de cimitir, de ce cimitir, cuvântul nu evoca nimic înspăimântător, dimpotrivă, nici teamă nici silă nici măcar fiorul fără nume urcând din taina albă a oaselor, nimic, jumătatea albastră a încăperii părea desprinsă dintr-un tărâm în care totul era altfel, altfel cum? se întrebă zâmbindu-şi cu o îngăduință cumva zeflemitoare, atât cât să-l asigure că, rămânând el însuşi, primeşte să rătăcească prin lumea cu alcătuiri schimbătoare aflate dincolo de schimbare, un veşnic prezent, silindu-se să-l înțeleagă nu-şi lua ochii de la spațiul modificat de pulberea căzută din lună, da, schimbarea lua aparența netulburată a veşniciei şi devenea liman, îşi aminti de peştera în care-i fusese dat să privească viitorul şi gândul adormit al

faptei răsunătoare pârguită la flacăra atâtor vise îi grăbi bătăile inimii, tărâmul lunar pierdu din vrajă fără să se topească în adevărul întunecat al încăperii, nu-i amintise oare de întâlnirea cu viitorul pentru alegerea căruia rostise vorba şi făcuse gestul deschizător de faptă? se surprinse mirându-se de intervalul incert de timp în care nu-l mai încercase mândria celui ce-şi înscrie numele în amintirea oamenilor, fapta lui răsunătoare, Descălecatul, ținea de trecut, nu-şi închipuise greutățile ce-l aşteptau, grijile, graba în care trebuia să gândească totul, nu-şi închipuise măcar cum avea să-i fie dat să zacă asemenea prea încercatului Tihomir, capul lui de mort pe perna udă, de când nu m-am mai gândit la tine, Tihomir?

Privea încă spre bucata de lume albastră, dar nu mai putea pătrunde în oaza lunară, totul era din nou răvăşit, fapta, rana, soarta lui Tihomir lâncezind pe patul de suferință fără să poată trăi şi fără să poată muri, Vlaicu singur în fața lui Carol-Robert amenințând cu expediția de pedepsire, ce mai pot face, n-am făcut destul? poate că pentru a atinge limanul era de ajuns să asculte din nou torsul liniştitor al Măriei spre care se întoarse înăbuşind un geamăt, durerea era în el pândind mişcarea, cel mai neînsemnat pretext pentru a ieşi din cotlonul unde doftoroaia o surghiunise, dar se ogoi îndată şi-i îngădui să ghicească fața albă, neclară în întuneric, în ciuda cutelor adunate în jurul ochilor ei n-avea nevoie de lumină pentru a vedea domnița captivă de pe vremuri, lebăda albă trăia în el, cutele nu făceau decât să-i sporească fragilitatea fără s-o schimbe sau se iveau acum şi pe fața celei ce-l numise cavaler şi mântuitor al meu după ce i se arătase sub nimbul

florilor viorii, pe fundalul unei stânci înverzite de muşchi, buzele Măriei, ştia, vibrau, ochii i se mişcau sub pleoapele lăsate, se afla lângă el dar cutreiera o nelume în care, fără a înceta să fie ea însăşi, era casă vorbitoare şi stejar şi pasăre, poate că-l şi oblojea mai departe, dar rămânea departe când totul în el era răscoala părerilor de rău şi drojdiile durerii îmi tulbură sufletul, limanul se trage îndărăt arătându-mi că altul e drumul, degeaba vreau să mă înşel, drumul trece prin tărâmul albastru, începe de acolo, din nefiinţă.

Se trase de sub pătură ferindu-se s-o trezească pe cea care-l veghease nopţi la rând şi-şi muşcă din nou buzele zdrobite sub cojile sângerânde, rana era o fiară la pândă şi prima lui mişcare o zădărâse, acum izbea în zăbrelele nevăzute pe după care fusese închisă, fiecare zăbrea era o coardă răspunzând în creieri, în coşul pieptului, în buricele degetelor, alungate de sloiuri neted fulgerate pe spinare valuri fierbinţi îl izbeau silind să-l abată din drumul spre oaza albastră către care înaintă şovăitor prinzându-se de spătarul unui scaun, suflând pe nări se lipi cu spatele de perete şi aşteptă ca fiara să se liniştească, se şi linişti întrucâtva, doar mişcarea o făcea să turbeze sub legătura albă pe care se şi grăbise să urce un roşu trandafir lipicios.

Lunecă într-o parte frecând peretele şi, fără să ştie când, intră în jumătatea nepământeană a încăperii. În jur şi în mintea lui era totul ceţos, liniştea nu-l răsplătea cu linişte şi buzele rănite întrebară muţeşte ce *mai vrei,* înainte de a şti cui îi adresează întrebarea. Mişcându-se încet întinse braţul şi apucă mantia spânzurată de cârligul prins în uşă. Răspunsul aştepta afară, în bătaia lunii, n-ar fi putut spune cum ştie, dar ştia, aşa că

deschise uşa, se strecură în culoarul întunecos, apoi în încăperea de sfat, coborî împleticit treptele, de câteva ori se opri fără să audă decât glasul fiarei şi uruitul propriului său sânge, trase de belciug şi se înspăimântă simțind cum îi tremură mâna, dacă n-am putere, întoarse capul, cineva sufla greu în spatele lui ca şi cum ar fi zorit să-l ajungă, dar nu, gâfâia chiar el, trase şi peretele nu se cliniti, fruntea împingea în piatră cu amăgirea puterii dispărute, cu disperare, atât de nevolnic, îşi aminti că trebuie să tragă şi nu să împingă, trase lăsându-se pe spate şi peretele începu să vină spre el umplându-l de o biată fericire care-l năuci, trase, deschiderea era acum destul de mare ca să poată trece în dungă şi se strecură în galeria tainică de care doar ai lui ştiau şi de săparea căreia se îngrijise când începuse ridicarea casei domneşti, ultima speranță, ce mai sper, atunci nu bănuise în ce fel avea să-i fie de folos şi de fapt nici acum nu bănuia, deşi se clătina sub bolta umedă izbindu-se de zidurile atât de apropiate încât le-ar fi putut atinge, dacă şi-ar fi desfăcut brațele. Dar n-avea puterea să le ridice. Prin beznă, icnind la fiecare pas, se târa. Şi când, într-un târziu, dădu cu capul de poarta îngustă, dincolo de care începea lumea albastră, rămase fără gânduri, cu obrazul lipit de ferecătura binefăcător de rece. Poate că-şi pierdu cunoştința, dar nu căzu, fără să-şi dea seama vechea încrâncenare îi strunea trupul sau era altceva, în stare să treacă şi prin piatră şi care îl ținea în picioare, mai avea nevoie de el. Gemând, deschise ochii. Întunericul era acelaşi, nu ştiu unde se află, îşi aminti, se blestemă regăsindu-se neputincios şi dintr-odată mintea i se limpezi şi înțelese că tocmai neputința îl adusese acolo punându-l să

întrebe *ce mai vrei,* răspunsul striga afară, încă nu-l auzea dar ştia că-l aşteaptă în veşnicul prezent al cimitirului care nu era cimitir şi simți nevoia dezlegării, nu sunt atras, ademenit, nu, *vreau* să ies în calea răspunsului, eu, de bunăvoie.

Poarta se deschise mai uşor decât se temuse. Ca o cârtiță trecuse pe sub iarba curții, pe sub ziduri, trunchiurile îl ascundeau, mantia neagră îl ascundea în lumea schimbată, încremenită, spre care năzuise. O mare tăcere. Doar Argeşul, mai încolo, fremătând.

— Ascult, spuse Negru.

Dar răspunsul nu venea. Pentru o clipă îl înfioră îndoiala, se înşelase poate lăsându-se în voia pornirii lăuntrice care-l scosese din încăperea pe jumătate cucerită de pulberea de sidef sclipind acum pretutindeni în jur. Făcu un pas şi pământul îi fugi de sub picioare rostogolindu-l în prăpastie, se miră de încetineala cu care cădea întorcându-se lin pe o parte şi pe alta, mai degrabă plutea înfăşurat în razele de lună ca într-un hamac legănat tot mai jos, timpul se oprea pentru a-i lăsa răgazul să descopere mulțimea ochilor deschişi în peretele râpei, toți se uitau la el şi înțelese că nu se înşelase dăruindu-se privirii lor treze, apoi, cu fața spre cer, se opri pe un tăpşan înconjurat din toate părțile de pereți de pământ, pe culmea cărora brazii vegheau, negri.

Am murit, îşi spuse, nu putea cădea de la asemenea înălțime rămânând viu, cu atât mai puțin nesfârtecat de durere, şi el nu simțea durerea, cântecul îndepărtat era al unui heruv, nu-i desluşea cuvintele, cum ar fi înțeles graiul heruvimilor? aşa că se mulțumi să asculte deschizându-se pentru sonora rostogolire a boabelor de

mărgăritar ciocnite cu bile de sticlă în tăcerea albastră care-i dilua trupul, răpindu-i greutatea, făcându-l străveziu, incapabil de altă dorință în afara păcii fără început şi fără sfârşit a limanului spre care năzuise.

Într-un târziu, când îşi dădu seama că aude trilurile unei privighetori, palmele îi recunoscură moliciunea jilavă a ierbii şi, zâmbindu-şi cu îngăduința zeflemitoare cu care-şi mai zâmbise, se propti în mâini, aşezându-se. În cuşca trupului fiara murise. Visez. Şi nu se mişcă, de teamă să n-o trezească. Aici, în fundul hornului de pământ, era din nou întreg, visase drumul chinuitor prin galerie, căderea, lumea albastră în care ținuse să pătrundă era binefăcătoarea minciună a lipsei de durere şi durerea îi fusese luată, totul atârna de un fir de păr, o vorbă* un gest şi ar fi fost iarăşi zvârlit în neputință... o vorbă... un gest... vorba şi gestul.

Mâna zvâcni, atinse legătura: trandafirul cleios era acolo. Neînțelegând, îşi privi degetele roşii. Cu ochii la ele, şopti:

— Ce mai vrei?

Era o capcană. Fusese totuşi ademenit, atras, prăvălit în capcana pereților de pământ. De ce?

Nu întrebă: de cine?

Se simțea întreg, i se răpise durerea pentru ca mintea să-i fie limpede, pentru ca să ştie că nimerise în capcana din care n-avea să scape. Pala de mânie răsucită în el era atât de năprasnică încât Negru începu să tremure ca pe vremuri, când nu accepta să fie folosit, chiar dacă neîntreruptul lui zbucium tindea spre desăvârşirea marelui plan. Uitată, regăsită, vechea mândrie scăpăra în privirile cu care înfruntă uriaşele metereze. Atunci descoperi că nenumăraților ochi ai pământului se

induseseră, pieriseră poate, şi că o nesfârşită scară îşi înalță treptele pe unul dintre pereți. Privighetoarea tăcuse.

Încet, absent dintr-odată, se ridică. Scara era ciudată, fumurie, cu unghiuri şi suprafețe precis tăiate, totodată cețoasă, pulberi lunare învolburându-se în alcătuirea ei străpunsă de fulgere. Puse piciorul pe prima treaptă, o simți solidă, dar fiara se deşteptă râşcâind şi el se trase îndărăt, acolo unde nu era durere. Mai încercă o dată repezindu-se în aşa fel încât să poată atinge şi treapta a doua, se afla acum cu ambele picioare pe scară şi suferința se dezlănțui frângându-l pe treptele în care ceața răsucea volute grațioase, totul reîncepea în geamăt şi scrâşnet, de ce, nu i se dăruise un trup întreg decât pentru reînnoirea chinului de care se dezobişnuise?

Încercă totuşi să se târască în sus, o treaptă, încă una, dar ştia că tortura era lipsită de rost, nu voia să se regăsească neputincios acolo unde nu mai putea fi decât povară. Se răsuci cu ură, îi ardeau până şi unghiile, până şi genele, lunecă rostogolindu-se pe tăpşan şi îndată ce atinse iarba se simți izbăvit. Tătarul cu coif ascuțit rânji, ochii i se prefăcură în două cute piezişe şi dinții îi sclipiră sub buza încercuită de mustața subțire, dar nu era tătarul cu săgeata otrăvită, ştia, arcaşul rămăsese necunoscut şi poate scăpase cu viață, cel pe care îl vedea ridicase zadarnic scutul rotund încercând să se ferească de paloşul care-l izbise între umăr şi gât, ultimul tătar răpus de mine, de asta îl văd numai pe el când îmi amintesc lupta şi totul se şterge apoi şi sunt numai durere.

Nici nu fusese o luptă, hoarda năvălise pe neaşteptate şi cneazul Staicu, cel cu fântâna, silise toți oamenii să

iasă la câmp, chiar şi străjerii, aşa că tătarii nu întâmpinară împotrivire. Jefuiseră aşezarea, uciseseră bătrânii şi dăduseră foc celor câteva case, dar, nemulțumiți cu cât prădaseră şi cu copiii pe care-i târau după ei, porniseră după bărbații şi femeile în putere. Puțini izbutiră să se ascundă, cei mai mulți se pomeniseră legați şi mânați ca vitele.

Negru se afla la curtea lui Neagu, după şase fete muierea îi dăruise în sfârşit un fecior şi cneazul jurase să nu-l boteze decât în prezența voievodului, Negru nu voia să primească, n-am timp de botezuri, dar Neagu stăruise atâta şi bucuria lui era atât de molipsitoare încât se învoise până la urmă, mulțumit în adâncul sufletului că i se dă prilejul să scape din păienjenişul treburilor. Se afla în fruntea mesei când se vesti că dinspre locurile lui Staicu se ridică trâmbe de fum, cineva fu repezit în cercetare şi dădu peste un flăcău năucit, care nu putea bolborosi decât tătarii, tătarii, toți cu Negru în frunte se zvârliră pe cai şi ajunseră din urmă hoarda cu mersul îngreunat de prăzi şi de robii legați cu funii de şei. Nu fusese o luptă, abia o ciocnire din care puțini tătari izbutiseră să scape, dar o săgeată cu vârful muiat în venin se înfipse în pieptul lui Negru tocmai când îl dobora pe cel al cărui rânjet avea să-l urmărească pe patul de suferință. Nu ştiuseră că săgeata era otrăvită şi arseseră totuşi rana cu fier înroşit, dar veninul apucase să se răspândească în trupul osândit la suferința lui Tihomir şi dăduse naştere fiarei hămesite care avea să-l roadă cu încetul.

Atunci, pe tăpşanul din fundul hornului de pământ şi lângă scara neguroasă, înțelese că era liber. Nu fusese coborât nici acum la rolul de unealtă, putea alege

întoarcerea în lumea pe care o părăsise, lumea suferinței inutile, unde nu mai era decât povară, lumea din care fugise (atras de răspunsul făgăduit de albăstrimea ninsă cu pulbere lunară, făgăduit? el singur simțise că răspunsul îl aşteaptă aici, în veşnicul prezent de dincolo de durere) pentru că nu-i mai putea dărui nimic. Nevoia de faptă. Condamnat la faptă? Aflat prin faptă. Nu ce *mai vrei* ar fi trebuit să întreb, nici ce *mai vrem,* doar ce *mai putem face* pentru ca fapta nedesăvârşită să-şi poarte ecoul prin veacuri.

Până atunci, ca să răsune, ceruse mereu prezența oamenilor.

Aici, între pereții întunecați, sunt singur.

Lividă, strunindu-şi ambiguitatea neliniştită a spiralelor străpunse de lumini, scara aştepta.

Şi clipa era din nou de felul celor cunoscute, începând aici şi prelungindu-se în timpul fără sfârşit, se înşelase, răspunsul aştepta afară dar nu venea de afară, răspunsul clocotea în sângele lui.

Nimeni n-avea să ştie. Nu va fi înălțat pe niciun deget de piatră.

Stropul de venin.

Se simți dintr-odată puternic, viu, îşi simți foamea de spațiu când brațele i se desfăcură pentru o ametitoare îmbrățişare şi se roti de câteva ori, repede, trăgând în piept mirosul ierbii strivite, miros de rădăcină şi piatră udă, apoi se lăsă la pământ, se lungi pe spate. Mantia neagră îi lunecă de pe umeri. Atunci, vârându-şi mâna în deschizătura cămăşii, apucă legătura, smuci. Fiara țipă şi râşcâi cu o sută de gheare, dar tăcu sleită de valul de sânge care țâşni din rană şi pe care pământul îl primi.

Ultimul răspuns, pecetea faptei mele şi marea, nesfârşita împăcare. Ce-am clădit, să dureze. Nu mai sunt cel ce-şi impune voința cu paloşul sau mistria, sunt *înăuntru...*

Se întinse ca şi cum ar fi vrut să-şi desfacă oasele din încheieturi, pământul îi bău un nou val de sânge şi totul se apropie de el într-o tăcută şi lentă creştere, malurile înțesate de ochi şi brazii zvârliți pe cer, luna şi acele de foc ale stelelor, încă un sfârşit devenind început în calma osmoză prefăcând degetele în ferigi şi muşchiul în plete, unghiul din care privea se răsturnă şi ştiu că vede prin ochii bufniței, deşi era totodată izvorul şi fluturele şi vizuina în care puii de vulpe scânceau în somn, era drumuri şi case şi holde şi alcătuiri nemaivăzute pentru care nu avea nume şi în care fulgerau oțelul şi sticla, era truda şi odihna şi râsul şi plânsul şi slava, tot ce văzuse în peşteră când timpul oprit îi îngăduise să afle că era cheia veacurilor, tot ce din veac în veac avea să crească pentru că singur, neştiut, hotărâse să-şi curme viața, ca viața lui netrăită până la capăt să-i însuflețească fapta.

Luna îşi apropie fața de fața lui şi Maria zâmbi cu zâmbetul de odinioară care-i dezvălui în colțurile ochilor mulțimea cutelor de acum, era ea şi era în acelaşi timp necunoscuta înspăimântător de frumoasă care-i întinse mâna când lăutarii începură să cânte, un roi de stele se învârteji alungindu-se şi subțiindu-se pentru a-i alcătui o cunună rotitoare pe creştet, ceva scăpără deasupra frunții lui şi-şi dădu seama că poartă şi el o cunună de stele.,

Ați venit cu toții? Nu te-ai schimbat, tată. Nici Stârcea nu s-a schimbat, cu barba lui tot atât de albă, nici tu, flăcăule năsos, ochii ți-au rămas la fel de albaştri ca pe

vremea încăierării cu Maniac, nici tu, popă Ioan, nici Stan al lui Tatu, nici cneazul Tihomir, vă văd chiar dacă văd prin voi şi malul de pământ şi stelele. Râuri de foc şi nuri de aur, priviți, nu s-au pomenit odăjdii ca odăjdiile muntelui ce vine spre noi şi face să se cutremure pământul.

Bătrânul cneaz Toader ridică brațul. O coadă de foc despică noaptea şi brazii mugesc cu glas de tulnic şi fluierele crăcilor sună şi ceterele frunzişurilor cântă când înspăimântător de frumoasa crăiasă Maria îşi lasă mâna în mâna lui Negru.

— La nunta mea a căzut o stea, spune el, dar nu mai apucă; zbuciumându-se pe culmea zidurilor de pământ, nici buzele pământului împreumnuu-se deasupra lui.

În fața peretelui de stâncă sură, neauzit, ieşea din neguri şi intra în neguri călărind, călărind, călărind în veşnicul prezent al începutului său fără de sfârşit..

Uneori îl văd ca prin sită. E seară? E dimineață? Timpul lui nu cunoaşte ora. Pe poteca de piatră deasupra căreia fagii au înțepenit pentru a compune decorul menit să-i vegheze trecerea el vine din ceață şi în ceață se pierde, călare.

CUPRINS

INVOCARE 3

PARTEA ÎNTÂI - VORBA ŞI GESTUL 8

PARTEA A DOUA - PECETEA FAPTEI 110

VEŞNICUL PREZENT 190

Coperta de *Marcela Cordescu*

VLADIMIR COLIN

TIMP CU CĂLĂREȚ ȘI CORB

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ